

Συντονιστής: Θα δώσω το λόγο στην κυρία Καρβούνη για να μας παρουσιάσει τον πρώτο Εισηγητή, τον κύριο Αλέκο Καρκάνα.

Κα Καρβούνη: Καλησπέρα και από εμένα. Κυρίες και κύριοι, σας καλωσορίζω και εγώ στην πόλη μας. Εύχομαι καλή επιτυχία στις εργασίες του Συνεδρίου και επίσης εύχομαι να απολαύσετε τη διαμονή σας εδώ και εκτός Συνεδρίου. Έχουμε έναν πολύ όμορφο τόπο όπως θα έχετε την ευκαιρία να διαπιστώσετε.

Επειδή πιστεύουμε ότι οι άνθρωποι δεν είναι μόνο ένα όνομα ή ένας τίτλος μίας εισήγησης, αλλά υπάρχει πάντα μία διαδρομή επαγγελματική και κοινωνική που τους συνοδεύει και είναι η ταυτότητα τους, θέλουμε να σας παρουσιάσουμε τους Εισηγητές μας με δύο λόγια παραπάνω για να τους γνωρίσουμε όλοι καλύτερα.

Ξεκινάμε, λοιπόν, με έναν συντοπίτη μας, τον Αλέξανδρο Καρκάνα που είναι και ο πρώτος Εισηγητής. Γεννήθηκε και μεγάλωσε στη Λιβαδειά. Σπούδασε γεωλογία στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και ειδικεύτηκε στην εφαρμοσμένη γεωλογία στο Πανεπιστήμιο Έρλανγκεν Νυρεμβέργης στη Βαυαρία. Η διδακτορική του διατριβή αφορά περιβάλλοντα απόθεσης και ιζηματολογία ποτάμιων συστημάτων, βιοτικός και φυσικός ποταμός. Εργάστηκε επί σειρά ετών ιδιωτικά κυρίως με την αναζήτηση υπόγειων νερών για ύδρευση και άρδευση στη Βοιωτία και αλλού. Είναι εκπαιδευτικός με οργανική θέση στο Εσπερινό Γυμνάσιο Λιβαδειάς. Διεύθυνε επί επταετία το Γ΄ Γυμνάσιο Λιβαδειάς και σήμερα είναι διευθυντής της Διεύθυνσης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της Περιφερειακής Ενότητας Βοιωτίας. Κύριε Καρκάνα, σας ακούμε.

Κος Καρκάνας: Καλωσορίσατε! Χαίρομαι πάρα πολύ που σας βλέπω, τόσο τους Λειβαδίτες ή τους ανθρώπους της περιοχής μας όσο και τους καλεσμένους. Να σας πω λίγο από την αρχή ότι είμαι από τους ανθρώπους που δεν ενοχλούμαι άμα είναι λίγοι ή πολλοί στο ακροατήριο. Αντιθέτως, πιστεύω ότι πρέπει να είναι αυτοί που ενδιαφέρονται. Είναι τιμή για εμένα που είστε εδώ και πολύ θα χαρώ.

Έχω συμμαζέψει κάποιο υλικό το οποίο αφορά κυρίως τους μεν ντόπιους για να καταλάβουν λίγο την γεωγραφία των υδάτινων ρευμάτων της πόλης μας. Οι δε φιλοξενούμενοι να δουν περίπου πώς λειτουργεί η όλη κατάσταση στα νερά τα δικά μας.

Τα υδάτινα, λοιπόν, ρεύματα της Λιβαδειάς. Καταρχήν, εδώ έχουμε ένα πολύ σοβαρό θέμα το οποίο επί τρεις χιλιάδες χρόνια βασανίζει τον κόσμο, αν η

Έρκυνα είναι ποτάμι ή όχι. Ξέρετε οι περισσότεροι ότι οι ποταμοί είναι όλα παιδιά της Τηθύους και του Ωκεανού. Η Έρκυνα δεν είναι παιδί αυτών. Αυτομάτως, λοιπόν, από την αρχή πρέπει να πούμε ότι η Έρκυνα δεν πρέπει να είναι ποτάμι. Βέβαια, εκεί είναι όλα αρσενικά, εκτός φυσικά από τη Νέδα που δικαιούται να είναι θηλυκό ποτάμι γιατί ήταν ο Δίας εκεί πέρα και έπαιξε το ρόλο του. Και βέβαια, κάποια νεότερα ονόματα όπως είναι η Αράπιτσα της ηρωικής πόλεως της Ναούσης ,που όμως είναι νεότερο όνομα, η Ζηλιάνα και η Ερμίτσα που πιστεύουν ότι αυτές είναι παραφθορές αρχαίων ονομάτων. Ποταμό τη λέει μόνο ο Πανσανίας. Δεν τον εμπιστεύομαι και τόσο. Ο Πλούταρχος τη λέει: πηγή. Ο Φλάβιος, όμως, Φιλόστρατος λέει: «Πηγές Ερκύνης» (αναφέρει δύο πηγές).

Η Έρκυνα, λοιπόν, δεν είναι ένα ανεξάρτητο ποτάμι, αλλά μαζί με ένα άλλο μικρό ποτάμι που συμβάλλουν λίγο παρακάτω που λέγεται Μακρισαίος, σχηματίζουν μία μικρή υδρολογική λεκάνη, που δεν είναι παρά μία υπολεκάνη της τεράστιας ή αρκετά μεγάλης λεκάνης του Βοιωτικού Κηφισού ποταμού που περιβάλλεται από ό,τι βλέπετε από πάρα πολλά όρη: Κιθαιρώνα, Ελικώνα, Παρνασσό, Γκιώνα, Βαρδούσια κλπ., μέχρι το Μεσσάπιο όρος. Είναι, λοιπόν, μία υπολεκάνη η οποία και αυτή η ίδια, αν θα δείτε παρακάτω, έχει επίσης δύο υπολεκάνες. Βλέπετε ότι είναι εδώ η Λιβαδειά και από πάνω ανάμεσα στα όρια Λαφύστιο, Ξεροβούνι, Κολιέδες και Θούριο (που είναι στο Πέρα Χωριό για τους Λειβαδίτες), χωρίζεται από τον Προφήτη Ηλία (εκεί που λέει Ζαγαράς) και είναι δύο ανεξάρτητα υδατικά ρεύματα, δύο ανεξάρτητα υδρογραφικά δίκτυα τα οποία συμβάλλουν λίγο παρακάτω από την πόλη. Ουσιαστικά, είναι δύο τα ποταμάκια που είναι από την περιοχή της Σούρπης ψηλά που βλέπετε, ο Κρίκος και η Ποταμιά, πέφτουν σε ένα ξερόρεμα που το λέμε Ξεριά εμείς εδώ πέρα, λίγο πίσω από τις πηγές (αν το είδατε οι φιλοξενούμενοι), χύνονται όλα μαζί μέσα στην Έρκυνα και οδεύουν προς τα κάτω. Από την άλλη μεριά υπάρχει μία μόνο πηγή ,πάλι από τη δεξιά μεριά του χωριού αυτού της Σούρπης, που λέγεται Κεφαλόβρυσο (έχει διάφορα ονόματα) και μαζεύοντας και κάποια άλλα νερά αποτελεί ένα ποταμάκι που λέγεται Μακρισαίος και τρέχει προς τα κάτω. Ουσιαστικά, τα νερά από το Ξεροβούνι απάγονται από δύο βασικά ρεύματα, αυτά που σας είπα δηλαδή, ένα από το... όσοι ξέρουν τον Άγιο Παντελεήμονα, εκεί πέρα γίνεται η συμβολή των δύο ρευμάτων. Βλέπετε το δεξιά και αριστερά, το δεξιά όπως το βλέπω εγώ τουλάχιστον (μάλλον και εσείς το ίδιο βλέπετε) είναι η Ποταμιά και το αριστερά ο Κρίκος. Αυτά, λοιπόν, συμβάλλουν εκεί πέρα και προχωράνε σαν ενιαία.

Εκεί που λέω «Ακραίος φραγμός» για όσους πιθανώς να μην γνωρίζουν, θέλω να το θυμάστε για λίγο μετά, γιατί όταν ένα ποταμάκι αρχίζει και μαιανδρίζει, σκάβει από τη μία μεριά και αποθέτει από την άλλη. Αυτά που αποθέτει, αργότερα γίνονται πετρώματα που τα βλέπουμε και βγάζουμε το συμπέρασμα ότι από εκεί πέρασε ποτάμι.

Συνεχίζουν λοιπόν αυτά τα δύο ρεύματα προς τα βόρεια, το ποταμάκι αυτό, έτσι όπως έρχονται. Είναι το ίδιο ρεύμα φωτογραφημένο από δύο μεριές. Στο ρεύμα αυτό πέφτουν και δύο τρεις άλλες πηγές από τον Αϊ Γιάννη, τον Όσιο Σεραφείμ και από τον Άγιο Παντελεήμονα. Το νερό, λοιπόν, μπαίνει μέσα στο ασβεστολιθικό φαράγγι της Κρύας, που εμείς εδώ το λέμε Ξεριά τώρα (γενικά έχει επικρατήσει – ξερόρεμα είναι), διασχίζει στη συνέχεια το φαράγγι και χύνεται πάνω στις πηγές της Έρκυνας. Υπάρχουν μερικές αμφιβολίες ιστορικές για το αν οι πηγές τις Έρκυνας είναι αυτές που βλέπετε εδώ ή αν είναι οι τρεις που ανέφερα πριν (οι βρυσούλες δηλαδή στον Άγιο Παντελεήμονα, στον Αϊ Γιάννη και στον Όσιο Σεραφείμ). Αυτό έχει να κάνει με το πόσο μακριά πάμε την ιστορία και τη μυθολογία μας και πόσο παλιά είναι πραγματικά η Έρκυνα και ο μύθος της και αν ανάγεται στη μυθολογική εποχή ή εν τέλει στα πιο ιστορικά χρόνια.

Πέφτει, λοιπόν, πάνω στις πηγές οι οποίες πηγές είναι δύο: η μία δεξιά είναι η Λήθη, Χλια (Χλιαρή), είναι πιο ζεστά τα νερά της, είναι ακριβώς κάτω από το κάστρο και η Μνημοσύνη που είναι όπως λένε τα κείμενα πάντα από τη δεξιά μεριά, είναι η Κρύα (από εκεί τα νερά είναι πιο κρύα). Η φωτογραφία που έχω είναι από την εποχή που το «ΞΕΝΙΑ», κυρία δήμαρχε, ήταν καμένο, κατακαημένο. Σήμερα δεν είναι έτσι. Τώρα, το ποια είναι η δεξιά μεριά του ποταμού είναι ένα ερώτημα το οποίο μπορούμε να το κουβεντιάσουμε σε κάποια άλλη φάση, τι σημαίνει δεξιά όπως σας βλέπω ή όπως με βλέπετε (πώς λέμε για την πολιτική σήμερα). Αυτό το φαινόμενο, το να υπάρχει ποτάμι με δύο πηγές κοντινές ή πιο μακρινές και η μία να είναι ζεστή και η άλλη να είναι κρύα δεν είναι καινούριο. Σας πληροφορώ ότι στον Όμηρο διαβάζουμε ότι ο Σκάμανδρος ποταμός στην Τροία έχει δύο πηγές επίσης η μία είναι αρκετά χλιαρή και η άλλη παγωμένη. Άρα, έχουμε και κάποια μέτρα σύγκρισης για να δούμε ότι δεν είναι μοναδικό το φαινόμενο αυτό.

Η Έρκυνα, λοιπόν, έτσι όπως πέφτουν τα νερά του Ξεριά, όταν έχει νερά, ή και τα νερά που έρχονται από την Σούρπη, πάνω στις πηγές, ταξιδεύουν μαζί με το νερό των πηγών, διασχίζουν τη πόλη προς βορρά και βλέπετε εδώ το ποτάμι μία

φορτωμένο με υλικά (θολό) και μία καθαρό, προς τα εκεί που σήμερα είναι το Α΄ Λύκειο Λιβαδειάς. Από την άλλη μεριά έρχεται ο Μακρисяίος, ο οποίος έρχεται από τα δυτικά, και ο Μακρисяίος όταν φορτώνει (φαίνεται παράξενο) μεταφέρει πιο πολύ νερό, έχει πιο μεγάλη παροχή. Μία φορά καθαρός, αλλά ακαθάριστο ποτάμι και μία φορά φορτωμένος. Έρχεται από τα δυτικά. Αν θεωρήσουμε ότι έχει πηγές, είναι παροδικές οι πηγές που έχει, είναι στο Κεφαλόβρυσο της Σούρπης. Εκτός από αυτό, τροφοδοτείται από μικρές πηγές ή ρεματάκια από τις περιοχές: από το Θούριο όρος, από τον Αράπη (πάνω από το νεκροταφείο μας), από τον Αϊ Νικόλαο για τους Λειβαδίτες και τα ρέματα της περιοχής Αγγελουπολείκα. Αυτά, λοιπόν, τα ρέματα, όλα μαζί, η Έρκυνα και ο Μακρисяίος, ακριβώς κάτω από το Α΄ Λύκειο συμβάλλουν και δίνουν ένα άλλο ποτάμι που πλέον δεν είναι και γνωστό στην περιοχή το οποίο λέγεται Προβατιά. Προβασίη το λέγανε οι Αρχαίοι. Είναι αυτό εδώ πέρα. Βλέπετε την Έρκυνα και τον Μακρисяίο να συμβάλλουν, να ενώνονται και να δίνουν την Προβατιά που ανάμεσα στο Θούριο και το Κροπαίικο Όρος, και τη Κοϊτσανόραχη, και τους λόφους του νότιου μέρους πάνε προς την περιοχή που λέγεται Διπόταμος και χύνονται μέσα στον Κηφισό. Ένα μεγάλο μέρος πλέον του Κηφισού ανήκει στην Λιβαδειά, κυρία Δήμαρχε, γι' αυτό ανακάτεψα και λίγο τον Κηφισό γιατί έχουμε εκτός από την Αθήνα και άλλα... τώρα έχουμε μεγαλώσει ως δήμος. Ο Κηφισός, λοιπόν, από την περιοχή του σταθμού της Δαύλειας μέχρι κοντά στο Ρωμαϊκό ανήκει σε εμάς (τέλος πάντων, μην το κάνουμε άνω και νέος και παλιός Κηφισός).

Στην εικόνα βλέπετε ένα φραγμό εντυπωσιακό που είναι στο σταθμό της Δαύλειας και δεξιά ένα κοχύλι το οποίο επί χιλιάδες έτη αποτέλεσε βασικό είδος διατροφής των κατοίκων της προϊστορίας μας το *unio pictorum*. Αυτό τρώγανε στην Κωπαΐδα κάποτε.

Βέβαια, στον Κηφισό εκβάλλει και ένα άλλο ρέμα, το ρέμα της Πότζας, που είναι από την ανατολική μεριά του Λαφυστίου Όρους, στον Αϊ Γιώργη δηλαδή, και δημιουργείται με τον ίδιο τρόπο όπως οι πηγές της Κρύας πάνω κάτω. Ο Βοιωτικός Κηφισός και όλα τα περιφερειακά ρεύματα που βλέπουμε τουλάχιστον από τη μεριά του Ελικώνα που είναι πολλά ευθύνονται για το μπάζωμα του Κωπαϊδικού Βυθίσματος. Έχω κάνει ένα σχήμα εδώ πέρα για να δείτε πώς περίπου βουλιάζει η Κωπαΐδα. Κάθε φορά που φορτώνεται με μπάζα χαμηλώνει ο πυθμένας και σηκώνει τα γειτονικά βουνά. Και έτσι είναι η κατάσταση σήμερα.

Ενώ παλιότερα... παλιότερα έχουμε ένα δείγμα από ένα χάρτη που είναι τα ποτάμια, τα βουνά και οι πόλεις μόνο της αρχαιότητας. Εκεί μπορείτε να δείτε ότι ο Φάλαρος είναι η σημερινή Πότζα, η Έρκυνα και ο Κηφισός πώς διασπάται εκεί πέρα και χύνονται κοντά στην παλιά Αθήνα και στην παλιά Ελευσίνα. Θα προσέξετε εδώ, το μόνο για να μην σας πω και γεωλογικά στοιχεία, ότι έτσι όπως έχω σχεδιάσει τη λίμνη με όλα τα ονόματα της που κατά καιρούς είχαμε (τα έχω βάλει όλα), πιο πολύ κάμπο έχει από τη μεριά της Λιβαδειάς στα νότια παρά από πάνω και γι' αυτό και η Κωπαΐδα έμεινε λίμνη κοντά στο Κάστρο, απλώς, γιατί ο Ελικώνας σηκωνότανε και έσπρωχνε τα νερά προς τα κάτω, και μπάζωνε δηλαδή την περιοχή περισσότερο και γι' αυτό δημιουργήθηκαν και τα έλη στην περιοχή μας. Αυτά για παλιότερα.

Πώς δημιουργήθηκε τώρα με πολύ απλά λόγια όμως η Έρκυνα και το φαράγγι της; Ξεκινάμε από ένα σημείο να πούμε ότι πριν από καμιά εξηνταριά εκατομμύρια χρόνια άρχισε η περιοχή μας να αναδύεται από τη θάλασσα, να βγαίνει από τη θάλασσα και να πτυχώνεται. Αναδύεται, πτυχώνεται, σπάζει και διάφορα. Απόδειξη αυτών ότι είναι θαλάσσια γιατί ακόμα σήμερα υπάρχουν αμφιβολίες για το αν κάποτε ήταν θάλασσα εδώ ή σε κάποια άλλα μέρη. Δεν είναι γνωστή η γεωλογία, κύριε Αναγνώστου, ακόμα. Λένε άνθρωποι «Τι είναι αυτά που λες; Τι χαζά! Αυτό είναι κέρατο δεν το βλέπεις;». Λέω: «Το δικό μου το κέρατο δεν είναι. Τι στο καλό!». Υπάρχουν αδιάψευστοι μάρτυρες γι' αυτά βέβαια. Απολιθώματα ένα σωρό τα οποία αποδεικνύουν το θαλάσσιο του χαρακτήρα όλου του Ελικώνα και της περιοχής μας. Εδώ είναι το μαύρο μάρμαρο Λιβαδειάς, το πασίγνωστο απολιθωματοφόρο και κάποια άλλα δείγματα τα οποία είναι όλα από την περιοχή της Σούρπης παρμένα. Όταν πάω για ελιές, εγώ χαζεύω στα διπλανά χωράφια μήπως βρω τίποτα και οι ελιές μένουν ακλάδευτες πάλι. Κοράλλια βλέπετε, αχινούς βλέπετε εδώ πέρα, νερινέες, τριλοβίτες κλπ. Με την ανάδυση αυτή που είπαμε, βγαίνοντας από τη θάλασσα, είναι λογικό ότι δημιουργήθηκαν ρήγματα τα οποία τεμάχισαν, έσπασαν, τον Ελικώνα σε πολλά κομμάτια. Από αυτά τα κομμάτια άλλα σηκώθηκαν ψηλά και άλλα έπεσαν χαμηλά για να μπορέσουν να χωρέσουν στο κάτω κάτω ανάλογα με κάποιες τάσεις που δημιουργούνται, άμα είναι εφελκυστικές ή συμπιεστικές. Τέλος πάντων, δεν μας αφορά αυτό. Σημασία έχει ότι σπάζοντας δημιουργήθηκε ένας τεκτονικός σχηματισμός που το λέμε θράμη στην περιοχή μας, ο φλύσχις, και γέμιζε τις περιοχές κοντά στα ρήγματα. Αυτή η θράμη είναι πολύ βασική για εμάς, παίζει πολύ μεγάλο ρόλο για την Έρκυνα. Σας έχω κάνει ένα σχέδιο εδώ πέρα. Ας πούμε ότι ο Ελικώνας

έχει σπάσει σε αυτά τα τέσσερα κομμάτια τα βασικά βασικά πάνω από την Κωπαΐδα και από εκεί, ας πούμε ότι είναι κάπως έτσι: να είναι το Ξεροβούνι ψηλά, να είναι η περιοχή της Σούρπης εκεί, η περιοχή της Λιβαδειάς και η Κωπαΐδα. Αναγκάζεται έτσι, αφού τα ρήγματα πέφτουν προς τα κάτω, τα νερά να πηγαίνουν προς την Κωπαΐδα. Πηγαίνουν, λοιπόν τα νερά προς την Κωπαΐδα. Διαβρώνει το μαλακό έδαφος (φανταστείτε ότι μιλάμε για πολλά χρόνια πριν, οι παλιότεροι μπορεί να το θυμούνται, κάποια εκατομμύρια χρόνια είναι) και εγκλωβίζεται μέσα σε ένα υπόβαθρο ασβεστολιθικό. Εγκλωβισμένο εκεί πέρα αρχίζει και το διαβρώνει, η περιοχή ανυψώνεται, εγκλωβίζεται εντελώς το ποτάμι εκεί και δημιουργεί στο τέλος μία μαιανδρική πορεία, το φαράγγι το σημερινό της Έρκυνας. Παράλληλα, επειδή τρέχουν τα νερά, έχουμε καταρράκτες κάθετους, πλάγιους, με διάφορα σχήματα (ανάλογα). Δηλαδή, το ποτάμι γκρεμίζει και οπισθοχωρεί, γκρεμίζει και οπισθοχωρεί. Οπισθοδρομούσα διάβρωση (κάπως έτσι). Και ένας μάρτυρας για αυτά όλα είναι το ότι: Αν κοιτάξετε στην Κρύα ψηλά ανεβαίνοντας πάνω από το θέατρο περίπου και κάτω από την Ιερουσαλήμ, αλλά και από τη δεξιά πλευρά στο κάστρο, θα δείτε υλικά στρογγυλά, στρογγυλές πέτρες σαν του ακραίου φραγμού που σας έδειξα πριν, δείγμα ότι ο ποταμός κάποτε ήταν εκεί πάνω και σήμερα είναι πολύ πιο χαμηλά.

Τώρα, γιατί υπάρχουν οι πηγές τις Κρύας; Από αυτό το νερό πέφτει στον Ελικώνα το πιο πολύ κατεισδύει στο υπέδαφος. Όσο δεν προλαβαίνει να κατεισδύσει, όσο δεν κατεισδύει, τρέχει επιφανειακά και δημιουργεί τα ρέματα και τα ρεύματα που περιγράψαμε. Όταν υπερχειλίζει το ρέμα του Ξεριά, είπαμε, το νερό μπαίνει πολλές φορές μέσα στις πηγές και έχουμε δύο ή τρεις ημέρες θολό νερό και τότε φωνάζουμε όλοι στη δήμαρχο να πάει να το μαζέψει. Δεν προλαβαίνει όμως στο τριήμερο, οπότε ξανα-καθαρίζει αυτό το καημένο. Χρόνια αυτή η ιστορία. Από αργιλικά υλικά του κάμπου της Σούρπης που ευτυχώς γενικά είναι ένας καθαρός κάμπος και δεν έχουμε μονάδες μυστήριες και εντάξει, δεν έχει παρουσιαστεί κάτι επίφοβο μέχρι τώρα. Το νερό, λοιπόν, που κατεισδύει, ακολουθεί μία υπόγεια διαδρομή, περνάει κάτω από τα πετρώματα της Σούρπης, από μία διάπλαση που κυριαρχεί και στον κάμπο της Σούρπης, έρχεται από ψηλά από τον Ελικώνα και φτάνει φτάνει φτάνει μέχρι την περιοχή εδώ της Λιβαδειάς. Εκεί δεν μπορεί να πάει άλλο το νερό γιατί πέφτει πάνω σε αυτή τη θράμη που λέγαμε η οποία στην πλειοψηφία της... γνωρίζετε οι ντόπιοι, τα περισσότερα κόκκινα είναι κόκκινες ή κίτρινες... έχουν πηλούς, αργίλους μέσα και τέτοια λεπτά υλικά που είναι σαν πλαστελίνη. Δεν περνάει το νερό από εκεί, είναι

κεραμικό υλικό που το παίρνεις, το πλάθεις και το κάνεις κεραμίδι. Δεν περνάει το υλικό από εκεί. Οπότε, αφού δεν περνάει το υλικό από εκεί, όταν γεμίσει ο ασβεστόλιθος, ξεχειλίζει και έτσι δημιουργούνται οι πηγές της Κρύας. Έρκος σημαίνει φραγμός. Εδώ αναρωτιέται κανείς αν ξέρανε οι αρχαίοι ότι το νερό φράσσεται και πηδάει ή αν από το έρκος πήρε το όνομα η Έρκυνα, ή πρώτα πήρε το όνομα η Έρκυνα επειδή έβγαλε κάποιο φράγμα και πετάχτηκε το νερό – Αυτό προς προβληματισμό. Έτσι λοιπόν ξεπετάγεται το νερό και ένα δειγματάκι στα σκαλιά του Κορόζου μπορείτε να διαπιστώσετε τη θράμη αυτή, τα στεγανά πετρώματα. Φαίνονται εκεί πέρα σκαμμένα. Από εκεί έχουν φτιάξει τον τοίχο παραπάνω. Και στο Λυκοχώρι, σε μία περιοχή. Επίσης και στο ρέμα της (εκτός μικροφώνου) από τη μία πλευρά έχουμε ασβεστόλιθο και από την άλλη θράμη. Αυτό, για να αποδειχθεί ότι τελειώνει ο ασβεστόλιθος, πέφτει σε στεγανό πέτρωμα και το νερό πηδάει από επάνω και έτσι δημιουργούνται οι πηγές της Κρύας. Τις λέμε καρστικές πηγές γιατί μεταφέρεται μέσα από σπασίματα, διακλάσεις και κοιλότητες του ασβεστόλιθου. Και είναι πηγές υπερχειλίσης γιατί όταν δεν βρέχει, πολλές φορές αρχίζουν και πέφτουνε. Πρέπει να φουλάρει, να βρέξει, να ξεχειλίσει και να έρθει.

Κάπως έτσι, λοιπόν, τρέχει από τον Ελικώνα το υπόγειο νερό με τα σπασίματα του όπως είναι η σημερινή του τομή, κάνει τέτοια διαδρομή και όταν φτάνει στο τέλος που λέει εκεί πέρα: «Πηγές Κρύας», βγαίνει προς τα επάνω και έχουμε αυτές τις όμορφες πηγές και όπως και πολλές άλλες στην Ελλάδα. Αυτά είχα να σας πω. Να σας ευχαριστήσω.

Συντονιστής: Ευχαριστούμε πολύ, κύριε Καρκάνα. Μπορώ να πω, μας ταξιδέψατε τόσο γεωγραφικά όσο και ιστορικά με την εισήγηση σας. Επόμενη Εισηγήτρια είναι η κα Βαρβάρα Κοντελέ. Θα μας πει δύο λόγια η κα Καρβούνη.

Κα Καρβούνη: Η κυρία Βαρβάρα Κοντελέ είναι γεωπόνος απόφοιτος του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Δραστηριοποιείται στη Λιβαδειά εδώ και είκοσι χρόνια. Είναι μέλος της ομάδας τοπικής δράσης του προγράμματος Leader της Αναπτυξιακής Ελικώνας-Παρνασσός και παράλληλα ασχολείται με βιολογικές καλλιέργειες.

Κα Βαρβάρα Κοντελέ: Καλησπέρα και από εμένα. Όπως ακούσατε ονομάζομαι Βαρβάρα Κοντελέ. Είμαι γεωπόνος. Βέβαια, νομίζω, ότι εδώ σήμερα είμαι περισσότερο σαν άνθρωπος που αγαπάει και παρατηρεί τη φύση και όχι σαν

ειδικός. Σκοπός είναι να σας κάνω μία μικρή βόλτα στην παρόχθια χλωρίδα της Έρκυνας. Όχι κουραστική βόλτα.

Πριν από είκοσι χρόνια, μία βόλτα που έκανε η κυρία Αναστασία Κανδύλη, φίλη βοτανολόγος, σίγουρα ήταν πιο κουραστική. Μελέτησε, κατέγραψε, ανέλυσε βοτανικά τα φυτά της Έρκυνας, έκανε τη σύνδεση με τη μυθολογία, τη Βίβλο και την ιστορία και με όλο αυτό το υλικό η Δημοτική Βιβλιοθήκη Λιβαδειάς έκανε ένα όμορφο βιβλίο. Ίσως γι' αυτό θα μπορούσε να σας πει περισσότερα ο Λεωνίδας που είναι εκεί πίσω. Πάνε είκοσι χρόνια από τότε. Δυστυχώς, η κυρία Κανδύλη δεν μπορεί να είναι μαζί μας. Θα χαιρόταν πάρα πολύ βέβαια γιατί είναι ένα αντικείμενο που αγαπάει πάρα πολύ. Εγώ, στα βήματα της, θα σας κάνω αυτή τη βόλτα με περισσότερο φωτογραφικό υλικό και έτσι με κάποιες φράσεις που έχω «κλέψει» με τη άδεια της από το βιβλίο της και θεωρώ ότι χαρακτηρίζουν το κάθε φυτό που φαίνεται στις φωτογραφίες. Το φωτογραφικό υλικό είναι κυρίως δικό μου. Ελπίζω να φαίνεται καλά και να μην είναι θολές οι φωτογραφίες γιατί εντάξει, δεν είναι επαγγελματικές. Να πω βέβαια ότι η περιοχή μας δεν έχει φυτά – το φυσικό τοπίο της Έρκυνας για το οποίο μιλάμε, όχι όλη η περιοχή – ενδημικά ή σπάνια. Αλλά αυτό δεν έχει καμία σημασία. Έχει πολύ όμορφα φυτά που κάποιος που είναι παρατηρητικός όταν περπατάει και ανάλογα με την εποχή του χρόνου δίνουν μία πολύ ωραία εικόνα στο τοπίο.

Η πρώτη διαφάνεια μου έχει το εξώφυλλο από το βιβλίο που σας ανέφερα. Δεν θα μπορούσα να μην ξεκινήσω από τα πλατάνια που υπάρχουν σε όλη τη ροή του ποταμού. Αυτή, βέβαια, είναι μία φωτογραφία τραβηγμένη πολύ πρόσφατα από την κόρη μου κιόλας. Πλατάνια λαοφιλή και πολυτραγουδισμένα. Επίσης, μία πρόσφατη φωτογραφία με πολλές ανθεμίδες και στο βάθος τον καταρράκτη που είναι στο βάθος αν περπατήσατε – αν όχι, θα το κάνετε – προς τα επάνω και νωρίς την άνοιξη και το χειμώνα κατεβάξει νερό. Είναι τα πρώτα λουλούδια, το χαλί που στρώνεται από τις ανθεμίδες αυτό τον καιρό. Είναι ανθεμίδες και όχι χαμομήλια. Επίσης, μία πιο κοντινή. Εδώ έχω φωτογραφήσει μία γαλατσίδα. Η πιο όμορφη γαλατσίδα (έτσι τη λέω εγώ), γιατί γαλατσίδες υπάρχουν πολλές, αλλά θεωρώ ότι αυτό τον καιρό το συγκεκριμένο είδος που διακοσμεί όλη την περιοχή, ίσως και όλη την Ελλάδα, είναι πάρα πολύ όμορφη. Ο χυμός της βέβαια είναι λίγο ερεθιστικός για το δέρμα, οπότε αν θελήσουμε να κόψουμε και να βάλουμε σε βάζο, καλό είναι τα ευαίσθητα δέρματα να προσέχουμε λίγο. Κουτσουπιά, ή δέντρο του Ιούδα, ή κερκίδα. Τώρα αρχίζει να δίνει

αυτό το λιλά μέσα στο υπόλοιπο όλο που είναι πράσινο. Ένα πολύ εντυπωσιακό δέντρο που λέγεται ότι ο Ιούδας δεν κρεμάστηκε από συκιά, όπως λέγεται, αλλά από κουτσουπιά. Αγριομολόχα: γνωστή σε όλους μας πιστεύω, τουλάχιστον σίγουρα την έχουμε δει και ας μην ξέρουμε τι είναι. Γράφω ότι είναι αυτή που καταλαγιάζει το τσουκνισμα. Το λέω αυτό γιατί, αν έχουμε ακουμπήσει τσουκνίδα, η αγριομολόχα είναι ιδανική για να σταματήσει τη φαγούρα και τον ερεθισμό. Ούτως ή άλλως η φύση όλα τα προβλέπει. Εδώ έχουμε καφέλλα. Όλη το θεωρούμε ζιζάνιο. Όσοι έχουμε ασχοληθεί με χωράφια πάντα το βγάζουμε από τη μέση. Το λατινικό της όνομα είναι Capsella Bursa-pastoris. Ο σάκος του πάστορα, γιατί τα φύλλα της είναι σαν σάκος, έχουν ένα καρδιόσχημο σχήμα. Είναι όμως και πολύ καλό φαρμακευτικό φυτό με αρκετές ιδιότητες. Πάμε λίγο στο βατράχι το οποίο είναι πολύ γνωστό για περιοχές με υγρασία. Το βλέπουμε παντού όπου υπάρχει υγρασία. Ένα πολύ μικρό φυτό που εγώ το αγαπάω ιδιαίτερα είναι το μούσκαρι ή βολβός. Οι βολβοί που τώρα στη νησιώτικη περίοδο πολλοί τους προτιμούν, ή γενικώς τους προτιμούν γιατί θεωρούνται ένα ωραίο έδεσμα. Έχει το συγκεκριμένο άνθος. Η γνωστή σε όλους μας πικροδάφνη. Βλέπετε όχι ανθισμένη. Μία άλλη φωτογραφία, είναι φυτό μέσα στο νερό πιο πάνω από το «Ξενία». Θεωρείται θανατηφόρα για τα ζώα. Για τον άνθρωπο όχι, απλά έχει πολύ πικρή γεύση. Οι αρχαίοι Έλληνες τη χρησιμοποιούσαν μαζί με απήγανο για να μην δηλητηριάζονται από δαγκώματα θηρίων, φιδιών κτλ. Εδώ βλέπετε έναν ωραίο κισσό που υπάρχει παντού σκαρφαλωμένος είτε είναι σε πετρόκτιστους τοίχους είτε είναι στα πλατάνια, σκαρφαλώνει παντού. Και μία δεύτερη φωτογραφία επειδή ήταν πραγματικά κολλημένος πάνω στις πέτρες και μου άρεσε πολύ (πιο κοντινή). Συμβολίζει την αιώνια θαλερότητα των φυτών, το διακαή πόθο. Έχει πολλές φαρμακευτικές ιδιότητες. Η λυγαριά (αυτή δεν είναι δική μου φωτογραφία) αφιερωμένη στη θεά Άρτεμις και συμβολίζει την αγνότητα, ίσως επειδή έχει πολλές φαρμακευτικές ιδιότητες σε σχέση με ορμονικά θέματα των γυναικών. Εδώ είναι ένα σκορπίδι. Είναι ένα πάρα πολύ όμορφο φυτό. Πραγματικά βγαίνει πάνω στις πέτρες. Δηλαδή, ένας κόκκος άμμου να υπάρχει, λίγο χώμα, στριμώχνεται και φύτεται εκεί. Κυνόγλωσσα, η γλώσσα του σκύλου. Γι' αυτό την έχουν ονομάσει κυνόγλωσσα, από τα φύλλα τα οποία έχουν ένα λογχοειδές σχήμα που θεωρείται ότι μοιάζει με τη γλώσσα του σκύλου. Η πολύ γνωστή σε όλους μας ασφάκα ή άγρια φλωμίσ κατά τον Διοσκουρίδη. Πολύ καλό μελισσοτροφικό, παντού, σε όλη την Ελλάδα, με ένα πολύ εντυπωσιακό άνθος κατά τη γνώμη μου. Αυτό το φυτό δεν έχω

καταφέρει να το αναγνωρίσω, δεν ξέρω τι είναι, είναι ένα είδος μαργαρίτας (θα προσπαθήσω να το ψάξω). Μου άρεσε πάρα πολύ όμως γιατί ήταν σε ένα πολύ σκιερό σημείο κάτω από τα δέντρα σε πολλή υγρασία και ήταν πάρα πολύ όμορφο έτσι όπως έδειχνε. Επίσης λίγο πιο πάνω από το «Ξενία». Αυτή είναι βερονίκη. Επίσης βγαίνει πάνω σε πέτρες και σε βράχια. Σε χώρους του εξωτερικού θεωρούν ότι το όνομα της το έχει πάρει από την Αγία Βερονίκη, γι' αυτό και ο τίτλος που έχω εκεί. Στην Ελλάδα θεωρούμε ότι είναι από το φέρω νίκη γιατί έχει πολλές ιδιότητες φαρμακευτικές. Εδώ ήταν ένα πάρα πολύ ωραίο σημείο με ανεμώνες που είναι ανθισμένες αυτό τον καιρό και πιο νωρίς. Η μυθολογία λέει ότι οι ανεμώνες συμβολίζουν τα δάκρυα της Αφροδίτης όταν χάθηκε ο Άδωνις. Είναι ένα φυτό το οποίο υπάρχει παντού. Ο λόγος είναι το ότι τα σπόρια της μεταφέρονται πάρα πολύ με τον άνεμο γι' αυτό και μπορεί και ευδοκιμεί παντού. Επίσης, θεωρείται ότι τα πέταλα της που πέφτουν πάρα πολύ γρήγορα συμβολίζουν τη νιότη που χάνεται γρήγορα. Το πολυτρίχι. Αν παρατηρήσετε, και κοντά στις πηγές της Κρύας, αλλά και σε σημεία στο πλάι της ροής του ποταμού, όχι στο χώμα αλλά στις πέτρες, έχει σε πολλά σημεία πολυτρίχι. Είναι ένα πολύ όμορφο φυτό, φτεροειδές, που θεωρείται ότι έχει κάποιες ιδιότητες εναντίον της τριχόπτωσης. Η γνωστή σε όλους πικραγγουριά που κυριολεκτικά θεωρείται κοινή αλλά είναι κατά τη γνώμη μου ένα μαγικό φυτό με ισχυρές φαρμακευτικές αλλά και τοξικές ιδιότητες. Προχωράω λίγο στο ηλιοτρόπιο το βαρύσομο. Δεν είναι τυχαίο ότι λέγεται βαρύσομο, γιατί όντως έχει πολύ έντονη μυρωδιά για τόσο μικρό φυτό το οποίο έρπεται, αλλά ίσως γι' αυτό το αγαπούν τόσο πολύ οι μέλισσες και δίνει ένα έντονο σκουρόχρωμο μέλι. Η βαλωτή που έτσι μπορεί να μην σας φαίνεται γνωστή, αλλά, όταν φύγει αυτό το χρώμα και καφετίσει, αποξηραίνονται τα φύλλα, αυτά τα βράκτια και είναι σαν λυχνάρακια. Παλιά τα χρησιμοποιούσαν σαν φυτίλια στα καντήλια. Περδικάκι – παντού. Είναι γεμάτος ο τόπος, σε όλη την περιοχή, σε γιαπιά, σε γκρεμισμένα κτήρια, στα σκαλοπάτια της Κρύας, δίπλα, παντού. Θεωρείται από πολλούς ότι προκαλεί αλλεργίες και όντως υπάρχουν πολλοί άνθρωποι που έχουν αλλεργία στο περδικάκι, αλλά είναι και πολύ καλό διουρητικό και βοηθάει πάρα πολύ στην αποβολή λίθων από την ουροδόχο κύστη και γενικά το ουροποιητικό σύστημα. Μέντα, άγρια μέντα. «Εκεί που φύτρωνε φλισκούνι και άγρια μέντα» γράφω. Δεν είναι ακριβώς τα ίδια το φλισκούνι με την άγρια μέντα, παρόλα αυτά είναι πολύ αγαπημένη, πολύ νερό. Τουλάχιστον στη δική μας τη μυθολογία έχει το όνομα της στην αρχαία Μίνθη, η οποία Μίνθη ήταν μία

νύμφη του Άδη την οποία όμως τη ζήτησε η Περσεφόνη, έτσι λέει ο μύθος, και την ποδοπάτησε, γι' αυτό και η μέντα έρπεται και είναι καθηλωμένη κάτω στο χώμα και στο νερό.

Τελείωσα. Ήταν πολύ μικρή η βόλτα. Θα μπορούσε να είναι πάρα πολύ μεγάλη. Και αφού σας έδειξα τόσα λουλουδάκια θα τελειώσω με μία περσινή χειμωνιάτικη φωτογραφία της Έρκυνας και όλης της διαδρομής μέχρι την Κρύα. Σας ευχαριστώ πάρα πολύ!

Συντονιστής: Ευχαριστούμε πολύ την κα Κοντελέ. Με την εισήγηση σας είδαμε πόσα πολλά φυτά μπορούμε να συναντήσουμε στον ποταμό Έρκυνα.

Κα Κοντελέ: Είναι πολύ περισσότερα.

Συντονιστής: Και πολύ περισσότερα στον ποταμό Έρκυνα και μακάρι και τα παιδιά μας να τα φωτογραφίσουν κάποια στιγμή. Συνεχίζουμε. Ο επόμενος Εισηγητής είναι ο κύριος Σταμάτης Ζόγκαρης. Θα μας πει δύο λόγια η κυρία Βάσω Καρβούνη.

Κα Βάσω Καρβούνη: Ο Σταμάτης Ζόγκαρης είναι ερευνητής στον τομέα εσωτερικών υδάτων του «ΕΛ.ΚΕ.Θ.Ε.». Εργάζεται σε θέματα εσωτερικών υδάτων, ιχθυοπανίδα ποταμών, βλάστηση παρόχθιων ζωνών, υγρότοποι, διαχείριση λεκανών απορροής ποταμών, στο Ινστιτούτο Θαλάσσιων Βιολογικών Πόρων και Εσωτερικών Υδάτων του «ΕΛ.ΚΕ.Θ.Ε.», από το 2002. Είναι κάτοχος πτυχίου Γεωγραφίας και Βιολογίας, έχει μάστερ στην Οικολογία και διδακτορικό στη διαχείριση περιβάλλοντος. Ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για την οικολογική αποκατάσταση ποταμών και υγροτόπων και έχει συμμετάσχει σε ανάλογες προτάσεις και εφαρμογές στην Ελλάδα, Κύπρο και στον Καναδά. Έχει εργαστεί σε 55 δημοσιεύσεις σε διεθνή επιστημονικά περιοδικά, καθώς και σε 13 κεφάλαια σε βιβλία, σε 7 βιβλία και περισσότερα από 50 εκλαϊκευμένα άρθρα. Σας ακούμε κύριε Ζόγκαρη.

Κος Σταμάτης Ζόγκαρης: Σας ευχαριστώ όλους! Θα προσπαθήσω να είμαι λίγο σύντομος αλλά έχω πολλά slides. Το θέμα της παρουσίας μου αναφέρεται σε κάτι που δεν πολυ-συζητείται στην Ελλάδα και έχει ενδιαφέρον που δεν πολυ-συζητείται. Ονομάζεται οικολογική αποκατάσταση των ποταμών και η έρευνα και η αξιολόγηση των ευκαιριών για τη δυνατότητα οικολογικής αποκατάστασης. Θα αναφερθούμε και στις λύσεις με βάση τη φύση, κάτι που στην Ευρώπη αποκαλείται «Nature Based Solutions». Είναι ένα ακρωνύμιο: το NBS, που είναι πολύ διαδεδομένο πλέον στην Ευρώπη. Θα μιλήσω και λίγο για τα ποτάμια μέσα στις

πόλεις, τη φυσική τους ιστορία. Και ειδικά θα σταθούμε στην Έρκυνα, σε κάποιες ιδιαίτερες σημασίες, ιδιαιτερότητες και ευκαιρίες που έχει.

Τα περισσότερα ποτάμια, είτε είναι ποτάμια διαρκούς ροής, είτε είναι διαλείπουσας ροής (δηλαδή αυτά που στερεύουν την ξηρή περίοδο του χρόνου)... τα περισσότερα ποτάμια στις πόλεις μοιάζουν έτσι. Αυτό είναι το ρέμα της Ραφήνας κοντά στην Αθήνα. Εγκιβωτισμένα, αλλοιωμένα, ιδιαιτέρως τροποποιημένα. Η τάση σήμερα είναι κάτι άλλο και είναι παγκόσμια η τάση. Η τάση, λοιπόν, είναι να αναζωογονηθούν οι ποταμοί, οι υγρότοποι και να είναι υποδομές, πόροι και τα συστατικά για βιώσιμες πόλεις. Να είναι το επίκεντρο της άνθησης, της αναγέννησης.

Στην Ελλάδα έργα οικολογικής αποκατάστασης έχουν γίνει ελάχιστα. Και μάλιστα, κάναμε μία πρόσφατη ανασκόπηση πέρυσι, συνάδελφοι μου και εγώ στο ΕΛ.ΚΕ.Θ.Ε., για να μπορούμε να αξιολογήσουμε την έκταση που έχει αυτό στην Ελλάδα, το φαινόμενο των έργων που στοχεύουν σε βελτίωση συνθηκών, σε αναβίωση οικοσυστημάτων στα ποτάμια στην Ελλάδα. Βρήκαμε μόνο 28 παραδείγματα σε ποτάμια και σε υγροτόπους που σχετίζονται με ποταμούς, με ρύακες δηλαδή, είτε είναι όπως είπα διαρκούς ροής, είτε είναι εφήμερης, είτε περιοδικής ροής, στα προγράμματα «LIFE» που είναι το μεγαλύτερο χρηματοδοτικό μέσο για την προστασία της φύσης στην Ευρώπη. Είναι πολύ μικρός ο αριθμός. Πολλά από αυτά τα έργα είναι εστιασμένα μόνο σε ειδικά ενδιαφέροντα για κάποια είδη πουλιών, ή φυτών, ή κάποιων τύπων οικοτόπων. Έχουμε λοιπόν μία εμβρυονική ανάπτυξη αυτού του θέματος στην Ελλάδα, σε σύγκριση βέβαια με άλλες χώρες στην Ευρώπη και στη Μεσόγειο όπου γίνεται πολύ έργο, σημαντικό έργο. Ένα άλλο θέμα με την Ελλάδα είναι ότι αργήσαμε, καθυστερήσαμε, να προωθήσουμε την εφαρμογή της οδηγίας για τα νερά, την «Ο.Π.Υ.» (Οδηγία Περί Υδάτων), τη 2000/60/ΕΚ. Αργήσαμε πολύ για πολλούς λόγους. Είναι μία πολύπλοκη οδηγία, καθοδηγητική αν θέλετε στη διαχείριση λεκανών απορροής ποταμών. Εδώ βλέπετε τον πρώτο μας χάρτη, του 2009, που έγινε με σκοπό την πληροφόρηση του κράτους στα ζητήματα αυτά και βέβαια την πληροφόρηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπου έχουμε υποχρέωση να παρακολουθούμε όλα τα επίσημα θεσμοθετημένα υδάτινα σώματα ποταμών, λιμνών και παράκτιων ζωνών. Βγαίνει, ότι, περισσότερο από τα μισά υδάτινα σώματα της Ελλάδας, τα ποτάμια, κατατάσσονται σε μέτρια, φτωχή, ή κακή κατάσταση. Αυτή ήταν η πρώτη ανασκόπηση που κάναμε χρησιμοποιώντας στοιχεία βιοτικής ποιότητας των ποταμών, τα υδρομορφολογικά, τα φυσικά, τα αλχημικά (όπως είναι η ρύπανση

προφανώς), αλλά και την πανίδα. Γιατί, μέσα σε αυτή την οικοσυστημική προσέγγιση για την αξιολόγηση των ποταμών στην Ευρώπη σημασία έχει και η ζωή των ποταμών. Πολλές περιοχές, προφανώς, είναι εξαιρετικά υποβαθμισμένες και αυτές είναι γνωστές σε όλους μας. Αλλά δεν μιλάμε μόνο γι' αυτές τις εξαιρετικά υποβαθμισμένες. Μιλάμε για μία σταδιακή υποβάθμιση που κατατάσσεται σε πέντε χρώματα, σε πέντε χρωματικές αποχρώσεις (αυτές που βλέπετε εδώ). Το μπλε είναι το άριστο, το πράσινο το καλό. Τα περισσότερα είναι κίτρινα που είναι μέτρια. Έχουμε ευθύνη, αυτά που είναι μέτρια, να εργαστούμε, να γίνουν έργα, για να μπορούν να αναβαθμιστούν σε καλή οικολογική κατάσταση, σε καλή κατάσταση. Αυτό είναι το νόημα της οδηγίας για τα νερά (γι' αυτούς που δεν έχουν ακούσει).

Τώρα, ως προς τη φύση των ποταμών μέσα στις πόλεις. Αυτό που έχει ενδιαφέρον τώρα στην Ευρώπη είναι ότι υπάρχει μία τάση να χρησιμοποιούμε λύσεις με βάση τη φύση των ποταμών. Δηλαδή, στο πλαίσιο της Αναπτυξιακής Στρατηγικής, οπουδήποτε γίνονται έργα στην Ευρώπη προτάσσεται αυτή η προσέγγιση. Αυτές οι λύσεις υποστηρίζονται από την ίδια τη φύση, δηλαδή θέλουμε να έρθουμε πιο κοντά στην υδρομορφολογική, στη βιολογική, γενικότερα στην οικοσυστημική βελτίωση των υδάτινων σωμάτων. Μία φράση που είναι σημαντική είναι αυτή που λέγεται φυσικοποίηση. Το *renaturing* στα αγγλικά. Η φυσικοποίηση είναι κάθε επέμβαση στον ποταμό που το φέρνει πιο κοντά στο φυσικό. Ως μέτρο έχουμε το φυσικό. Ως συνθήκες αναφοράς έχουμε τις φυσικές συνθήκες. Αυτό είναι λίγο δύσκολο γιατί πολλά ποτάμια είναι ιδιαιτέρως τροποποιημένα όπως είναι και ένας αστικός ποταμός όπως είναι και η Έρκυνα. Συνεπώς, πρέπει σαν γιατροί των ποταμών να κάνουμε τη διάγνωση και να πάμε πιο κοντά στη βελτίωση, στην ανόρθωση των συνθηκών στο ποτάμι που θυμίζουν τις φυσικές συνθήκες.

Δράσεις τέτοιες λοιπόν περιλαμβάνουν πολεοδομικές παρεμβάσεις, προφανώς, και της ανάπλασης, της αναγέννησης περιοχών υποβάθμισης, στη διαπλάτυνση του ποταμού για να έχει μία πιο φυσική σχέση με το παρόχθιο (θα σας εξηγήσω σε λίγο τι είναι παρόχθιο).

Υπάρχουν πολλά προγράμματα που έχουν αναπτυχθεί. Αυτά είναι μερικά για παράδειγμα, όπως το *Connective Nature*, ένα μεγάλο έργο ορίζοντας στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ο σχεδιασμός αυτός είναι οικολογικός. Βασίζεται σε προτεραιότητες, σε ευκαιρίες, σε καταλληλότητες, σε μελέτες, δηλαδή, που πρέπει να γίνουν από

ειδικούς, από εμπειρογνώμονες. Οι εμπειρογνώμονες αυτοί βάσει τις γνώσεις και τις εφαρμογές που έχουνε δει, γιατί υπάρχει μία μεγάλη εργαλειοθήκη εφαρμογών, προτείνουν λύσεις. Οι λύσεις για να γίνουνε δεν είναι εύκολες. Προφανώς, σε ένα αστικό περιβάλλον που είναι περιορισμένο σχετίζεται προφανώς και με οικονομικούς πόρους. Αλλά όχι μόνο. Αυτά τα πράγματα είναι σημαντικά στην Ελλάδα γιατί η φύση των Ελληνικών ποταμών είναι ιδιαίτερος πλούσια. Δεν συγκρίνεται με τη Βόρεια Ευρώπη με τα ποτάμια των εύκρατων λεκανών απορροής της Γερμανίας, Γαλλίας. Η βιοποικιλότητα της Ελλάδας είναι πραγματικά μοναδική. Αυτό φαίνεται και από τη μεγάλη ποικιλία οικοπεριφερειών στην Ελλάδα, όπως φαίνεται σε αυτό τον χάρτη όπου κάθε χρωματιστή περιφέρεια είναι μία ξεχωριστή, αν θέλετε μία οικοσυστημική μονάδα που έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στα νερά της, στην υδρόβια ζωή της. Τα ενδημικά ψάρια για παράδειγμα που έχουμε στην Ελλάδα. Έχουμε 47 είδη ενδημικών ψαριών. Δεν υπάρχουν πουθενά αλλού στον κόσμο. Γενικότερα, αυτός ο χάρτης με τη βλάστηση της Ελλάδας που δείχνει τα χρώματα, τις χρωματικές αποχρώσεις που παίρνει το ανάγλυφο της Ελληνικής χερσονήσου. Αυτός ο χάρτης εδώ δείχνει τις περιοχές που είναι ιδιαίτερα κρίσιμες για τη βιοποικιλότητα οι οποίες είναι πάρα πολλές. Τη βιοποικιλότητα των εσωτερικών υδάτων όμως, το γλυκό νερό. Όπως βλέπετε κοκκινίζει η μισή Ελλάδα. Η Λιβαδειά βρίσκεται στην οικοπεριφέρεια του Δυτικού Αιγαίου που είναι μία περιοχή με ιδιαίτερα πλούσια συστήματα πηγαίων νερών, όπως αναφέρθηκε και ο κύριος Καρκάνας νωρίτερα, οι καρστικές πηγές είναι σημαντικές. Αλλά, υπάρχει και ζωή ακόμα και στα μικρά νερά όπως λέμε δίπλα στις όχθες των αστικών ποταμών, παρόχθιες ζώνες. Οι παρόχθιες ζώνες είναι ιδιαίτερα σημαντικές γιατί συνδέουν το χέρσο με το υδάτινο. Είναι μία ζώνη αλληλεπίδρασης. Πρέπει να το κατανοούμε αυτό γιατί πολλές φορές βλέπουμε μόνο τον ίδιο το δίαυλο του ποταμού. Δεν είναι μόνο ο δίαυλος, δεν είναι μόνο μία υδραυλική συνέχεια το ποτάμι, αλλά είναι πολλά περισσότερα. Είναι σε σχέση με την ένθεν και ένθεν περιοχή που πλημμυρίζει, επηρεάζει το ποτάμι την παρόχθια ζώνη αλλά και την υπόγεια, τα υπόγεια νερά και πολλά άλλα. Τα αστικά παρόχθια συστήματα είναι τελείως τροποποιημένα. Συνήθως κυριαρχούνται από ξενικά είδη, είδη που δεν είναι ντόπια. Χωροκατακτητικά είδη ονομάζονται τώρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ακόμη και το ήμερο καλάμι που είναι γνωστό σε όλους μας, το χοντρό σκληρό καλάμι, είναι ένα είδος που έχει προέλθει από τη δυτική Ασία, δεν είναι της Μεσογείου. Αλλά, σε ιδιαίτερα τροποποιημένα συστήματα όπως αυτό της

Αττικής, βλέπουμε πολλά ξενικά είδη γύρω γύρω που κυριαρχούν. Η φυσική παράκτια βλάστηση είναι πολύ διαφορετική προφανώς, ιτιές, σκλήθρα, πλατάνια – ξέρετε. Τα ποτάμια, τα μεσογειακά ποτάμια και ιδιαίτερα της Ελληνικής χερσονήσου αξίζουν προστασία για την ξεχωριστή βιοποικιλότητα τους. Και ενώ αργήσαμε πολύ να το καταλάβουμε, αρχίζουμε τα πρώτα βήματα τώρα. Αυτό είναι ένα έργο που προωθήσαμε στην Αττική στο ρέμα της Πικροδάφνης. Υπάρχουν ακόμα και μικρές πηγές που έχουν είδη που είναι μοναδικά, όπως αυτό το μικρό σαλιγκαράκι του γλυκού νερού, το *daphniola*, που υπάρχει αποκλειστικά σε αυτή τη μικρή πηγή στον Υμηττό. Αλλά γενικότερα προσφέρουν οικοσυστημικές υπηρεσίες, δηλαδή υπηρεσίες στον άνθρωπο, οι ποταμοί, οι πηγές, το παρόχθιο περιβάλλον, κάθε ζωντανό που δημιουργείται εκεί, όπως είδαμε και στην παρουσίαση την προηγούμενη. Ένας πρασινότερος για παράδειγμα μπορεί να είναι το επίκεντρο μίας εμπειρίας για παιδιά που πηγαίνουν κοντά και περπατούνε εκεί.

Η τάση σήμερα λοιπόν είναι να μην εγκιβωτίζουμε, να μην αλλοιώνουμε εκεί που μπορούμε, να σώνουμε τη φυσικότητα των ποταμών και να την επαναφέρουμε.

Σήμα κατατεθέν προφανώς της Λιβαδειάς είναι το ποτάμι της. Αυτό δεν είναι πρόσφατο, είναι από μεσαιωνικούς, από αρχαίους χρόνους. Αυτός είναι ένας παλιός χάρτης του 16ου αιώνα, 17ου αιώνα. Πολιτισμικά τοπία λοιπόν. Μιλάμε για περιοχές του Βοιωτικού Κηφισού που έχουν σμιλευτεί από τον άνθρωπο όπως η λεκάνη της Κωπαΐδας συνολικότερα. Ο ποταμός της Έρκυνας είναι ένας από αυτούς τους παραποτάμους που δημιούργησε σε αυτό το καταπληκτικό τεράστιο έλος.

Αυτό που με ενδιέφερε εμένα κυρίως και είναι επίκεντρο της δικής μου εργασίας είναι η βιοποικιλότητα μέσα στους ποταμούς. Το πολύ σημαντικό που ελκύει διεθνής αναγνώριση είναι τα ψάρια του Βοιωτικού Κηφισού και των παραποτάμων του. Ένα βασικό είδος που είναι πολύ κοινό μέσα στην Έρκυνα σε πολλά σημεία είναι η πασκόβιζα. Υπάρχει αποκλειστικά και μόνο στο Βοιωτικό Κηφισό και στον Ασωπό. Μάλιστα, πιστεύαμε ότι είχε εξαφανιστεί στον Ασωπό, που ξέρετε όλοι τι έχει περάσει ο Ασωπός, αλλά βρήκαμε ένα πολύ μικρό πληθυσμό ψηλά κοντά στις πηγές του Ασωπού. Είναι ένα πανέμορφο ψάρι που χρυσίζει την εποχή της αναπαραγωγής του. Άλλο είδος που είναι σημαντικό είναι το σκαρούνι το *Luciobarbus*, ένα μεγαλόσωμο ψάρι που υπάρχει λίγο πιο κάτω, στο σημείο δηλαδή που γίνεται η συμβολή με τον κύριο παραπόταμο που πηγάζει και πηγαίνει πιο κάτω. Πλησιάζει την πόλη. Είναι το σκαρούνι *Luciobarbus graecus* και αυτό ενδημικό είδος.

Η χιρακόβα, ένα λιμόφυλλο είδος που υπήρχε κάποτε μέσα στη λίμνη και τώρα υπάρχει στα κανάλια και αυτό αποκλειστικά ενδημικό της περιοχής της Βοιωτίας, πουθενά αλλού στον κόσμο, όπως και η καλαμίθρα. Άλλο ένα πολύ σημαντικό ενδημικό της Ανατολικής Στερεάς και της Αττικής είναι το αττικόψαρο. Μιλάμε για πέντε είδη ενδημικά. Προφανώς, αυτό δείχνει ότι η περιοχή είναι πραγματικά απομονωμένη και γεωλογικά όπως μας έδειξε νωρίτερα και ο κύριος Καρκάνας. Η ιστορία, η φυσική ιστορία, είναι μοναδική. Τα ψάρια αυτά είναι απλά «ομπρέλες». Πίσω από αυτά, κάτω από αυτά, κρύβονται πάρα πολλά προφανώς μικρόσωμα ζώα, μακροασπόνδυλα ζώα, μικρά έντομα, λιβελούλες, σαλιγκάρια, που είναι και αυτά μοναδικά της περιοχής και δεν υπάρχουν πουθενά αλλού στον κόσμο.

Αυτό που χρειάζεται να κάνουμε για εμένα σήμερα είναι να κάνουμε μία προσπάθεια ανάδειξης και αναγνώρισης αυτής της μοναδικής βιοποικιλότητας και φυσικής ιστορίας που δεν την ξέρουμε. Πρωταρχικός στόχος, κατά τη γνώμη μου, είναι μία ολοκληρωμένη ποτάμια διαδρομή. Έχει αρχίσει αυτή η διαδρομή. Έχει καλά δείγματα γραφής, αλλά υπάρχουν κάποια κομμάτια που δεν μπορείς να περάσεις εύκολα. Περιτριγυρίζονται από οικοδομές... έτσι φτιάχτηκε τότε η πόλη παλιότερα... προχώρησαν πράγματα. Ένα βασικό σε αυτή την ποτάμια διαδρομή που είναι πολύ μικρή, είναι μόλις δύομιση χιλιόμετρα με τη συμβολή του άλλου ποταμού πιο κάτω, του μητρικού ποταμού που κυριαρχεί και δημιουργεί τον παραπόταμο προς τον Κηφισό. Μία λύση, λοιπόν, είναι να φτιάξουμε ό,τι μπορούμε, ειδικές πεζογέφυρες... Θα σας δείξω μερικά παραδείγματα πολύ σύντομα. Είναι υπερυψωμένες εναέριες γέφυρες που περνούν πάνω από το ποτάμι. Παραδείγματα έχουν γίνει παντού όπου μέσα σε αστικούς χώρους υπάρχουν ζητήματα δυσκολιών πρόσβασης. Στη Λευκωσία για παράδειγμα, στον Πεδιαίο υπάρχει ένα καλό παράδειγμα, αλλά και στην Αμερική σε πάρα πολλά ποτάμια. Μερικά παραδείγματα από την Αμερική, και από τη Βρετανία, και από τη Σιγκαπούρη, και από την Αμερική πάλι. Αυτές οι εναέριες πεζογέφυρες δίνουν και μία άλλη όψη του τοπίου τελείως διαφορετική, όταν μπορείς να τις κάνεις, εκεί που μπορείς, εκεί που μπορούν να σχεδιαστούν προφανώς.

Τελειώνοντας, θέλω να μιλήσω και για κάτι άλλο ακόμη. Θα σας απασχολήσω μόνο δύο λεπτά. Αφού αρχίσουμε με την κεντρική διαδρομή του ποταμού και ολοκληρωθεί αυτό το πράγμα, θα έχουμε μία ανάγκη για μία ολοκληρωμένη στρατηγική οικολογικής αποκατάστασης. Και υπάρχουν πολλές ευκαιρίες. Μικρά έργα φυσικοποίησης όπως είπα νωρίτερα, ιχθυοδιάδρομοι για τα ψάρια για να

μπορούν να περνάνε, ειδικές φυτεύσεις, διαμόρφωση βελτίωσης του ποτάμιου τοπίου. Στη Σεούλ της Κορέας προφανώς έγιναν πολύ σημαντικά πράγματα. Εδώ βλέπουμε και την φυσικοποίηση μέσα στην πόλη. Ήταν ποταμός που ήταν τελείως εγκιβωτισμένος και υπογειωμένος αυτός ο ποταμός. Πολλά έργα μπορούν να γίνουν που πραγματικά φέρνουνε τη φύση πίσω. Μερικά παραδείγματα. Αυτό που είναι το πιο σημαντικό και είναι το πιο δύσκολο βέβαια είναι το τοπίο. Είναι να ενταχθεί ό,τι καλύτερο για να μπορούμε να φέρουμε πίσω το τοπίο. Αυτή η φωτογραφία είναι από τη Μινεάπολη σε ένα πρώην βιομηχανικό τοπίο. Και πάλι στη Νότια Κορέα ο ποταμός στη Σεούλ που σήμερα είναι ανοιχτός.

Τελειώνοντας, αυτό που μας δίνει αυτή η δέσμευση των έργων, γιατί μιλάμε για έργα, είναι η συμμετοχή στα ποτάμια, είναι η εκπαίδευση που μας παρέχει αυτό το αγκάλιασμα σε αυτό το φυσικό αντικείμενο του ποταμού, σημεία επαφής που θα υπάρχουν για τις γενιές τις επόμενες που θα μαθαίνουνε και θα μεγαλώνουνε δίπλα στο ποτάμι. Σας ευχαριστώ πάρα πολύ!

Συντονιστής: Ευχαριστούμε πολύ τον κύριο Ζόγκαρη. Με την Εισήγηση του είδαμε πόσο σημαντική είναι η οικολογική αποκατάσταση των ποταμών. Επόμενος ομιλητής είναι ο κύριος Αντώνης Πλυτάς. Κυρία Καρβούνη.

Κα Καρβούνη: Ο κύριος Αντώνης Πλυτάς είναι απόφοιτος του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, Σχολή Ηλεκτρολόγων Μηχανικών. Έχει ερευνητική δραστηριότητα. Συμμετείχε από το 1991 έως το 2013, στο Ινστιτούτο Επεξεργασίας του Λόγου «Μοντελοποίηση Φυσικής Γλώσσας και Σύνθεση Φωνής». Από το 1988 έως σήμερα, συμμετέχει στην αποκατάσταση ιστορικού μηχανολογικού εξοπλισμού με σκοπό την μουσειακή του αξιοποίηση σε θεματικά μουσεία. Πρωτεύοντας στόχος θεωρεί σε κάθε αποκατάσταση ότι είναι ο μηχανολογικός εξοπλισμός να επανέρχεται σε πλήρως λειτουργική κατάσταση. Έχει εργαστεί για το Βιομηχανικό Μουσείο Ερμούπολης, το Μουσείο Βιομηχανικής Ελαιουργίας Λέσβου, στο Μουσείο Ελιάς και Ελληνικού Λαδιού Σπάρτης, στο Μουσείο Υδροκίνησης της Δημητσάνας, στο Ελαιοτριβείο Μουσείο στη Γέρα Λέσβου, στο Μουσείο Μαρμαροτεχνίας Τήνου, στο Αλευρόμυλο Ματσόπουλου Τρικάλων, στο Μουσείο Μαστίχας κλπ. Έχει καταγράψει τον ιστορικό μηχανολογικό εξοπλισμό σε μεγάλο αριθμό βιομηχανικών μονάδων και συμμετέχει σε μελετητικές ομάδες συναφούς αντικειμένου. Συμμετέχει ως συγγραφέας στον τόμο: «Αποτίμηση του ιστορικού μηχανολογικού εξοπλισμού στην Ελλάδα». Συμμετέχει ως εξωτερικός συνεργάτης στη διδασκαλία του μαθήματος

αποκατάστασης μνημείων. Μεταπτυχιακό της Σχολής Αρχιτεκτόνων του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, τομέας Αστικού Περιβάλλοντος. Σας ακούμε κύριε Πλυτά.

Κος Αντώνης Πλυτάς: Καλησπέρα σας και από εμένα. Ευχαριστώ θερμά το Δήμο Λεβαδέων για την φιλοξενία και για τη συμμετοχή στο Συνέδριο.

Τώρα, με τη σειρά μας θα απομακρυνθούμε λιγάκι από την Έρκυνα. Θα πάμε αρκετά μακριά για δύο λόγους: ο ένας είναι να δούμε πώς ο συνδυασμός του νερού και του έντονου αστικού περιβάλλοντος δημιούργησε και ολοκλήρωσε το μεγαλύτερο μετασχηματισμό ίσως των τελευταίων ιστορικών χρόνων, ένα μετασχηματισμό κοινωνικό, οικονομικό, τεχνολογικό, επιστημονικό αλλά και φιλοσοφικό και εννοούμε τη Βιομηχανική Επανάσταση. Ο δεύτερος λόγος που θα απομακρυνθούμε είναι για να δούμε τι κάνουν οι χώρες με μία μεγάλη παράδοση στα βιομηχανικά μνημεία με αυτά καθ' αυτά τα μνημεία τους μήπως πάρουμε ιδέες για να δούμε τι θα κάνουμε στη συνέχεια και εμείς με τα δικά μας που δεν είναι λίγα και δεν είναι ασήμαντα.

Η Βιομηχανική Επανάσταση προέκυψε από τον εξής λόγο, μάλλον: Υπήρχε πολύ μεγάλη ανάγκη διαχείρισης του υδάτινου κόσμου κοντά στα αστικά κέντρα. Οι διεργασίες που έπρεπε να γίνουν για να μπορέσει το αστικό κέντρο να εκμεταλλευτεί το νερό που το περιβάλλει επέβαλλαν παραγωγή μηχανικού έργου κατά την επιθυμία του ανθρώπου. Οι άνθρωποι μιμήθηκαν σε γενικές γραμμές αυτό που η ίδια η φύση ξέρει να κάνει. Ξέρουμε, δηλαδή, ότι όταν ζεσταίνουμε το νερό από τον ήλιο, αυτό υπόκειται σε κάποιες θερμοδυναμικές μεταβολές που γίνεται ατμός, ανεβαίνει, γίνεται σύννεφο, ξαναβρέχει, και όταν βρέχει κάνει ποτάμια, κάνει λίμνες, κάνει διάφορους γεωμορφολογικούς μετασχηματισμούς κτλ. Ο άνθρωπος σκέφτεται ότι: «Εάν αυτές οι θερμοδυναμικές μεταβολές στο νερό μπορώ να τις κάνω κατά βούληση, μήπως μπορώ να παράξω και μηχανικό έργο κατά βούληση;». Και βεβαίως αυτό κάνει. Δεν είναι τίποτα άλλο από το να ενώσουμε άνθρακα και οξυγόνο, αυτή η ένωση θα μας παράξει ζέστη και καπνό. Βεβαίως, στην απαρχή της βιομηχανικής επανάστασης και εννοούμε στα μέσα του 18ου αιώνα αυτό το αποτύπωμα του διοξειδίου του άνθρακα κανείς δεν το υπολόγιζε ούτε κανείς το σκεπτότανε. Αν αυτή τη ζέστη που βγήκε από την προηγούμενη ένωση την ενώσουμε ακολούθως με νερό, αυτό θα μας βγάλει ατμό. Αν τον ατμό τον ενώσουμε με την κατάλληλη μηχανή, θα μας βγάλει μηχανικό έργο και ξανά νερό. Και έτσι, αυτός είναι ένας κύκλος πάλι νερού, ένας κύκλος που βασίζεται στην ίδια τη φύση του νερού, αλλά την προκαλεί

κατά βούληση ο άνθρωπος. Αυτό που ενδιαφέρει τον άνθρωπο από όλον αυτό τον κύκλο δεν είναι τίποτα άλλο παρά το μηχανικό έργο. Τι το ήθελε λοιπόν το μηχανικό έργο; Όπως είπαμε και πριν, για να αντλεί νερό από τις μεγάλες αποθήκες νερού, είτε ήταν τρεχούμενο, είτε ήταν λίμνη, και να μπορεί να υδρεύει τα μεγάλα αστικά κέντρα. Το αποτέλεσμα λοιπόν όλων αυτών ήταν να γεννηθούν αυτές οι τεράστιες αντλίες που πολλές από αυτές σώζονται στην παραδοσιακή βιομηχανική Ευρώπη, με κύριο βέβαια πόλο την Αγγλία.

Πρωταγωνιστής σε όλο αυτό το τεχνολογικό εγχείρημα του ανθρώπου δεν είναι άλλος από την ατμομηχανή που παντού και πάντοτε εμφανίζει την παρουσία της με έναν πολύ λαμπρό και έντονο τρόπο. Η Ελλάδα βέβαια δεν έμεινε πολύ πίσω σε αυτά, αλλά θα το δούμε αμέσως μετά. Σταδιακά, η εξέλιξη του πολιτισμού και της τεχνολογίας επέβαλλε την απομάκρυνση αυτών των μικρών σχετικά μηχανοστασίων από την παραγωγική διαδικασία και κάποια από αυτά, όσα σώθηκαν, μουσειοποιήθηκαν. Και άρχισε να μπαίνει το ερώτημα: «Ποιος είναι ο καλύτερος τρόπος να αξιοποιήσουμε ένα τέτοιο μηχανοστάσιο με τόσο έντονη παρουσία στην εξέλιξη του πολιτισμού μας;». Αυτό που φάνηκε πειραματικά και εμπειριστικά βέβαια ήταν ότι ο καλύτερος τρόπος ήταν αυτό να το κάνουμε λειτουργικό. Αυτοί οι τεράστιοι μεταλλικοί γίγαντες που κινούσαν τις αντλίες των αντλιοστασίων του 18ου και 19ου αιώνα, εξακολουθούν σήμερα να είναι πόλοι έλξης μεγάλου αριθμού κοινού και οι οποίοι ενδιαφέρονται πρώτιστα για να έχουν μία εμπειρία από τη λειτουργική κατάσταση αυτών των τεχνολογικών μνημείων. Εδώ παρατηρούμε την αντλία. Το μέγεθος της είναι τρομακτικό. Από μία μεγάλη γούρνα, ως προσομοίωση βέβαια πλέον, αντλούσε νερό για να το στείλει στο δίκτυο μίας μεγάλης κατοικημένης περιοχής. Και πάνω σε αυτό εστιάζουν κυρίως οι επισκέπτες των μουσείων. Ας δούμε και ένα άλλο με την ευκαιρία. Ένα τέτοιο γεγονός στα μεγάλα βιομηχανικά κέντρα των προηγούμενων αιώνων αποτελεί πόλο έλξης για πολύ μεγάλο αριθμό επισκεπτών. Και το ενδιαφέρον, ακόμα και ειδικών επιστημόνων, για την παλιά τεχνολογία εκμετάλλευσης των ιδιοτήτων του νερού είναι πάρα πολύ εντυπωσιακό. Το μέγεθος των μηχανών είναι εκπληκτικό. Συγκρίνεται ας πούμε το μέγεθος του σπονδύλου με έναν άνθρωπο ή τα επιμέρους λειτουργικά εξαρτήματα αυτά είναι οι λιπαντήρες της μηχανής και όλοι είναι αφοσιωμένοι με το να μάθουνε ή να δούνε κτλ. Μπορούμε σταδιακά να κάνουμε και εμείς μία προσπάθεια αποκατάστασης των βιομηχανικών μας μνημείων. Έχουμε ήδη κάποια παραδείγματα

και τα παραδείγματα τα δικά μας θα τα πάρουμε από μία εντελώς ξεχωριστή κατηγορία βιομηχανικών μνημείων της ελληνικής πραγματικότητας. Στην Ελλάδα αναπτύχθηκαν κάποια εργοστάσια που είχαν μία πολύ ξεχωριστή ιδιότητα. Η παροχή ισχύος ήταν υβριδική. Εδώ παρατηρούμε και μία εφαρμογή του ατμού πιο διασκεδαστική. Αυτό είναι ένα μουσικό όργανο το οποίο κινείται και παίζει αποκλειστικά με ατμό. Το πνευστό κομμάτι είναι ατμός που περνάει μέσα από τους αυλούς και οι κινήσεις που κάνει στη συνέχεια οφείλονται σε μία κρυφή ατμομηχανή που βρίσκεται πίσω από αυτήν την κατασκευή.

Στην Ελλάδα, λοιπόν, αναπτύχθηκαν βιομηχανικά τέτοια εργοστάσια που είχαν υιοθετήσει υβριδική τεχνολογία. Ένα από τα πλέον χαρακτηριστικά είναι αυτό του Μύλου Ματσόπουλου στα Τρίκαλα το οποίο υιοθετούσε δύο τεχνολογίες παράλληλα. Η μία ήταν μιας εξελιγμένης μορφής υδροστροβίλου που ήτανε στρόβιλος τύπου Pelton και ο οποίος υδροστρόβιλος είχε ισχύ για να κινήσει όλο το εργοστάσιο. Παράλληλα, όμως, επειδή τα ποτάμια μας στην Ελλάδα δεν είναι και τόσο σταθερά στη ροή πάντοτε, έχουνε μεγάλες διακυμάνσεις, η εγκατάσταση συνοδεύετο και από μία ίσης ισχύος ατμομηχανή. Ο Μύλος Ματσόπουλου θεωρείται ένας μεγάλης κλίμακας αλευρόμυλος ο οποίος είχε την τύχη να διασωθεί μέχρι τις μέρες μας και στη συνέχεια εντάχθηκε σε πρόγραμμα και λειτουργικής αποκατάστασης η οποία ολοκληρώθηκε κάποια χρόνια πριν (δύο χρόνια πριν νομίζω) και τώρα, παράλληλα με τη δραστηριότητα «Ο μύλος των ξωτικών» που φιλοξενεί κάθε χρόνο, μπορεί επιδεικτικά να θέσει σε λειτουργία σχεδόν το σύνολο του μηχανισμού του, και τον υδροστρόβιλο ο οποίος είναι πολύ εντυπωσιακός, και βέβαια τη θερμική μηχανή που διαθέτει. Δεν σας δείχνουμε φωτογραφίες από τον αποκατεστημένο μύλο για να πάτε να τον δείτε από κοντά. Αξίζει τον κόπο, είναι ένα εξαιρετικό βιομηχανικό μνημείο. Θα πάμε τώρα σε ένα παράδειγμα αντιδιαμετρικό αυτού που παρουσιάσαμε, δηλαδή ένα βιομηχανικό μνημείο το οποίο αποκατεστάθη λειτουργικά και είναι ένας ισχυρότατος πόλος έλξης για την πόλη των Τρικάλων, συγκεντρώνει ένα πολύ μεγάλο αριθμό επισκεπτών κάθε χρόνο. Νομίζω ότι ξεπερνάμε τις τριακόσιες χιλιάδες; Α! ξεπερνάμε το ένα εκατομμύριο. Καταλαβαίνουμε ότι μπορούν τα Τρίκαλα να συναγωνιστούν το Μουσείο της Ακρόπολης. Έχει συμβάλει σε αυτό και έχει συμβάλει πολύ ουσιαστικά ένα βιομηχανικό μνημείο.

Στους αντίποδες τώρα αυτού του πετυχημένου μοντέλου θα περάσουμε στην Άνδρο για να δούμε έναν άλλον υβριδικό αλευρόμυλο που συνδυάζει την υδροκίνηση και την ατμομηχανή και είναι ο Μύλος των Εμπειρικών. Ένα εξαιρετικό κτίσμα στις Στενιές, πολύ κοντά στο ρεύμα και το οποίο συνδύαζε με εξαιρετική επιτυχία κατά τη λειτουργία του τη φτερωτή με την ατμομηχανή. Δυστυχώς, η φθορά και μία φωτιά που ξέσπασε αρκετά χρόνια πριν κατέστρεψε το εσωτερικό του μύλου και μέχρι τώρα παραμένει αχρησιμοποίητο και σιγά σιγά ερειπώνεται είτε από λεηλασία είτε από φυσική φθορά. Έχουμε κάνει πολλές προσπάθειες για την προσέγγιση αυτού του μνημείου, αλλά πολλοί παράγοντες, και το ιδιοκτησιακό καθεστώς μεταξύ αυτών, και η γειτονική ιδιοκτησία όμως, δεν έχουν επιτρέψει να γίνει τίποτα προς όφελος του μνημείου το οποίο θα ήταν μάλλον και προς όφελος όλου του νησιού.

Μετά από αυτή τη βόλτα που κάναμε στο εξωτερικό αλλά και λίγο πιο μακριά μπορούμε να προσεγγίσουμε την Έρκυνα. Στη Λιβαδειά υπάρχει ένα τρίτο παράδειγμα ενός υβριδικού εργοστασίου το οποίο είναι ο αλευρόμυλος και εκκοκκιστήριο του Παπαϊωάννου, το οποίο συνδύαζε με εξαιρετική επιτυχία την υδροκίνηση και την θερμική μηχανή. Το εργοστάσιο, από όταν διέκοψε την λειτουργία του, σταδιακά ερημώθηκε, άρχισε να καταρρέει και σήμερα έφτασε να είναι σε μία ερειπιώδη κατάσταση. Ωστόσο, μετά από αρκετά πετυχημένες προσπάθειες έγινε μία πρώτη μελέτη, μία προμελέτη αποκατάστασης από την οποία μπόρεσε να γίνει πλήρης αναπαράσταση της θέσης του μηχανολογικού του εξοπλισμού και παράλληλα να γίνει πλήρης αναπαράσταση του συστήματος μετάδοσης κίνησης που είναι πάρα πολύ σημαντικό. Εδώ βλέπουμε την φτερωτή του νερού και πίσω βλέπουμε τη θερμική μηχανή. Και οι δύο σε συνδυασμό καταφέρνουν και δίνουν κίνηση σε όλο το εργοστάσιο. Έτσι όπως βλέπουμε να εξελίσσονται τα πράγματα σχετικά με αυτό είμαστε πεπεισμένοι ότι σε λίγα χρόνια θα μπορούμε να το έχουμε πάλι κοντά μας σε απόλυτα λειτουργική κατάσταση και να είναι ένας μάλλον ισχυρός πόλος έλξης επισκεπτών για την πόλη της Λιβαδειάς.

Ευχαριστώ πάρα πολύ για την προσοχή σας!

Συντονιστής: Ευχαριστούμε πάρα πολύ τον κύριο Πλυτά και εύχομαι στις επόμενες εισηγήσεις σας να έχετε και το παράδειγμα της Λιβαδειάς να δείχνετε. Να είστε καλά! Υπάρχει μία μικρή τροποποίηση στο πρόγραμμα. Στη συνέχεια θα μας μιλήσει ο κύριος Δημήτρης Θεοδοσόπουλος ο οποίος ήταν να μιλήσει στην τρίτη θεματική ενότητα αλλά λόγω υποχρεώσεων θα είναι σήμερα μαζί μας.

Κα Καρβούνη: Ο κύριος Δημήτρης Θεοδοσόπουλος ασκεί το επάγγελμα του αγρονόμου τοπογράφου μηχανικού, από το 2006, ως ελεύθερος επαγγελματίας. Το 2006, ήταν συνιδρυτής της ομάδας έρευνας, μελέτης και εξερεύνησης «Γεωμυθική». Από το 2016, είναι μέλος του Πανελληνίου Συλλόγου «ΡΟΗ- Πολίτες υπέρ των ρεμάτων». Έχει μελετήσει διεξοδικά το ιστορικό δίκτυο των ρεμάτων, ειδικά της Αττικής και πλέον δραστηριοποιείται ακτιβιστικά για την ενημέρωση του κόσμου σχετικά με τα ρέματα και την ορθή διαχείριση και αντιμετώπιση τους. Έχει δημοσιεύσει πλήθος ερευνών, ειδικά για τα ρέματα, στο διαδίκτυο. Η εισήγηση του έχει θέμα «Η σύγχρονη λογική των επεμβάσεων στα ρέματα – Η περίπτωση της Έρκυνας». Σας ακούμε, κύριε Θεοδοσόπουλε.

Κος Θεοδοσόπουλος: Καλησπέρα και από εμένα. Ευχαριστώ για την πρόσκληση. Ο τίτλος είναι: «Η σύγχρονη λογική επεμβάσεων στα ρέματα», με τη λογική ότι πλέον αρχίζει και μπαίνει μία νέα λογική στον τρόπο που αντιμετωπίζουμε τα ρέματα, επεμβαίνουμε σε αυτά, με την αντίληψη που υπήρχε μέχρι σήμερα με τους εγκιβωτισμούς, τα τσιμέντα, ακόμα και τα σαρζανέτια. Και πάνω σε αυτή τη λογική θα δούμε κάποια παραδείγματα που μπορούμε να τα εφαρμόσουμε και στην περίπτωση της Έρκυνας, αυτού του πανέμορφου θηλυκού ποταμού.

Ξεκινάω γενικά και τις ομιλίες μου με κάποιους ορισμούς. Έχω κρατήσει έναν πολύ ωραίο ορισμό του Οδυσσέα Ελύτη για το τοπίο, ο οποίος ανέφερε κάποτε ότι: «Τοπίο δεν είναι όπως το αντιλαμβάνονται μερικοί κάποιο απλό σύνολο γης φυτών και υδάτων, είναι η προβολή της ψυχής μας, της ίδιας μας της ψυχής, πάνω στην ύλη». Οπότε, με βάση αυτή τη λογική προσεγγίζουμε το χώρο, πλέον, ή ευελπιστούμε να αρχίζουμε να προσεγγίζουμε το χώρο και ειδικά το χώρο των ρεμάτων, όπως είναι η χαρακτηριστική περίπτωση της Έρκυνας, το θηλυκό αυτό ποτάμι με τα κρύα νερά του το οποίο περπατώντας το, ή προσπαθώντας να το περπατήσεις δίπλα, βλέπεις πώς αποτυπώσανε στην ουσία την τότε ψυχή τους οι κάτοικοι οι οποίοι ήρθαν πολύ κοντά στο ποτάμι. Στην ουσία μπήκανε μέσα σε αυτό και παρόλα αυτά το είχαν και πλάτη. Οπότε, το κρατάμε αυτό.

Εδώ βλέπουμε χαρακτηριστικές εικόνες – τις ξέρετε όλοι πολύ καλά – με τα κτήρια να είναι ακριβώς μέσα στο ποτάμι και δίπλα. Ένας γενικός ορισμός για τα ρέματα είναι, ότι: «Είναι μία φυσική διαμόρφωση» και αυτό θέλω να το κρατήσουμε «του εδάφους που παίρνει τα νερά από τα ψηλά είτε από βροχές είτε (στην περίπτωση μας εδώ στη Λιβαδειά) από φυσικές πηγές και τα πηγαίνει προς την θάλασσα».

Υπάρχουν με βάση τη ροή τους τα εφήμερα ρέματα που έχουν νερό μόνο όταν βρέχει, οι χείμαρροι που έχουν εποχικά, και οι ποταμοί που είναι η περίπτωση της Έρκυνας, του θηλυκού ποταμιού της Λιβαδειάς, που έχουν ροή όλο το χρόνο του έτους. Εδώ βλέπουμε ένα πανοραμικό σχέδιο όλης της περιοχής, η Λιβαδειά, η Έρκυνα και είναι στην ουσία ένας παραπόταμος του Βοιωτικού Κηφισού. Είναι πολύ σημαντικό στην προσέγγισή μας πάντα σε ένα ποτάμι και για το πώς θα επέμβουμε σε αυτό να έχουμε τη συνολική εικόνα του ποταμού. Ας το δούμε και λίγο με προβολή ώστε να βλέπουμε πίσω την πόλη της Λιβαδειάς. Με μπλε γραμμή είναι η πορεία του ποταμού μέσα στην πόλη. Και στην επόμενη βλέπουμε στην ουσία από τις πηγές, την πόλη και την περιοχή της πεδιάδας μέχρι να χύσει τα νερά της η Έρκυνα στον Βοιωτικό Κηφισό. Επομένως, κάθε προσέγγιση καλό είναι να περιλαμβάνει όλες τις περιοχές, από τα ορεινά, τα αστικά και φυσικά τα πεδινά. Έναν τελευταίο ορισμό, επειδή τα φυσικά υδατορεύματα (αυτά που λέμε ρέματα στην ουσία) έχουν δύο βασικές συνιστώσες οι οποίες η μία είναι το νερό ως ένα αυτό καθαυτό φυσικό σώμα και το δεύτερο είναι η κοίτη του, μία συνεχής κοίτη που πορεύεται μέσα εκεί το νερό... Οπότε, αυτές είναι οι δύο συνιστώσες που δεν πρέπει και αυτές να τις ξεχνάμε σε οποιαδήποτε μελέτη, ότι υπάρχει το νερό και η κοίτη του.

Τα ερωτήματα τώρα που πολύ σύντομα θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε είναι ποια ήταν η σχέση μας με τα ρέματα διαχρονικά, ενώ οφείλουμε να διατηρήσουμε αυτή τη συμπεριφορά μας ή να τη μεταβάλλουμε. Και αν απαντήσουμε «ναι» στο δεύτερο ερώτημα, πώς προτείνουμε να μεταβάλλουμε αυτή τη λογική. Για να προσεγγίσουμε τη διαχρονική μας σχέση με τα ρέματα... Εδώ έχω βάλει μία περίπτωση επειδή από εδώ είχε ξεκινήσει η έρευνα της Αττικής. Καθίσαμε και βρήκαμε στην ουσία την ιστορική πορεία των ποταμών, επειδή ειδικά στην Αττική είναι μία περιοχή η οποία πονάει. Με μπλε ήταν τα ρέματα της Αττικής πριν το πόλεμο. Με κόκκινο είναι αυτά τα ρέματα που σήμερα έχουν εξαφανιστεί στο λεκανοπέδιο. Μιλάμε για το 80% των ποταμών. Οπότε, για να βρούμε αυτές τις πορείες έπρεπε να κάνουμε μία ιστορική έρευνα όπου μέσα από αυτή την έρευνα συμπεραίνουμε και αντίστοιχα και για όλες τις περιοχές της Ελλάδος, και της Λιβαδειάς, το πώς επεμβήκανε οι άνθρωποι, το πώς προβάλλανε όπως είπαμε πριν την ψυχή τους πάνω στον χώρο. Η Αθήνα είναι πολύ χαρακτηριστική περίπτωση. Δεν θα αναφέρω πολλά παραδείγματα. Υπάρχει η Πικροδάφνη, εδώ είναι όλο το δίκτυο της και είναι ένα ποτάμι που παραμένει σήμερα στην Αθήνα ανοικτό. Με κόκκινο

είναι αυτό που έχει εξαφανιστεί στην ουσία από την Πικροδάφνη. Παραμένει το μπλε. Παλεύουμε να σωθεί και αυτό.

Η περίπτωση της Μάνδρας, τώρα, είναι χαρακτηριστική. Αυτή η φωτογραφία είναι η πλημμύρα που έγινε. Έγινε μία μελέτη από το Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο και έβγαλε αυτή τη φωτογραφία για το μέγεθος της πλημμύρας. Βλέπουμε ότι έχει αφήσει ένα κενό μέσα αυτή η πλημμύρα που δεν πνιγήκανε εκεί ο κόσμος. Είναι ο ιστορικός πυρήνας της Μάνδρας. Και αν δούμε κάτω αριστερά τον χάρτη του Κάουπερτ, του 1880, πολύ συγκεκριμένα στη Μάνδρα, θα δούμε ότι αυτός ακριβώς είναι ο οικισμός, είναι τα όρια του οικισμού του τότε της Μάνδρας που οι άνθρωποι δηλαδή αυτοί αν γινόταν αυτή η ίδια πλημμύρα τότε, δεν θα πνιγόντουσαν. Και εκατό χρόνια μετά με ανάπτυξη πνιγήκανε 24 άνθρωποι εκεί. Τότε, σεβόντουσαν το χώρο. Στην πορεία έγινε αυτό ακριβώς που είναι ένα πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα. Αυτό είναι από την Μάνδρα, αλλά αυτό πάει να γίνει παντού στην Αθήνα: στον Ποδονίφτη, στο Μεγάλο Ρέμα, στην Πικροδάφνη, στις Σούρες, στον Προφήτη Δανιήλ ακόμα. Εδώ είναι το μεγάλο ρέμα Ραφήνας το οποίο είναι βιότοπος και αυτή τη στιγμή θέλουμε να το κάνουνε τσιμέντο. Ο Ποδονίφτης... Όλα τα ρέματα που έχουν απομείνει στην ουσία στην Αθήνα βάζονται με μια τέτοια προοπτική, στην καλύτερη να μπει μέσα σαραζανέτι, στη χειρότερη να γίνουμε τσιμέντα. Και λίμνες έχουν εξαφανιστεί – μην μείνουμε πολύ σε αυτό. Έχουν εξαφανιστεί ολόκληρα ποτάμια όπως ο Ιλισσός.

Η λαϊκή αντίληψη, λοιπόν, για να ολοκληρώσουμε το πώς είχαμε εμείς τη σχέση μας με τα ποτάμια, είναι αυτή ακριβώς, ότι: «με παρέσυρε το ρέμα». Είναι κάτι που μπορεί να πετάξουμε μέσα ή να μπούμε εμείς, «Να μας πάρει το ποτάμι». Εκφράσεις λαϊκές.

Μπάζα – όλοι έχουμε ένα χωριό στο οποίο υπήρχε ένα ρέμα που πετάγαμε τα μπάζα μας. Η κρατική αντίληψη είναι κάτι τέτοιο. Χαρακτηριστική περίπτωση είναι ο Κηφισός. Οχετός, η εθνική από επάνω, οι εκβολές της Ραφήνας με τσιμέντα, με μετά, με ρύπανση. Το δίκτυο της Αθήνας στο ρέμα του Προφήτη Δανιήλ υπογειοποιημένο, εξαφανισμένο. Κηφισός, Ιλισσός υπογειοποιημένος. Όλοι αυτοί λοιπόν ήταν ανορθολογικοί τρόποι επεμβάσεων μέχρι σήμερα στα ρέματα που αλλοιώνανε την υδρομορφολογική κατάσταση του ρέματος. Έχω υπογραμμίσει τις περιπτώσεις που αναφέρονται και στην Λιβαδειά, που έχουμε εδώ χαρακτηριστική μείωση του εύρους της κοίτης. Όπως είδαμε και σε χαρακτηριστικές εικόνες και το

ξέρετε και όλοι τα σπίτια έχουν κολλήσει στην ουσία και έχουν στενέψει πολύ το φυσικό όριο του εύρους του ποταμού. Αλλού υπάρχει ακόμη και διακοπή της συνέχειας των ρεμάτων, όπως στη Μάνδρα, ή πλήρης κάλυψη της κοίτης. Υπάρχει μία περιβαλλοντική υποβάθμιση με την έννοια ότι, πέρα από το αν υπάρχουν ή όχι απόβλητα, υπάρχουνε πάρα πολλές κακοτεχνίες που μπορεί να ρίχνουνε μέσα ρύπανση και απόβλητα. Υπάρχουν τα σπίτια τα οποία υποβαθμίζουνε γιατί δεν υπάρχει χώρος να υπάρχει πράσινο ή έστω κάποια δέντρα. Υπάρχει σε πολλά σημεία ακόμα και σήμερα τσιμέντο, πέρα από την πέτρα που υπάρχει και είναι πιο ομαλή και στο μάτι – σκληρές επεμβάσεις δηλαδή. Έχουνε γίνει διευθετήσεις με δραστικές αλλαγές, όπως λέμε, της φυσικής κοίτης. Όπως βλέπουμε, λίγο πιο κάτω από τις πηγές, γίνεται στην ουσία ένας αγωγός η Έρκυνα, με τοπικές διευθετήσεις ή οριοθετήσεις – δυστυχώς αυτό το συναντάμε παντού.

Γενικά, το πρόβλημα, όπως είπαμε στην αρχή, για να το συνδέσουμε, ήταν γιατί δεν υπήρχε μία ολιστική αντιμετώπιση του ρέματος, δεν υπήρχε μία προοπτική για να δούμε το ρέμα πώς το θέλουμε στο μέλλον. Βλέπαμε πάντα το συμφέρον μας την εποχή που το είχαμε και βρρίσκαμε λύσεις επιτόπου χωρίς να σκεπτόμαστε το αύριο κάτι που οφείλουμε να κάνουμε σήμερα για να αλλάξουμε αυτές τις εικόνες. Υπάρχει και σχέδιο και από το δήμο από όσο γνωρίζω. Ανυπομονούμε να το δούμε και όλοι. Καταθέτουμε και εμείς κάποιες προτάσεις.

Οπότε, στο δεύτερο ερώτημα, στο αν οφείλουμε να συντηρήσουμε την ίδια συμπεριφορά ή να τη μεταβάλλουμε, έχοντας και τις αξίες των ρεμάτων μπροστά που μας προσφέρουνε πάρα πολλά πράγματα, ας μην τα διαβάσω όλα αυτά και ας κρατήσουμε ότι μπορούν να αποτελέσουν ακόμα και βιότοπους πανίδας, χλωρίδας, εμπλουτίζουνε τα νερά, τη ζωή μας, αναβιώνουν την ίδια τη σχέση μας με τη φύση.

Οπότε, με όλες αυτές τις αξίες καταλήγουμε ότι τα ρέματα είναι φυσικά οικοσυστήματα, δεν είναι αγωγοί ομβρίων και πρέπει να τους βλέπουμε με όλο αυτό το πολυσύνθετο ρόλο που έχουνε πριν επέμβουμε σε αυτά. Οπότε, απαντάμε: ναι, στη δεύτερη ερώτηση και προτείνουμε αυτή τη νέα λογική που λέμε ότι έρχεται από το εξωτερικό (υπάρχουν πάρα πολλά παραδείγματα) που είναι πλέον αυτό που αποκαλούμε σύγχρονη διεθνή προσέγγιση, ότι: δεν νοείται πλέον ρέμα να εγκιβωτίζεται, ρέμα να στενεύει, ρέμα να καλύπτεται. Και αν υπάρχουν ακόμη τα καλυμμένα ρέματα, αυτό που προτείνεται σήμερα είναι η αποκάλυψη τους, το γνωστό daylighting όπως λέγεται ο αγγλικός όρος.

Εδώ είναι κάποιες προτάσεις είτε είναι καλυμμένο το ρέμα είτε σε ενδιάμεση κατάσταση. Κρατάμε την ενδιάμεση κατάσταση που είναι η περίπτωση της Έρκυνας η οποία επιβάλλει να γίνει μία εξυγίανση του ποταμού για να ενταχθεί αυτή, το ποτάμι στην ουσία, ομαλά με την πόλη (γιατί αυτή τη στιγμή δεν μπορούμε να πούμε ότι είναι συνδεδεμένο με την πόλη) και να γίνει μία αποκατάσταση η οποία στην ουσία να ισορροπήσει όλη αυτή τη σχέση του ανθρώπου με το περιβάλλον του.

Αθροιστικά τώρα, ότι και να γίνει, είναι να σεβαστεί το χώρο του ρέματος. Να δει πραγματικά ποιος είναι ο χώρος του ρέματος, όχι αυτό που του έχει μείνει, αυτό που μπορεί πραγματικά ορθολογικά να καταλάβει. Αν είναι δυνατόν, να επαναδιαθετηθεί ο χώρος που έχει καταλειφθεί στο ρέμα, στην ουσία στους ανθρώπους, στους πολίτες, όπου αυτός ο χώρος που θα του δοθεί θα έχει μία εύρυθμη λειτουργία αφενός σαν ρέμα και θα υπάρχει επίσης χώρος και δυνατότητα επαφής των ανθρώπων της με αυτό. Να συνδεθεί με λίγα λόγια η πόλη αυτή με τον άνθρωπο.

Ο δεύτερος όρος που έρχεται στην ουσία από το εξωτερικό, μετά από το daylighting (που είναι στην ουσία να επαναφέρουμε τα ρέματα στη φυσική τους κατάσταση), είναι με τον τρόπο, με ποιον τρόπο, όπου αυτό είναι το by engineering, η οικομηχανική στην ουσία επέμβαση όπως έχει μεταφραστεί στα ελληνικά. Και αυτή, όπως επαναλαμβάνουμε και πάλι, ξεκινάει καταρχήν με μία λογική, ότι: αντιμετωπίζουμε το ρέμα σαν μία οντότητα, σαν μία ολότητα που ξεκινάει από τις πηγές, όπου και αν είναι αυτές, είτε είναι εδώ οι πηγές της Έρκυνας είτε ακόμα και το φαράγγι από πίσω που θα φέρει νερά κάποια στιγμή, μέχρι να φύγουν αυτά τα νερά και να πάνε στην ουσία σε έναν άλλον υδατικό φορέα. Οπότε, με βάση πάντα την ολιστική αυτή αντιμετώπιση του ρέματος αρχίζουμε πλέον να επεμβαίνουμε σημειακά στις αναπτύξεις των χώρων όπου μπορούμε να επαναφέρουμε όπως είπαμε το ποτάμι στη φυσική του κατάσταση, όπου εκεί μπορούν να δημιουργηθούν ήπιες εκδηλώσεις, αναψυχή... Όλα αυτά που υπάρχουν στην ουσία στο τελευταίο κομμάτι, να επεκταθούν, προσαρμοσμένα φυσικά λόγω και των κτισμάτων, και σε όλο το χώρο κάτω τουλάχιστον τον αστικό και έπειτα να γίνει και μία μελέτη και για το... Γιατί μπορεί να γίνει ένα μονοπάτι στην ουσία και στον κάμπο μέχρι και τον Κηφισό αν είναι – θα ήταν μία πολύ ωραία πορεία γιατί υπάρχει μόνιμη ροή και η βλάστηση είναι εξασφαλισμένη. Όλα αυτά φυσικά με ειδικές επεμβάσεις αρχιτεκτονικής, με ανθρώπους ειδικούς στο τοπίο, στον χώρο, στην πολεοδομία, για να γίνουν σωστά και ό,τι επέμβαση γίνει να έχει ορθό και ωραίο αποτέλεσμα (το πιο βασικό).

Χρειάζεται στην ουσία να διορθώσουμε τα λάθη του παρελθόντος που είναι στην ουσία, και στην Έρκυνα εδώ, τα τσιμέντα που έχουν μπει. Και μπορούν να αντικατασταθούν όλα αυτά με πιο φυσικά πράγματα, με πιο πολύ πράσινο, για να φανεί και το νερό και το πιο βασικό, όπως είπαμε και πάλι, να έρθει σε επαφή ο πολίτης της Λιβαδειάς με το ποτάμι του. Χρειάζεται μέσα σε όλη αυτή την προσπάθεια, αν είναι δυνατόν, να αυξηθεί και το χωμάτινο έδαφος, διανοίγοντας στην ουσία όπως είπαμε, ή όπου μπορούμε, επαναφέροντας τον χώρο στο ποτάμι, ει δυνατόν να είναι χωμάτινο το έδαφος. Μπορούνε όλες οι πολυκατοικίες, τουλάχιστον, που είναι δίπλα να έχουνε βιοκλιματικά υλικά, να έχουνε πράσινες στέγες. Γενικά να υπάρχει μία πολύ προσεγμένη επέμβαση πράσινη σε όλο το εύρος του ποταμού, και με άξονα τον ποταμό αυτό να αρχίζει να επεκτείνεται στην ουσία και στην υπόλοιπη πόλη.

Από εδώ και πέρα καλό είναι, όπως αρχίζουμε και το λέμε και είναι πολύ βασικό, στις πολεοδομικές μελέτες... Είχε αναφερθεί και σε μία ημερίδα στο «ΤΕΕ» που είχε γίνει και είχε αναφερθεί από τον κύριο Τσακίρη, ότι: το πιο βασικό πρόβλημα γενικά με τις πόλεις και τα ρέματα είναι ότι οι πολεοδομικές μελέτες δεν λαμβάνουν υπόψη τους τις υδρολογικές και οι υδρολογικές υδραυλικές μελέτες δεν λαμβάνουν υπόψη τους τις πολεοδομικές. Οπότε, θα πρέπει τουλάχιστον να υπάρξει μία τέτοια συνεργασία των υδραυλικών μηχανικών με τους πολιτικούς (αλλά όχι μόνο), με γεωπόνους, με βιολόγους, με δασοπόνους. Μιλάμε για ένα φυσικό οικοσύστημα, όπως είπαμε και με βάση αυτή τη λογική μπορούν να μπουνε ακόμα και υδατοπερατά υλικά στις οδοστρώσεις. Γενικά, να επεκταθεί όλη αυτή η ανάπτυξη που λέμε του ποταμού σε όλο το εύρος ει δυνατόν της πόλης της Λιβαδειάς. Όλα αυτά φυσικά χρειάζονται να υπάρχει καλή συντήρηση και ορθή διαχείριση για να γίνουν.

Υπάρχουν μερικές φωτογραφίες με πολλά παραδείγματα από το εξωτερικό όσο αναφορά τις πράσινες χωμάτινες επιφάνειες που μπορούν να δημιουργηθούν παντού, στα parking, στα κράσπεδα, οπουδήποτε. Υδατοπερατές επιφάνειες εκεί που είναι το αυτοκίνητο όπου πέφτει το νερό και στην ουσία το πίνει, όσο μπορεί τουλάχιστον, αλλά δεν πάει κατευθείαν να κυλήσει και να δημιουργήσει προβλήματα. Πράσινα σπίτια από κάτω με πράσινες στέγες. Όπου υπάρχει επίπεδο, να γεμίσει με πράσινο. Και στα ορεινά φυσικά μπορούν να αλλάξουν κάποιες πέτρες ή κάποια κατασκευάσματα και να φαίνεται λίγο πιο ορεινό. Λίγο με πέτρες ή κάποιες

επεμβάσεις στην ορεινή όπως είπαμε περιοχή της Έρκυνας που θα το εντάσσουνε πιο ομαλά και με το ίδιο το βουνό. Εδώ βλέπουμε άλλες περιπτώσεις με κράσπεδα, με φυτεύσεις. Ανοίγουνε μετά πολλές ευκαιρίες. Αυτό είναι λοιπόν η νέα αντίληψη, το daylighting. Στην ουσία να επανασυνδεθούμε με το ποτάμι μας με οικομηχανικές επεμβάσεις όπως είναι στα ελληνικά.

Και φτάνοντας προς το τέλος, λέμε: ναι, σε μία ανάπτυξη η οποία όμως θα σέβεται παράλληλα τον χώρο, τη φύση και την ιστορία, αλλά και τις αξίες μιας ποιοτικής ζωής που νομίζω αξίζουν όλοι οι άνθρωποι όπου και αν είναι. Σας ευχαριστώ πάρα πολύ! Να είστε καλά!

Συντονιστής: Ευχαριστούμε πάρα πολύ, κύριε Θεοδοσόπουλε! Οι προτάσεις σας είναι πολύ σημαντικές για να μας βοηθήσουν για την αξιοποίηση της Έρκυνας. Το λόγο έχει ο κύριος Ιάκωβος Γκανούλης ο οποίος θα κλείσει και την πρώτη θεματική ενότητα.

Κα Καρβούνη: Ο κύριος Ιάκωβος Γκανούλης είναι Ειδικός Γραμματέας Υδάτων. Είναι ομότιμος καθηγητής της Πολυτεχνικής Σχολής, Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Διδάκτωρ των Φυσικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Πολ Σαμπατιέ της Τουλούζης και επισκέπτης καθηγητής των Πανεπιστημίων: Erlangen, McGill, Melbourne και Paris VI. Έχει πάνω από 35 χρόνια εμπειρίας σε θέματα ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδατικών πόρων, ανάλυση επικινδυνότητας και κλιματικής αλλαγής, καθώς και της διαχείρισης διασυνοριακών νερών, υπόγειων υδροφορέων και της επίλυσης διαφορών και διενέξεων. Γεννήθηκε στη Σιάτιστα Κοζάνης και είναι έγγαμος με δύο παιδιά. Έχει πλούσια κοινωνική δραστηριότητα στην Ελλάδα, την UNESCO και σε πολλές χώρες του εξωτερικού. Έχει ιδρύσει, το 1999 και διευθύνει από τότε την αναγνωρισμένη από την UNESCO Μη Κυβερνητική Οργάνωση «Διεθνές Δίκτυο Κέντρου Υδάτων Περιβάλλοντος για τα Βαλκάνια». Έχει δημοσιεύσει πάνω από 200 επιστημονικές εργασίες σε διεθνή επιστημονικά περιοδικά και πρακτικά συνεδρίων. Έχει συγγράψει και εκδώσει 12 βιβλία, μεταξύ των οποίων δύο στα αγγλικά με τίτλους: «Πολύ-επιστημονική προσέγγιση της διαχείρισης διακρατικών υδατικών πόρων» και «Ανάλυση επικινδυνότητας της ρύπανσης των υδάτων». Τον Ιούλιο του 2013, τιμήθηκε από τη Γαλλική Κυβέρνηση με το παράσημο του Ιππότη του Τάγματος του Ακαδημαϊκού Φοίνικα. Σας ακούμε, κύριε Γκανούλη.

Κος Γκανούλης: Σας ευχαριστώ πολύ! Νομίζω ότι ήταν πολύ χρήσιμη αυτή η εμφάνιση, η προηγούμενη παρουσίαση, γιατί μας έδειξε το πρόβλημα το οποίο ουσιαστικά είναι μία τραγωδία, όχι με την έννοια της αρχαίας ελληνικής τραγωδίας, αλλά είναι νεοελληνική καταπληκτική τραγωδία. Και βεβαίως, αν το πρόβλημα ήταν τεχνικό, θα αναρωτιόταν κανείς γιατί δεν το λύσαμε μέχρι τώρα, γιατί δεν το λύνουμε μέχρι τώρα, γιατί δεν κάνουμε κάτι καλύτερο μέχρι τώρα. Γιατί, το πρόβλημα δεν είναι μόνο τεχνικό, ή δεν είναι καταρχήν τεχνικό. Είναι πρώτα το πώς θα βάλουμε στο μυαλό μας αυτή τη νέα αντίληψη περί υδατορεμάτων, γενικά περί υδάτων. Να βάλουμε λίγο νερό στο μυαλό. Γιατί, αν δεν αλλάξουμε μυαλά, νομίζω ότι θα μιλάμε σε διάφορες συναντήσεις για όλα αυτά τα θέματα, αλλά με πολύ λίγα αποτελέσματα. Βέβαια, υπάρχουν και τα παραδείγματα των εξαιρέσεων που κάποια ποτάμια έχουν διασωθεί στις ελληνικές πόλεις, αλλά θυμάμαι και στη Θεσσαλονίκη είχα έναν φίλο αρχιτέκτονα ο οποίος ήταν πολύ ευαίσθητος στα ρέματα και στα αστικά ας πούμε υδατορέματα και στη γειτονιά του μπαζώσανε το ρέμα, κάνανε έναν ωραίο κήπο με μπετόν από πάνω και φυτέψανε μερικά δέντρα. Του λέω: «Μα είναι δυνατόν μπροστά στο σπίτι σου να κάνουνε αυτά τα πράγματα;» και μου λέει: «Κοίτα να δεις, εκεί που ήταν μία μέρα, έρχεται ο αντιδήμαρχος μαζί με τη μπετονιέρα και μου λέει ότι: κοίταξε, αν δεν το κάνουμε τώρα, χάνουμε την πίστωση, δεν θα κάνουμε τίποτα, χάνεται η χρηματοδότηση από την κυρία Φωτονιάτα και επομένως, ή το κάνουμε, ή δεν κάνουμε τίποτα». Μην φτάνουμε σε τέτοια διλλήματα γιατί στο τέλος δεν κάνουμε τίποτα το οποίο να είναι προς τη σωστή κατεύθυνση.

Στην Αθήνα, τώρα, όπως και στη Θεσσαλονίκη... Στη Θεσσαλονίκη δεν υπήρχαν ποτάμια, αλλά υπήρχανε ένα σωρό υδατορέματα. Στην Αττική υπήρχαν και μεγάλα ποτάμια. Ο Κηφισός και ο Ιλισσός είναι χαρακτηριστικά παραδείγματα. Αυτές είναι φωτογραφίες από το 19ο αιώνα που υπάρχουν ακόμα και καταρράκτες στον Κηφισό. Ο Ιλισσός που κατέβαινε από τον Υμηττό και είχε και αυτός κοίτη ποταμού και γέφυρα. Βέβαια, εντάξει, δεν πρόκειται για τον Σηκουάνα ούτε για το Παρίσι. Στις αρχές του αιώνα τα πρόβατα ήταν στις όχθες του Κηφισού όπως βλέπουμε εδώ. Ενδεχομένως, δηλαδή, υπάρχουν πολλοί οι οποίοι λένε ότι, αν δεν κάναμε αυτές τις παρεμβάσεις, θα είχαμε προβλήματα με την ελονοσία, θα είχαμε θέματα με τις πλημμύρες. Δεν είναι ακριβώς έτσι τα πράγματα, γιατί φανταστείτε τώρα αυτόν τον ποταμό Ιλισσό με τις πηγές του που είναι δίπλα στις στήλες του Ολυμπίου Διός (δηλαδή δεν είναι μακριά από το κέντρο της Αθήνας). Και πώς θα

μπορούσαμε, ας πούμε, αν κρατούσαμε μία στάση φιλική προς αυτή την κατάσταση, να διαχειριστούμε αυτές τις όχθες του ποταμού. Γιατί, βεβαίως, τώρα δεν πρόκειται για ποτάμια τα οποία έχουν μόνιμη ροή, ή τα οποία έχουνε μία πυκνή βλάστηση, ή μία διευθέτηση εξαρχής. Επτακόσια ρέματα εξαφανίστηκαν από την Αττική. Αυτά που μείνανε, και αυτά τελικά τείνουνε να εγκαταλειφθούν, ή να σκεπαστούν, ή να γίνουνε δρόμοι. Εκεί που μένω τώρα στην Αθήνα υπάρχουνε κάποια πλατάνια που συναγωνίζονται το ύψος των πλατάνων που είδαμε εδώ στην περιοχή, αλλά δεν υπάρχει ίχνος νερού. Πώς αυτά τα περίφημα πλατάνια ζουν; Είναι κάτω από το δρόμο ένα ρέμα το οποίο μπορεί κανείς να το αντιληφθεί αν πάει λίγο πιο πάνω και δει ότι υπάρχει και μία ροή και έχει και το νερό. Επομένως, αυτά τα οποία είναι τώρα τα καρτ ποστάλ του προηγούμενου αιώνα... Είναι, όμως και η Πικροδάφνη η οποία έχει ακόμα οικολογικές ας πούμε δραστηριότητες και η οποία τείνει να εγκαταλειφθεί ή να σκεπαστεί με τον ίδιο τρόπο με το ό,τι έγινε στα προηγούμενα ρέματα.

Εγώ ήθελα απλώς να θέσω τώρα το πρόβλημα αυτό της κοινωνικοποίησης κατά κάποιο τρόπο. Είναι εδώ ο κοινωνιολόγος, αλλά η μικρή μου θητεία στο Υπουργείο μου έδειξε ότι δεν είναι μόνο η τεχνική αντιμετώπιση του προβλήματος, είναι η νοοτροπία, είναι το πώς λειτουργούνε όλες οι υπηρεσίες και το πώς κάποιες συνήθειες του παρελθόντος ή κάποιες τεχνικές των εργολάβων και όλων αυτών οι οποίοι ασχολούνται με τις κατασκευές τείνουν να διαιωνιστούν και ενδεχομένως να μην αλλάξουμε καθόλου συμπεριφορά.

Τώρα, για να σας θυμίσω λιγάκι για τη Θεσσαλονίκη, ο Λευκός Πύργος που εδώ εμφανίζεται με ένα κόκκινο χρώμα, ήταν και κόκκινος πύργος παλιά γιατί επί τουρκοκρατίας είχε πολλά θύματα, ήταν φυλακές. Και βλέπετε ότι υπάρχει αυτό το δάσος του Σείχ Σου επάνω και από τις κλίσεις του εδάφους ένα σωρό από ρέματα τα οποία έχουν καλυφθεί εκβάλλουνε στο Θερμαϊκό, στον κόλπο της Θεσσαλονίκης. Ας πούμε, αυτό το ρέμα που είναι δίπλα στο Λευκό Πύργο επί τουρκοκρατίας (φαίνεται εδώ από το σχήμα) ήταν ένα ρέμα το οποίο έβγαινε ακριβώς εκεί στην προκυμαία του Λευκού Πύργου. Επομένως, το ίδιο φαινόμενο που έχουμε στην Αθήνα, έχουμε όχι μόνο στη Θεσσαλονίκη, αλλά αν πούμε στο Ηράκλειο, ή σε πόλεις οι οποίες έχουν ας πούμε βάνουσα μεγαλώσει με τις αυθαιρέσιες, τα ρέματα έχουν εξαφανιστεί. Στο Ηράκλειο π.χ. υπάρχει ένα ποτάμι δίπλα στην πόλη και κάθε φορά που έβρεχε είχαμε πλημμύρες. Πλημμύρες οι οποίες μπορούσανε εύκολα να αποφευχθούν. Ο Γιόφυρος π.χ. δίπλα στο Ολυμπιακό Στάδιο. Χρειάζεται σε αυτές τις περιπτώσεις π.χ. έργα τα

οποία ενώ ξέρουμε ότι πρέπει να γίνουν, δεν τα κάνουμε ποτέ, τα έργα ορεινής υδρονομίας, τα οποία δεν είναι μεγάλα έργα. Οι δήμαρχοι ενδεχομένως να μην ενδιαφέρονται να πάνε επάνω στα βουνά για να κόψουν καμιά κορδέλα, προτιμούνε κάποια έργα βιτρίνας στα χαμηλά. Αλλά, αν δεν πιάσουμε την πλημμύρα εκεί που δημιουργείται, δεν λύνουμε το πρόβλημα.

Επομένως, ο νέος νόμος που προετοιμάζει τώρα το Υπουργείο είναι για την προστασία των ρεμάτων, των υδατορεμάτων και των ποταμών, όχι μόνο από αυτές τις ανθρωπογενείς επιδράσεις που είναι η αστικοποίηση, αλλά και από τις πλημμύρες. Έχουμε το παράδειγμα, ας πούμε, της Αττικής πρόσφατα και των θυμάτων που θρηνήσαμε στη Μάνδρα. Πώς λοιπόν ένα θεσμικό πλαίσιο ολοκληρωμένο θα μπορούσε να συμβάλλει; Και να έχουμε τον τέλειο νόμο, αν δεν τον εφαρμόσουμε σωστά, προφανώς δεν λύνουμε το πρόβλημα. Αλλά χρειάζεται το θεσμικό πλαίσιο. Αυτό κάνουμε τώρα. Πώς λοιπόν αυτό θα μπορούσαμε να το βελτιώσουμε με τις δικές σας παρατηρήσεις και τη συμβολή σας ούτως ώστε να έχουμε και την αντιπλημμυρική προστασία, γιατί μία ανοιχτή διατομή υδραυλικά και υδρολογικά είναι πολύ πιο πρόσφορη στο να μειώσει τις πλημμύρες από το να έχουμε ένα εγκιβωτισμένο αγωγό. Επομένως, είναι η πολεοδομία, είναι η αντιπλημμυρική προστασία, είναι οπωσδήποτε η χρήση γης και οι αδειοδοτήσεις. Όλα αυτά πρέπει να μπουν στο θεσμικό πλαίσιο ολοκληρωμένα γιατί καμιά φορά ο καθένας κάνει κάτι από τη μεριά του και χαλάει κάτι από την άλλη μεριά και κανείς δεν ξέρει ακριβώς ποιος κάνει τι. Για να τοποθετήσουμε, λοιπόν, το θέμα στην ευρύτερη ενότητα της διαχείρισης των υδάτων, ας σκεφτούμε λιγάκι ποιο είναι αυτό το θεματικό πλαίσιο.

Αυτή η εικόνα ήταν από ένα προηγούμενο Forum. Την επόμενη εβδομάδα θα γίνει στη Μπραζίλια. Κάθε τέσσερα χρόνια γίνεται ένα τέτοιο Forum. Δεν ξέρω αν ήσασταν στη Μασσαλία που έγινε πριν από οχτώ χρόνια. Και δείχνει ακριβώς ότι, αυτό που λέμε «διαχείριση των υδάτων» ξεκινάει πρώτα από τη διασφάλιση της ζωής. Δηλαδή, αν δεν έχουμε νερό για όλους και νερό καλής ποιότητας για όλους, αν δεν δουλεύει καλά ο Μόρνος, ή αν είναι ακριβό το νερό και δεν μπορεί να ικανοποιήσει τις ανάγκες των ευάλωτων, αποτύχαμε. Το πρώτο, δηλαδή, το οποίο πρέπει να κάνουμε είναι το πόσιμο νερό για όλους. Τώρα, η γεωργία και ό,τι έχει σχέση με άλλες χρήσεις του νερού... ποιο προηγείται; Προηγείται η βιομηχανία από τη γεωργία; Αυτό παίζεται κάθε φορά ανάλογα με τις ειδικές συνθήκες. Αλλά, ό,τι έχει σχέση με την ύδρευση-αποχέτευση, είναι το πρώτο το οποίο είναι και η

προτεραιότητα. Γι' αυτό καμιά φορά λέμε: «Εντάξει, δεν χρειάζεται να αναστρέψουμε ή να μεταβάλλουμε τη ροή του Αχελώου». Μα, αφού το κάναμε στο Μόρνο γιατί να μην το κάνουμε και στον Αχελώο; Υπάρχει όμως διαφορά γιατί στον Αχελώο θέλουμε να κάνουμε εκτροπή ή να πάρουμε ένα κομμάτι από την παροχή, όχι για την ύδρευση, αλλά για τη γεωργία. Και η γεωργία θα μπορούσε να εξοικονομήσει το νερό το οποίο θα παίρναμε από τον Αχελώο. Δηλαδή, χρειάζεται να κάνουμε κάτι πιο μπροστά και να μην βρίσκουμε τις εύκολες λύσεις. Μας λείπει το νερό γιατί το υπερκαταναλώνουμε, άρα το παίρνουμε από μία περιοχή η οποία έχει λίγο παραπάνω νερό. Αυτό δεν είναι η λύση. Αν όμως ήτανε για την ύδρευση και για την επιβίωση κατοίκων, προφανώς θα το κάναμε – είναι η πρώτη προτεραιότητα. Επομένως, ό,τι έχει σχέση με ύδρευση-αποχέτευση και δημόσια υγεία (η δημόσια υγεία βέβαια είναι οι σταθμοί καθαρισμού λυμάτων) πρέπει να ολοκληρωθούν και να λειτουργούν σωστά γιατί αλλιώς έχουμε πρόβλημα με την ποιότητα του περιβάλλοντος. Αλλά, η συμβολή στην οικονομική ανάπτυξη, αυτό δηλαδή που θα μπορούσε να γίνει στις πόλεις με όλη αυτή την πράσινη επέκταση του ιστού μέσα στις πόλεις με τη διαχείριση των αστικών υδάτων που μπορεί να συνδυαστεί και με την παραγωγή ενέργειας (και εννοώ ό,τι έχει σχέση με την εξοικονόμηση νερού) και η γεωργία είναι θέματα βασικής οικονομικής ανάπτυξης. Επομένως, το νερό δεν είναι το H₂O, είναι ο βασικός μοχλός για να μπορέσουμε να έχουμε ένα σχεδιασμό στερεό που να βοηθήσει την οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Και επομένως, η διατήρηση του περιβάλλοντος, προφανώς, είναι ένα από τα βασικά θέματα.

Και να μην ξεχάσουμε και τα διακρατικά νερά γιατί εδώ μιλάμε πλέον για τη διπλωματία. Αν θέλουμε να έχουμε καλές σχέσεις με τη Τουρκία πρέπει να λύσουμε το πρόβλημα του Έβρου με τις πλημμύρες. Αν το λύσουμε και με τη Βουλγαρία, μπορεί να κάνουμε κάποια βήματα προόδου.

Επομένως, σε αυτό το πλαίσιο το γενικό μπορεί κανείς να δει ότι αυτά τα διαχειριστικά σχέδια που στοιχίζουν και αρκετά εκατομμύρια κάθε έξι χρόνια και τα οποία γίνονται με κονδύλιο του ΕΣΠΑ τώρα, είναι, αν θέλετε, ο οδικός χάρτης για να μπορέσουμε μετά να κάνουμε όλες αυτές τις επεμβάσεις είτε στις πόλεις, είτε στην ύπαιθρο με τη γεωργία, είτε στην ενεργειακή αξιολόγηση.

Θα ήθελα να σας δείξω ότι τελικά για να φτάσουμε να κάνουμε τη σωστή διευθέτηση των υδατορεμάτων χρειάζεται αυτή η λεγόμενη σωστή διακυβέρνηση των υδάτων που δεν είναι η διαχείριση. Η διαχείριση είναι η εφαρμογή της

διακυβέρνησης. Αλλά, αν δεν λειτουργούν τα διάφορα επίπεδα λήψης αποφάσεων έτσι ούτως ώστε το ένα να συνδυάζει το άλλο και να συμπληρώνει το άλλο... Ξεκινάμε από το Ευρωπαϊκό επίπεδο. 28 κράτη μέλη εφαρμόζουν την Ευρωπαϊκή Οδηγία. Εμείς την εφαρμόζουμε με καθυστέρηση μέχρι τώρα έξι ετών. Αιρεσιμότητες... περιμένουμε να τελειώσουνε και όλα αυτά. Πρέπει να πάμε πιο γρήγορα.

Στο Εθνικό Επίπεδο υπάρχει πρόβλημα και αυτό προσπαθούμε να το αλλάξουμε. Έχουμε 14 υδατικά διαμερίσματα, δεκατέσσερις χάρτες διαχείρισης υδάτων, 14 προγράμματα. Η Γαλλία έχει έξι. Η Ιρλανδία, τα πέντε, ας πούμε, που είχε εθνικά τα έκανε ένα υδατικό διαμέρισμα (ένα σχέδιο για όλη τη χώρα). Αυτό βασίζεται στην ιδεολογία βέβαια και θα μπορούσαμε τα δεκατέσσερα να τα κάνουμε επτά. Όχι να τα κάνουμε και ένα γιατί, ο Έβρος με την Πελοπόννησο δεν έχουν καμία άμεση σχέση. Αλλά υπάρχει πρόβλημα πώς τα υδατικά διαμερίσματα με τις Περιφέρειες της Αποκεντρωμένης Διοίκησης να συνεργάζονται και να λειτουργούν. Ποιος π.χ. κάνει τη διαχείριση ή τη συμβολή όλων των φορέων σε τοπικό επίπεδο; Είναι οι δήμοι και οι κοινότητες. Είναι οι περιφέρειες. Όλα αυτά έχουν, αν θέλετε, κάποιο μοντέλο λήψης αποφάσεων στο οποίο έχουμε φτάσει σε ένα καλό σημείο με την έννοια ότι πάμε για ένα ενιαίο αποκεντρωμένο και ένα σύστημα το οποίο να είναι ολοκληρωμένο. Ενιαίο δε σημαίνει και ολοκληρωμένο. Αποκεντρωμένο οπωσδήποτε, γιατί εκεί είναι τα προβλήματα. Επομένως, ξεκινώντας από τους πολίτες μέχρι την Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχουμε ένα σωρό δρόμο.

Ήθελα απλώς να σας δείξω, γιατί τελευταία ασχολήθηκα πολύ με το πώς παίρνουμε αποφάσεις σε διάφορα επίπεδα. Υπάρχει γενικά ένα μοντέλο αυταρχικής εξουσίας λίγο πολύ το οποίο μοντέλο είχε επικρατήσει στη Σοβιετία και είχε τα επακόλουθα που ξέρουμε. Ας πούμε, ότι, η ανάγκη για να κάνουμε ένα νέο ταμειυτήρα στη Θεσσαλία. Ποιος το αποφασίζει αυτό; Υπάρχει μία νομοθεσία αρχική η οποία μπορεί να βασίζεται σε ένα σχέδιο της κυβέρνησης ή της προηγούμενης εξουσίας το οποίο μπορεί να αναθεωρηθεί και πρέπει να αναθεωρηθεί κάθε φορά. Πώς όμως; Αν ήταν αυταρχικό το μοντέλο, το κόμμα εξουσίας αποφασίζει. Λέμε ότι είναι πολιτική απόφαση να μην κάνουμε εκτροπή του Αχελώου. Ναι, αλλά πρέπει να το δικαιολογήσουμε αυτό και να το δούμε στην εφαρμογή του. Ποιος μπορεί να επηρεάσει αυτή την απόφαση; Υπάρχουνε μέσα ενημέρωσης τα οποία να είναι ανεξάρτητα και να δημιουργούνε τις προϋποθέσεις ούτως ώστε να βελτιώσουμε αυτές

τις αποφάσεις; Αυτές οι κυβερνητικές αποφάσεις, λοιπόν, επί Σοβιετίας, πήγαιναν σε ένα πολιτικό γραφείο και από εκεί γινότανε νόμοι και ρυθμίσεις στην πράξη. Σε ένα μοντέλο δημοκρατικό (και εδώ είναι ότι χάνουμε λιγάκι χρόνο γιατί κάνουμε αυτές τις διαβουλεύσεις) προφανώς, η υπάρχουσα νομοθεσία βελτιώνεται μέσα από διάφορες γνώμες εμπειρογνομόνων, μελέτες, συμβούλων, αιτήματα από τους δήμους και από τις κοινότητες. Όλα αυτά θέλουνε βέβαια συζήτηση, διεργασίες, για να φτάσουμε σε κάποια απόφαση η οποία πάει στη Βουλή, επικυρώνεται και σαν νομοθεσία επανέρχεται έτσι ούτως ώστε να φτιάξουμε ένα καινούριο ταμειυτήριο στη Θεσσαλία. Αυτό όμως δεν αρκεί γιατί, αν δεν έχουμε αυτή τη διαβούλευση με το κοινό και όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς, αυτό το λέει και η Οδηγία και χάνουμε χρόνο για να κάνουμε τη διαβούλευση, αλλά αυτή η διαβούλευση θα πρέπει να γίνει ουσιαστικά έτσι ούτως ώστε αυτά τα σχέδια να εφαρμόζονται από το επίπεδο το Εθνικό.

Η Ειδική Γραμματεία Υδάτων είναι ένα πετυχημένο μοντέλο ενιαίου δημοκρατικού, ας πούμε, συστήματος σε Εθνική κλίμακα όπου με το Εθνικό Συμβούλιο Υδάτων, την Επιτροπή Υδάτων, πηγαίνουμε στη λήψη των αποφάσεων, τουλάχιστον στις προτάσεις νέων ρυθμίσεων. Και τελευταία, η Ειδική Γραμματεία Υδάτων έχει αναδομηθεί. Υπάρχει τώρα ένα τμήμα μόνο για τις πλημμύρες και για τις ξηρασίες, τα έκτακτα υδρολογικά περιστατικά. Δηλαδή, αν έχετε για την αντιπλημμυρική προστασία πρόβλημα, μπορείτε να απευθυνθείτε στο Τμήμα της Διαχείρισης αυτών των κινδύνων. Και υπάρχει και ένα καινούριο τμήμα μόνο για το νερό και την επεξεργασία σε Εθνική κλίμακα των λυμάτων που είναι και αυτό μία τελείως αποκλειστική ανάγκη να γίνουν όλα αυτά τα έργα της επεξεργασίας λυμάτων (εθνική ανάγκη).

Τώρα, πώς θα καταλήξουμε σε ένα ενιαίο ολοκληρωμένο και αποκεντρωμένο σύστημα, αυτό είναι το ζητούμενο, γιατί, εκεί που πάσχουμε είναι στο επίπεδο το περιφερειακό και το τοπικό. Στο περιφερειακό επίπεδο, αν θέλουμε να μην μας λείπει το νερό, είναι αυτό που λέμε «η ασφάλεια νερού», το «water security». Το «water security» σημαίνει ότι με οποιαδήποτε κλιματική κατάσταση (παρατεταμένη ξηρασία, ή έχουμε πολλές βροχές και έχουμε πλημμύρες) πρέπει πάντα να είμαστε σίγουροι ότι η ύδρευση, η χρήση του νερού για την ανθρώπινη ύπαρξη, είναι εξασφαλισμένη. Αυτό, ξέρετε, έχουμε φτάσει σε μερικές περιπτώσεις στο όριο. Τη δεκαετία του ογδόντα μιλούσανε για τη μεταφορά με δεξαμενόπλοια νερού γιατί ο Μόρνος είχε

αδειάσει. Αν αδειάσει ο Μόρνος, τι θα γίνει στην Αττική; Μπορεί να το σκεφτεί κανείς. Θα έχουμε τα εμφιαλωμένα νερά τα οποία κάποια στιγμή αποδεικνύονται ότι δεν είναι και τα καλύτερα; Εν πάση περιπτώσει, στο εθνικό επίπεδο υπάρχει ας πούμε ο σχεδιασμός. Αυτός, για να φτάσει στην εφαρμογή των μέτρων και όλων αυτών των έργων τα οποία προβλέπουν τα σχέδια, θέλει αυτή την καλή ρύθμιση σε επίπεδο αποκεντρωμένο. Και εκεί είναι ο ρόλος των δήμων, και των ΔΕΥΑ, και της ΔΕΥΑ, να κάνετε προτάσεις ούτως ώστε μέσα από την ολοκληρωμένη και τον συντονισμό των δράσεων να μπορούν να καθίσουν σε ένα τραπέζι όλοι αυτοί οι φορείς σε αποκεντρωμένο επίπεδο, να πάρουν τις σωστές αποφάσεις για να γίνουν τα σωστά έργα. Τα σωστά έργα είναι αυτά που ανταποκρίνονται στις ανάγκες και όχι αυτά τα οποία μπορούν να υπάρχουν στα χαρτιά.

Δεν θα σας αποκαλύψω σήμερα το νέο νόμο για τα ρέματα, γιατί δεν έχουμε χρόνο, αλλά, ήδη μέσα στα μέτρα τα οποία υπάρχουν σε κάθε σχέδιο διαχείρισης υδάτων του κάθε υδατικού διαμερίσματος υπάρχει μία παράγραφος για το πώς θα γίνεται ο συντονισμός αυτών των ενεργειών σε τοπικό επίπεδο. Αυτό τώρα προσπαθούμε με το νόμο περί ρεμάτων να το κάνουμε θεσμικό πλαίσιο. Πριν τελειώσει αυτή η οριστική διατύπωση των άρθρων από το Υπουργείο, γιατί υπάρχουν μέσα και θέματα χωροταξίας, υπάρχει η «ΔΠΑ» που θέλει και αυτή να βάλει κάποια άρθρα. Τέλος, λοιπόν, Μαρτίου, έχουμε την ολοκληρωμένη πρόταση από το Υπουργείο, η οποία πρόταση βέβαια θα πρέπει να βελτιωθεί μέσα από τη διαβούλευση κυρίως με εσάς οι οποίοι γνωρίζετε τα προβλήματα σε τοπικό επίπεδο. Ευχαριστώ!

Συντονιστής: Ευχαριστούμε τον κύριο Γκανούλη και περιμένουμε το νόμο για τη διαβούλευση. Συνεχίζουμε με ερωτήσεις. Θα υπάρξει λίστα ομιλητών.

Αντιδήμαρχος Δήμου Κόνιτσας: Είμαι από το Δήμο Κόνιτσας, αντιδήμαρχος εκεί. Θα ήθελα να ρωτήσω τον κύριο Ζόγκαρη και τον κύριο Θεοδοσόπουλο, επειδή ήταν παρεμφερή τα θέματα τους. Το πρώτο είναι το εξής: Καταρχήν, από φυσικής πλευράς μπορούμε να αντιμετωπίσουμε τις πλημμύρες; Γιατί λέτε να διατηρήσουμε και πραγματικά νομίζω σε αυτό συμφωνούμε το να τα διατηρήσουμε όμορφα και ωραία τα ρέματα μας, τα ποτάμια μας κτλ. Λόγω της κλιματικής αλλαγής, όπως καταλαβαίνετε, τα τελευταία χρόνια έχουμε πλημμύρες περισσότερες από εκείνες που είχαμε τα προηγούμενα χρόνια, συν τα έργα τα οποία έχουν γίνει τα οποία δεν μπορούμε εύκολα να τα μεταβάλλουμε. Δεν ξέρω αν το

αντιμετωπίσατε αυτό, ή αν σκέφτεστε κάτι, ή αν μπορούμε να πούμε κάποιο λόγο πόσο θα μπορούσαμε να αντιμετωπίσουμε τέτοιες πλημμύρες με φυσικό τρόπο, με φυσικά έργα, ώστε να μην έχουμε ζημιές. Το δεύτερο ερώτημα στους ίδιους είναι: Για παράδειγμα εμείς στην περιοχή της Κόνιτσας έχουμε μία έκταση εκεί στον Αώο ποταμό κάποιων χιλιάδων στρεμμάτων. Μου είπαν οι μηχανικοί ότι προσεγγίζουν τα τέσσερις χιλιάδες στρέμματα τα οποία ναι μεν δεν τα εκμεταλλευόμαστε αυτή τη στιγμή, είναι μία έκταση σας λέω πολύ μεγάλη, έχει άμμο τώρα και κάπου λίγα φυτά. Μερικές φορές ο ποταμός πλημμυρίζει και επανέρχεται πάλι στην κοίτη του. Θεωρείτε καλύτερο να παραμείνει η φυσικότητα αυτή την οποία έχουμε; Ή αν υπήρχε μία χρηματοδότηση να διευθετούσαμε την κοίτη του ώστε τα τέσσερις χιλιάδες αυτά στρέμματα να μπορούσαμε να τα αξιοποιήσουμε και να μπορέσουμε να τα χρησιμοποιήσουμε; Και μία τελευταία ερώτηση στον κύριο Γκανούλη. Μια και αναφέρεται τώρα στο καινούριο νομοσχέδιο, οπωσδήποτε πρέπει ο Σύνδεσμος μας, το Δίκτυο μας, να μετέχει στην όλη διαβούλευση και πρέπει να το δούμε το νομοσχέδιο πριν την τελική του μορφή. Από εκεί και πέρα θα ήθελα να κάνω μία πρόταση και να την ακούσω από εσάς σαν απάντηση μετά. Θα μπορούσε μαζί με το καινούριο νομοσχέδιο – που πιστεύω ότι θα είναι τουλάχιστον καλύτερο από τα προηγούμενα δεδομένα – να γίνει και μία καμπάνια ώστε οι δήμοι μας, που δυστυχώς υπάρχει άγνοια (πρέπει να το πούμε αυτό) γύρω από τα ρέματα κτλ, με αφίσες μέσα στις ημέρες περιβάλλοντος κτλ., ώστε «συντηρήστε τα ρέματα σας», «προσπαθήστε να τα φέρετε στο φυσικό τους», γιατί, φοβάμαι ότι υπάρχει άγνοια εκ μέρους των δήμων με αποτέλεσμα έστω ότι μπορεί το νομοσχέδιο μεν να περάσει, αλλά αν δεν γίνει και κάτι περισσότερο από το Υπουργείο που βρίσκεστε εκεί μέσα... Να δοθεί μία έμφαση. Μπορεί να γίνει αυτό; Και αν μπορεί, θα το θέλαμε έτσι πιστεύω σαν δήμοι να το κάνουμε. Ευχαριστώ πολύ!

Κος Γκανούλης: Κοιτάζτε, αυτό δεν είναι βέβαια μονόδρομος. Μην λέμε ότι ένας φορέας που κάνει ένα νομοσχέδιο θα κάνει και όλα όσα χρειάζεται για να φτάσει η πληροφορία στους πολίτες. Κυρίως σε τοπικό επίπεδο αυτό είναι των δήμων. Δηλαδή, αν οι δήμοι οι ίδιοι δεν συνειδητοποιήσουν έχοντας υπόψη αυτό το νομοσχέδιο, για παράδειγμα, για να μπορέσουν να το μεταφέρουν στους δημότες, τότε δεν μπορεί το Κεντρικό Κράτος να παίξει αυτό το ρόλο. Μπορεί βέβαια να κάνει και υποδείξεις. Καταλαβαίνω ότι ενδεχομένως και στους δήμους, δηλαδή στους υπεύθυνους των δήμων, υπάρχει κάποιο πρόβλημα ελλείμματος κατανόησης. Αν και

αυτό δε νομίζω να είναι, γιατί τα προβλήματα είναι γνωστά. Οι λύσεις ενδεχομένως να μην είναι τόσο γνωστές. Αλλά, ό,τι έχει σχέση με την ευαισθητοποίηση του κόσμου μέσα στους δήμους, εάν δεν το κάνει ο δήμος;

(Εκτός μικροφώνου).

Κος Γκανούλης: Αυτό που λέτε είναι πολύ σημαντικό. Θα έπρεπε να οργανώσουμε ας πούμε αυτό που λένε capacity building, δηλαδή διάφορα σεμινάρια, διάφορες ημερίδες, σε οργανωμένο κεντρικό και αποκεντρωμένο επίπεδο για τους δήμους για να μπορέσουν να αποκτήσουν αυτή την ευαισθητοποίηση και μετά να τη μεταφέρουν στους πολίτες. Βεβαίως. Γιατί αυτό τώρα είναι και η κατακλείδα όλων. Δηλαδή, αν δεν έχουμε συνείδηση των αναγκών και αυτών που θέλουμε να κάνουμε, οι νόμοι ξέρετε είναι λίγο διατυπωμένοι με τη νομική τους διατύπωση. Υπάρχουν, για παράδειγμα, οι ερμηνείες των όρων και τα διάφορα άρθρα, αλλά μη μείνουμε στη διατύπωση. Θα πρέπει αυτή η διατύπωση να περάσει στην πραγματικότητα. Και αυτό είναι μόνο αν συνειδητοποιήσουμε όλοι στην πόλη και όλοι οι ενδιαφερόμενοι ότι κάτι πρέπει να αλλάξει και οι ίδιοι κάτι μπορούν να κάνουν κυρίως εκλέγοντας τους σωστούς δημάρχους για να μπορέσουν να λύσουν τα προβλήματα.

Κος Σταμάτης Ζόγκαρης: Να προσθέσω επειδή μιλάτε για έναν ποταμό που τον γνωρίζω κιόλας. Καταρχάς, κάθε ποταμός... η περιοχή του υψιπέδου της Κόνιτσας, είναι μία μοναδική περίπτωση. Έχει τη δική του προσωπικότητα. Αυτό που χαρακτηρίζει το πρόβλημα σας είναι ότι δεν γνωρίζουμε πολλά πράγματα για τα υδάτινα σώματα της Ελλάδας και υπάρχει άγνοια, ασυδοσία και σύγχυση σε πάρα πολλά επίπεδα, αρχίζοντας από το κράτος (ψηλά) μέχρι τους μηχανικούς που θα φτιάξουν μία μελέτη για να κάνουν ένα έργο διευθέτησης, ή αντιπλημμυρικά, ή ό,τι μπορούμε να φανταστούμε στην προκειμένη περίπτωση που συζητάμε. Είναι καλό το παράδειγμα, γιατί μιλάμε για ένα διακλαδιζόμενο ποταμό μεγάλου πλάτους σε μία μεγάλη πλημμυρική πεδιάδα, μία περιοχή πολύ μεγάλης οικολογικής σημασίας που πολύς κόσμος δεν την αντιλαμβάνεται έτσι. Για εμένα που την ξέρω, προφανώς δεν πρέπει να την στενέψετε. Όπως ακούστηκε και νωρίτερα είναι λάθος οποιαδήποτε παρέμβαση καναλοποίησης, ευθυγράμμισης, όπου δεν υπάρχει πραγματικά σημαντικός κίνδυνος. Αλλά, η ερώτηση σας είναι σημαντική γιατί δείχνει ότι, όπως είπε και ο κύριος Γκανούλης, εκεί το επίπεδο το επικίνδυνο είναι στην κλίμακα τη δική σας, στους δήμους και στην Περιφέρεια. Δηλαδή, αν εσείς κάνετε το λάθος και

αφήσετε κάποιους ανθρώπους, είτε είναι μηχανικοί είτε είναι ονειροπόλοι και σας καθοδηγήσουν προς την καταστροφή, θα γίνει η καταστροφή. Δυστυχώς, κεντρικός έλεγχος καλός δεν υπάρχει. Αυτό το λέω και μπροστά στον κύριο Γκανούλη που είναι αρχηγός της Ειδικής Γραμματείας Υδάτων. Μία προσπάθεια που είναι σημαντική βέβαια, αλλά, άρχισε πρόσφατα. Και αυτή η πρόσφατη προσπάθεια οργάνωσης της γνώσης των υδάτινων σωμάτων και των διαχειριστικών σχεδίων δυστυχώς αργεί, απογοητεύει πολύ κόσμο, αλλά δεν σημαίνει ότι δεν θα προχωρήσει. Σίγουρα θα έχουμε πολλά να δούμε, πολλά να κάνουμε μαζί. Εγώ δουλεύω σε ένα ερευνητικό κέντρο. Μπορείτε να με βρείτε. Υπάρχουν και άλλοι ερευνητές, υπάρχουν και ακτιβιστές, μηχανικοί ακτιβιστές σαν τον Δημήτρη για παράδειγμα που θα μιλήσει τώρα που είναι εξαιρετικός και που ως μηχανικός μπορεί να προσφέρει και την τεχνογνωσία του. Θέλω να πω: ένα πράγμα που λείπει τελικά πολύ και δεν το έχουμε εμείς και το έχουν οι άλλοι στην Ευρώπη είναι η συνεργασία με μία ηθική συνεργασία, όχι μία ηθική ανταγωνισμού και βίας (να βιαστούμε, ή να προλάβουμε). Όχι. Εδώ χρειάζεται να βρεθούμε, να συζητήσουμε, να βρούμε τη γνώση που απαιτείται (που σημαίνει: έρευνα, μελέτες) επί τόπου. Καλή αναγνώριση των ζητημάτων για να μπορούμε να σχεδιάσουμε σωστά. Είμαι αισιόδοξος ότι θα τον προστατέψετε τον Αώο.

Κος Δημήτρης Θεοδοσόπουλος: Εγώ συμφωνώ, καταρχήν, και με τον Σταμάτη σε αυτά που ανέφερε. Το μόνο που μπορώ να προτείνω είναι: γενική λογική, γιατί όπως ανέφερε και ο Σταμάτης κάθε περίπτωση είναι μοναδική και ιδιαίτερη. Προτείνω, καταρχήν, να μην πιστέψετε κανέναν που θα σας προτείνει οποιαδήποτε επέμβαση η οποία θα αλλοιώσει το φυσικό χαρακτήρα του ρέματος. Είναι ένα ρέμα το οποίο πέρα από το χώρο πρέπει να το βλέπουμε και στον χρόνο (έχει διαμορφωθεί εκατομμύρια χρόνια) γιατί επιτελεί μία συγκεκριμένη λειτουργία. Αυτή η λειτουργία, ό,τι και να κάνουμε εμείς, δεν θα την αλλάξουμε τουλάχιστον στο χρονικό πλαίσιο που ζούμε. Επομένως, δεν είναι μόνο αυτό που βλέπουμε, είναι αυτό που δεν βλέπουμε κυρίως. Οπότε, σε μία ολιστική αντιμετώπιση του ρέματος θα το δούμε και στον ευρύτερο χώρο του (τι έρχεται από επάνω, από πού περνάει από την πόλη μας και πού καταλήγει) αλλά και σε βάθος χρόνου. Να σεβαστούμε δηλαδή και το χώρο του και τον χρόνο του. Υπάρχουν λύσεις για όλα αυτά. Δεν υπάρχει αδιέξοδο πλέον στην αντιμετώπιση πλημμυρικών φαινομένων. Έρχονται παραδείγματα από το εξωτερικό συνεχώς. Παραδείγματα που φαντάζουν ακραία φαντασία. Το

χαρακτηριστικό παράδειγμα της Σεούλ που έξι λωρίδες δρόμου έγιναν αυτή τη στιγμή ποτάμι. Σε οποιαδήποτε κατάσταση και αν είναι, τουλάχιστον το ανοίξανε. Δεν υπάρχει δηλαδή αδιέξοδο. Η Κοπεγχάγη τώρα πάλι καταθέτει ένα πολύ σοβαρό αντιπλημμυρικό σχέδιο που είναι πάνω σε αυτές τις βάσεις. Δημιουργούμε μία διαφορετική λογική η οποία σέβεται το χώρο και τον άνθρωπο που είναι για αυτόν τον χώρο εκεί. Επομένως, αυτή είναι η λογική που πρέπει να έχετε στο κεφάλι σας, στο μυαλό μας όλοι μας και τίποτα άλλο που να θυμίζει τις κακές παλιές εργολαβικές καταστάσεις.

Κος Στέλιος Θεοδωρόπουλος: Γεια σας! Λέγομαι Θεοδωρόπουλος Στέλιος. Είμαι τοπογράφος μηχανικός και αντιδήμαρχος του Δήμου Λεβαδέων. Πρώτα απ' όλα θα ήθελα να πω στον συνάδελφο ότι δεν κάνουμε καμία επέμβαση στα ρέματα χωρίς υδρολογική-υδραυλική μελέτη. Αν και στον δικό μου δήμο αυτό δεν μπόρεσα να το αποτρέψω, τουλάχιστον στα πρώτα χρόνια της θητείας μου. Πρώτον, θα ήθελα να ρωτήσω τον κύριο Γκανούλη: Με τον νέο νόμο θα είναι σαφές ποιος έχει την αρμοδιότητα του καθορισμού των ορίων εντός σχεδίου πόλεως και εκτός σχεδίου πόλεως των ρεμάτων; Δεύτερον, εάν θα μπαίνει χρονικό περιθώριο για τον καθορισμό των ορίων. Δηλαδή, από τη στιγμή που θα δημοσιευτεί ο νόμος θα είναι υποχρεωτικό για τον φορέα αυτόν που θα έχει την ευθύνη να καθορίσει τα όρια των ρεμάτων μέσα σε μία τριετία φαντάζομαι το πολύ. Τρίτον, ποιος θα έχει την ευθύνη της αστυνόμευσης των ρεμάτων. Και τέταρτον, ποιος θα έχει την ευθύνη του καθαρισμού τους. Φαντάζομαι ότι πρέπει να είναι ο ίδιος φορέας για εμένα.

Κος Γκανούλης: Το νομοσχέδιο έχει διάφορες ενότητες. Η πρώτη ενότητα είναι ο προσδιορισμός της οριοθέτησης. Ένα �έμα είναι ένα ζωντανό στοιχείο, ένας ζωντανός οργανισμός, εκτός από την βιοποικιλότητα που έχει μέσα του. Από υδραυλική και υδρολογική άποψη δεν έχει όρια τα οποία να είναι μόνιμα και σαφή. Επομένως, εκεί ορίζουμε τις πλημμυρικές ζώνες των πενήντα ετών επαναφοράς σαν ενδεικτικά όρια οριοθέτησης των ρεμάτων. Τώρα, το πρόβλημα στις αστικές περιοχές είναι ότι μέσα σε αυτή τη ζώνη υπάρχουν ήδη κατασκευές και ήδη χρήσεις γης τις οποίες αν λάβουμε υπόψη, αλλάζουν και τα όρια των ρεμάτων. Επομένως, υπάρχει εκεί μία συζήτηση πώς θα γίνει η οριοθέτηση με κατασκευές που είναι ας πούμε εντός των ορίων, ή το ιδανικό χωρίς καμία κατασκευή μέσα στα όρια τα οποία θα πρέπει να οριστούν με βάση την πενηνταετία της πλημμύρας. Αυτό είναι μία πιθανότητα, δε σημαίνει ότι σε εκείνη τη γραμμή θα φτάσει η πλημμύρα. Μπορεί και

να τα ξεπεράσει. Και δεν μίλησα καθόλου για την τραγωδία των κοινών. Ένα ρέμα δεν ανήκει σε κανέναν, έτσι; Είναι κοινόχρηστος χώρος. Δεν ανήκει ούτε στον δήμο, ούτε στην Περιφέρεια. Το νερό δεν ανήκει σε κανέναν προφανώς. Αλλά, το ρέμα αφού οριοθετηθεί έχει ιδιοκτησιακό καθεστώς κοινό, δηλαδή ανήκει σε όλους. Αυτό τώρα τι σημαίνει; Δημιουργεί όλα αυτά τα προβλήματα, ποιος π.χ. θα μπορούσε να παρέμβει; Με τι είδους παρεμβάσεις; Θα μπορούσε για παράδειγμα να γίνει ένας κήπος μέσα στην οριοθέτηση των ρεμάτων; Βεβαίως θα μπορούσε να γίνει. Εκεί λοιπόν συζητείται ο ρόλος της πολεοδομίας στις χρήσεις γης εντός της οριοθετημένης κοίτης. Και μετά, υπάρχει το κεφάλαιο της αντιπλημμυρικής προστασίας που είναι ας πούμε: με ποιο τρόπο θα προστατέψουμε ή θα μειώσουμε... Γιατί, το να εξαλείψουμε τις επιπτώσεις μίας πλημμύρας είναι αδύνατο. Μπορεί να συμβεί η πλημμύρα των χιλίων ετών αύριο, έτσι; Αλλά, το να μειώσουμε τις επιπτώσεις ή να μειώσουμε τελείως την εμφάνιση πλημμυρών μικρού χρόνου επιστροφής, επαναφοράς, αυτό σημαίνει ότι θα πρέπει να γίνονται κάποια έργα. Και σας είπα ότι τώρα έχουμε ένα τμήμα μόνο για τα αντιπλημμυρικά. Και θα πρέπει να γίνει αντιπλημμυρική θωράκιση όλης της χώρας αρχίζοντας από εκείνα τα οποία δεν έχουν γίνει τις περισσότερες φορές, ή όταν έχουν γίνει έχουν λειτουργήσει πολύ καλά, που είναι τα έργα της ορεινής υδρονομίας, που μπερδεύομαστε με τα δασαρχεία. Και ξέρετε το ρόλο των δασαρχείων πολλές φορές, πως δρύνει κάπως αρνητικά, όπως και στην περίπτωση της Μάνδρας για τις αδειοδοτήσεις και όλα αυτά. Αλλά, αν δεν λύσουμε το πρόβλημα της προστασίας των ρεμάτων και των ποταμών με τα έργα κεφαλής... γιατί τα έργα πεδινής κοίτης είναι λίγο-πολύ γνωστά και λίγο-πολύ αυτά που εφαρμόζονται. Και το τρίτο είναι η ανάπλαση των ρεμάτων. Δηλαδή, ρέματα τα οποία έχουν σκεπαστεί ή έχουν κακοποιηθεί πώς μπορούμε να τα ανασυστήσουμε. Ενδεχομένως, στο Πολυτεχνείο θα πρέπει να βγει ένας καινούριος τομέας: «Ανασύσταση Ρεμάτων», όχι αντιπλημμυρική προστασία μόνο, αλλά, πώς θα προστατέψουμε τα ρέματα. Και αυτά τα οποία έχουν πάθει από διάφορες δράσεις και έργα πώς θα μπορούσαμε να τα επαναφέρουμε στην αρχική τους κατάσταση, αν είναι δυνατόν. Δεν είναι δυνατόν τις περισσότερες φορές...

(Δεν προσδιορίζεται το όνομα του ομιλητή) - Είναι.

Κος Γκανούλης: Υπάρχουν και οι αισιόδοξοι. Επομένως, μπορούμε να ξεκινήσουμε να προσπαθήσουμε.

Δήμαρχος Λιβαδειάς κα Γιώτα Πούλου: Γενικέ μου, θα ήθελα να επισημάνω ένα σημείο που είπε ο συνάδελφος πριν. Βεβαίως, μέσα σε όλα αυτά που μελετάτε για τα αντιπλημμυρικά έργα και το σχεδιασμό, εδώ θα είμαστε και θα δούμε και σε διαβούλευση το τι θα πείτε. Εμείς μιλάμε για κάτι το οποίο είναι επείγον να λυθεί με νομοθετική ρύθμιση. Και αυτό αφορά σε τι: στο ποιος έχει την ευθύνη του καθαρισμού των ρεμάτων. Υπάρχουν, δηλαδή, τα εξής θέματα: Εκτός των σχεδίων των πόλεων ή των οικισμών, την ευθύνη έχει η Περιφέρεια. Εντός των οικισμών, ο δήμος. Φανταστείτε τώρα, αν κάποιος δεν συντονιστεί ο ένας με τον άλλον, σίγουρα θα πλημμυρίσουμε. Δηλαδή, ο ένας καθαρίζει, «δεν καθαρίζω εγώ, εγώ είμαι στον ιστό της πόλης» (άρα, πρόβλημα έχουμε) ή το ανάποδο. Είπατε, και πολύ σωστά, ότι τα ποτάμια συστήματα είναι κοινόχρηστα, δεν ανήκουν σε κανέναν κλπ. Σωστά. Τη διαχείριση, τον καθαρισμό, πρέπει να τον λύσουμε οπωσδήποτε. Είναι ένα θέμα που έχει μπει στην «ΚΕΔΕ» και δεν είναι το μόνο. Αφορά στα ποτάμια και στις οδούς, εθνικά δίκτυα, παλαιά εθνικά δίκτυα, όπου και εκεί βασανιζόμαστε διότι οι Περιφέρειες έχουν τη ευθύνη, αλλά, όταν φτάνουν στα όρια των οικισμών και των σχεδίων πόλεων την έχει ο δήμος και εκεί δημιουργούνται πάρα πολλά προβλήματα. Σας το λέμε να το δείτε γιατί το έχουμε θέσει.

Κος Γκανούλης: Αυτό είναι τώρα η «καρδιά του προβλήματος», ποιος κάνει τι, ποιες είναι οι αρμοδιότητες. Αλλά, δεν είναι ένας φορέας που έχει αρμοδιότητες επί παντός. Θα πρέπει να ξεδιαλύνουμε, και αυτό δεν έχει γίνει ακόμα κατανοητό, ότι υπάρχουν διάφορα επίπεδα σχεδιασμού. Υπάρχει το στρατηγικό σχέδιο αντιπλημμυρικής προστασίας όλης της χώρας που είναι το masterplan το οποίο κάνει η (εκτός μικροφώνου). Θα μπορούσε να το κάνει η Αποκεντρωμένη Διοίκηση αν είχε τα μέσα, γιατί αυτά πρέπει να γίνουμε τοπικά. Αυτό λέει προς τα πού πάμε να πορευτούμε και με ποια μέσα. Θέλουμε π.χ. να έχουμε την περιβαλλοντική προστασία, την αντιπλημμυρική προστασία. Τι θα κάνουμε; Είναι τα μέτρα που περιγράφονται χωρίς να φτάσουμε στη μελέτη. Αυτό το πρώτο Master plan θα πρέπει να αλλάξει μορφή, να αποτυπωθεί σε ένα σχέδιο δράσης σε τοπικό επίπεδο. Λέτε τώρα εσείς: «Ποιος θα κάνει αυτό το σχέδιο δράσης; Θα το κάνει ο δήμος;». Όχι, γιατί αν κάνει ο δήμος το δικό του στα όρια του, θα δημιουργήσει πρόβλημα στο δήμο τον διπλανό. «Θα το κάνει μόνο η εκλεγμένη περιφέρεια;». Όχι, γιατί και αυτή θα έχει κάποια κριτήρια που ενδεχομένως να μην είναι αυτά τα οποία να εξυπηρετούν όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη. Επομένως, εκεί τώρα, στο σχέδιο δράσης θα πρέπει να

καθίσουν όλοι μαζί. Αυτό είναι το πρόβλημα μας στην Ελλάδα, ότι δεν καθόμαστε όλοι μαζί να κάνουμε όλοι μαζί ένα σχεδιασμό. Αλλά, το να καθίσουμε όλοι μαζί, σημαίνει ένα θεσμικό πλαίσιο. Δεν είναι επειδή είστε καλοί, συγκαλείτε τους άλλους και συζητάτε. Επομένως, εκεί λέμε ότι το θεσμικό πλαίσιο θα είναι (αν εγκριθεί μέχρι το τέλος) η Διεύθυνση Υδάτων της Αποκεντρωμένης να συντονίζει τις Διευθύνσεις Υδάτων Περιφερειών και των Δήμων και όλοι μαζί να μετουσιώσουν το σχέδιο το στρατηγικό σε ένα σχέδιο δράσης εξαιτίας. Και να πούνε, ας πούμε, ότι: ανά λεκάνη απορροής, σε αυτή τη λεκάνη εδώ της Έρκυνας... Υπάρχουν βέβαια εδώ τα καρστικά τα οποία εδώ λιγάκι σας μπερδεύουνε γιατί δεν υπάρχει μία ενιαία λεκάνη, φεύγει το νερό και μετά ξανάρχεται. Εν πάση περιπτώσει, σε όλη αυτή την ενότητα θα πρέπει να γίνει ένας σχεδιασμός ο οποίος να είναι η αποτύπωση του γενικού σχεδίου σε τοπικό επίπεδο. Τι έργα; Με ποια χρηματοδότηση; Η κυρία Φωτονιάτα θα μας πει. Και σε ποιο βάθος χρόνου; Θα πρέπει να είναι εξαιτίας λίγο πολύ – αυτό το λέει η Ευρωπαϊκή Οδηγία. Και μετά, θα πρέπει να υπάρχει ένας μηχανισμός παρακολούθησης των ενεργειών. Δηλαδή, έγινε η μελέτη, έγινε το πρώτο μέρος της εφαρμογής της... Πώς έγινε αυτό; Πώς μπορούνε να βελτιωθούνε την επόμενη εξαιτία να έχουμε μία καλύτερη απόδοση; Και όλα αυτά. Αυτό είναι το ζητούμενο και αυτό προσπαθούμε να περιγράψουμε στο νομοσχέδιο. Αν το καταφέρουμε μαζί με τη δικιά σας συμβολή, νομίζω, τουλάχιστον, θα λέμε ότι έχουμε το σχεδιασμό αλλά δεν τον εφαρμόζουμε γιατί ο τάδε έχει ξέρω εγώ κάτι άλλο στο μυαλό του.

Συντονιστής: Υπάρχει κάποια άλλη ερώτηση; Εδώ κλείνουμε την πρώτη θεματική ενότητα. Ευχαριστούμε πολύ τους Εισηγητές. Πήραμε κάποια συμπεράσματα. Να είστε καλά! Ευχαριστούμε!

(Δεν διευκρινίζεται το όνομα του ομιλητή): Στο πάνελ είναι η κυρία Σοφία Αυγερινού-Κολώνια και η κυρία Ευγενία Φωτοσιάτα με τις ιδιότητες τις οποίες θα μάθετε σε λίγο, αν έχετε λίγο υπομονή. Το λόγο έχει η κυρία Περλεπέ για να συντονίσει.

Κα Περλεπέ: Καλησπέρα σας! Σας καλωσορίζω στην όμορφη Λιβαδειά. Θα μας πει δύο λόγια η κυρία Καρβούνη για την πρώτη Εισηγήτρια της δεύτερης θεματικής ενότητας, την κυρία Σοφία Αυγερινού-Κολώνια.

Κα Καρβούνη: Η πρώτη Εισηγήτρια είναι η κυρία Σοφία Αυγερινού-Κολώνια. Είναι καθηγήτρια του Τομέα της Πολεοδομίας και Χωροταξίας Σχολής Αρχιτεκτόνων στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο. Διπλωματούχος αρχιτέκτων μηχανικός του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου, του Ινστιτούτου Περιφερειακής Ανάπτυξης, του Παντείου Πανεπιστημίου και διδάκτορας του Πανεπιστημίου του Παρισιού στην περιοχή της αστικής γεωγραφίας. Ως ελεύθερος επαγγελματίας μελετητής ασχολήθηκε με την εκπόνηση πολεοδομικών χωροταξικών και αναπτυξιακών μελετών του δημοσίου. Από το 1982, υπηρετεί στον τομέα πολεοδομίας -χωροταξίας της Σχολής Αρχιτεκτόνων του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου. Έχει διατελέσει διευθύντρια του Τομέα Πολεοδομίας και Χωροταξίας και είναι διευθύντρια του εργαστηρίου χωροταξίας και οικιστικής ανάπτυξης της Σχολής Αρχιτεκτόνων του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου. Τα διδακτικά και ερευνητικά της ενδιαφέροντα κινούνται στην επιστημονική περιοχή του χωρικού σχεδιασμού της πολεοδομίας, χωροταξίας, του τουρισμού και της πολιτιστικής διαχείρισης του χώρου. Έχει διευθύνει πολυάριθμα ερευνητικά προγράμματα μελετώντας την εναλλακτική πρόταση της συμβολής του πολιτισμού στον αναπτυξιακό χωρικό σχεδιασμό και ειδικότερα της δημιουργικότητας και του αστικού τουρισμού ως επιπλέον δυνατότητες στα πλαίσια του αστικού σχεδιασμού για την ανάπτυξη, βελτίωση της λειτουργικότητας, της διαχείρισης και της διοίκησης των πόλεων και των μικρών οικισμών. Έχει συμβάλλει στη διοργάνωση και έχει συμμετάσχει σε πολυάριθμες επιστημονικές ελληνικές και διεθνείς διοργανώσεις. Έχει επιμεληθεί εκδόσεις βιβλίων ή πρακτικών επιστημονικών συναντήσεων και είναι

συγγραφέας ή συν- συγγραφέας άρθρων και άλλων δημοσιεύσεων. Έχει επίσης διατελέσει μέλος της επιστημονικής επιτροπής ρυθμιστικών σχεδίων και πολεοδομικών μελετών και της μόνιμης επιτροπής χωροταξικού σχεδιασμού του Τεχνικού Επιμελητηρίου της Ελλάδας. Εκλεγμένο μέλος της επιστημονικής επιτροπής ειδικότητας αρχιτεκτόνων της αντιπροσωπείας στο ΤΕΕ, της αντιπροσωπείας του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Διπλωματούχων Ανωτάτων Σχολών και σήμερα του Ανώτατου Πειθαρχικού Συμβουλίου του ΤΕΕ. Ως εκλεγμένο μέλος της Διεθνούς Εκτελεστικής Επιτροπής του Διεθνούς Συμβουλίου Μνημείων και Τοποθεσιών, Τεχνικού Συμβούλου της UNESCO για την Παγκόσμια Πολιτιστική Κληρονομιά συνέβαλλε ιδιαίτερα στην οργάνωση του επιστημονικού του έργου και στο πεδίο της Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Με την ιδιότητα της προέδρου της Διεθνούς Επιστημονικής Επιτροπής Ιστορικών Πόλεων και Οικισμών εισηγήθηκε τις Αρχές της Βαλέτα για την προστασία και διαχείριση ιστορικών πόλεων και οικισμών που εγκρίθηκαν το 2011, στο Παρίσι, από την 17^η Παγκόσμια Γενική Συνέλευση του ICOMOS. Ιδρυτικό μέλος και από το 2002 έως σήμερα Πρόεδρος του Συλλόγου Φίλων του Βυζαντινού και Χριστιανικού Μουσείου Αθήνας. Πρόεδρος του Συλλόγου Ελλήνων Πολεοδόμων και Χωροτακτών. Μέλος της Ελληνικής Εθνικής Επιτροπής της UNESCO. Θα μας παρουσιάσει την εισήγηση που έχει θέμα: «Η πόλη και το νερό – Αστικά ποτάμια και αναπλάσεις πόλεων». Κυρία Κολώνια, σας ακούμε.

Κα Σοφία Αυγερινού-Κολώνια: Καλησπέρα σας! Θα ήθελα να συγχαρώ τη δήμαρχο της Λιβαδειάς και όλους τους δημάρχους που συμμετέχουν στο «Δίκτυο Πόλεων με ποτάμια». Νομίζω ότι είναι μία πολύ σημαντική πρωτοβουλία και θεωρώ τιμή μου ότι απόψε έχω κληθεί να συμβάλλω και εγώ με τις μικρές μου δυνάμεις στον προβληματισμό που αναπτύσσεται σήμερα εδώ.

Η ανθρώπινη κατοίκηση συνδυάστηκε από τα βάθη της ιστορίας με το νερό. Ένας μεγάλος αριθμός ιστορικών πόλεων έχει σχέση με το νερό, λίμνες, θάλασσες, ποτάμια ή κανάλια. Εντούτοις, παρά το κοινό αυτό χαρακτηριστικό, θα λέγαμε ότι καμιά δεν είναι ίδια με την άλλη πόλη γιατί πάντα υπάρχει μία ιδιαίτερη φυσιογνωμία που οφείλεται στο ιστορικό παρελθόν, στην ιδιαίτερη ιστορία, στον ιδιαίτερο πολιτισμό. Οι ιστορικές πόλεις χρησιμοποίησαν το νερό για την επιβίωση και την ανάπτυξη τους. Όσο και αν τα πρώτα στάδια της ιστορίας του ο άνθρωπος χρειάστηκε να λάβει θέση μάχης απέναντι σε αυτό το στοιχείο της φύσης, το νερό αποτέλεσε τελικά μία υποδομή μεταφορών και επικοινωνιών, ένα μέσο εμπορικών συναλλαγών

και πηγή οικονομικής ευμάρειας. Σε αρκετές περιπτώσεις το νερό υπήρξε ένα όριο που καθόρισε την ανάπτυξη των πόλεων. Ο άνθρωπος έπρεπε να το δαμάσει και να επινοήσει μέτρα προστασίας από αυτό σύμφωνα με τις ιδιαίτερες ανάγκες του. Όμως, σε κάθε περίπτωση ο ιδιαίτερος ρόλος και η λειτουργία του νερού συνέβαλλαν στη διαμόρφωση μίας ιδιαίτερης αστικής μορφολογίας και σε αυτό οφείλουμε την ύπαρξη μοναδικών πόλεων παγκόσμιας αξίας. Πρόκειται για παραδείγματα από τα οποία μπορούμε να αντλήσουμε σήμερα εξαιρετικά διδάγματα για την αντιμετώπιση κρίσιμων θεμάτων για το σύγχρονο πολεοδομικό σχεδιασμό. Αναφερόμαστε στην αισθητική, σε αρχιτεκτονικές και πολεοδομικές αξίες, σε συνδυασμό με την ποιότητα της ζωής, την προστασία των οικοσυστημάτων και του περιβάλλοντος, την εξοικονόμηση ενέργειας και τη βιώσιμη ανάπτυξη γενικότερα.

Από την εποχή της Βιομηχανικής Επανάστασης προέκυψαν στις παρόχθιες αστικές περιοχές πρώιμες βιομηχανικές ζώνες. Αυτές συνυπήρχαν, συνυφαίνονταν με την πόλη. Αλλά, ενώ στο παρελθόν υπήρξαν κυψέλες συναλλαγών, κινητικότητας και παραγωγής, περιήλθαν σε κρίση λόγω της αποβιομηχάνισης.

Τα νέα μέσα επικοινωνίας, η κρίση της βιομηχανίας και η αποβιομηχάνιση, η μεταφορά των λιμανιών μακριά από τις πόλεις, αποτελούν παράγοντες που στέρησαν τα λιμάνια από τη χρησιμότητα τους και περιθωριοποίησαν και απερήμωσαν τις παρόχθιες περιοχές. Οι αλλαγές αυτές έθεσαν το ζήτημα της αναδιάταξης των τόπων αυτών σε αξιοποιήσιμη γη.

Σήμερα, στην εποχή της αποβιομηχάνισης έχουν αρχίσει να υλοποιούνται σχέδια ανάκτησης των περιοχών αυτού του τύπου. Οι εγκαταλειμμένες αστικές περιοχές δίπλα στο νερό με το σημαντικό τους μέγεθος και την ενδοαστική τους θέση προσφέρονται να πραγματοποιηθούν μεγάλα αναπτυξιακά σχέδια στο εσωτερικό των πόλεων γεγονός που έχει ήδη ευνοηθεί αρκετά από του Κοινοτικούς Ευρωπαϊκούς σχεδιασμούς των τελευταίων δεκαετιών. Το βασικό τους πλεονέκτημα είναι η γεωγραφική τους θέση επειδή είτε συνδέονται απευθείας με τα ιστορικά κέντρα των πόλεων είτε καταλαμβάνουν θέση στο μεταίχμιο ανάμεσα στην παλιά και τη σύγχρονη πόλη. Επειδή αποτελούνε εκτάσεις μεγάλης κλίμακας, οι τοποθεσίες αυτές αποτελούν προνομιακές περιπτώσεις προκειμένου να εφαρμοστούν και να ευοδωθούν φιλόδοξα επενδυτικά σχέδια. Πάρα το γεγονός ότι βιώνουν μία μεταβατική κατάσταση, πολλές φορές αμήχανη, όλες οι τοποθεσίες αυτές διαθέτουν συνήθως σημαντικά πλεονεκτήματα από πλευράς τοπίου και φυσικού περιβάλλοντος.

Δύο μεγάλα θέματα απασχολούν τους πολεοδόμους και μελετητές αρχιτέκτονες. Το πρώτο αφορά στη μελλοντική χρήση που πρέπει να είναι συμβατή με τον αρχιτεκτονικό πολεοδομικό χαρακτήρα και τη γεωγραφική θέση των τοποθεσιών. Το δεύτερο, αφορά στα πολεοδομικά πρότυπα τα οποία θα μπορούσαν να εφαρμοστούν. Ήδη, σε αρκετά Ευρωπαϊκά παραδείγματα φαίνεται πως οι εκτάσεις αυτές λόγω της κτηματικής αξίας τους προσελκύουν λειτουργίες υψηλού επιπέδου του τριτογενή τομέα και δραστηριότητες του τεταρτογενή, δηλαδή: γραφεία, μεγάλες επιχειρήσεις, εξειδικευμένους χώρους εργασίας, εμπορικά κέντρα και κατοικίες.

Φαίνεται όμως πως η παρουσία του νερού μπορεί να συμβάλλει ζωτικά και σε μελλοντικά προγράμματα ανάπτυξης και στον προβληματισμό αυτό νομίζω εντάσσεται η σημερινή μας συζήτηση, ώστε μπορούμε να διατυπώσουμε πλέον το ερώτημα εάν η παρουσία του νερού μέσα στην πόλη μπορεί και πρέπει να παράγει νέες εξειδικευμένες δραστηριότητες.

Μία τάση που καταγράφεται είναι η αλλαγή της αξίας του νερού στα πλαίσια μίας αστικής κοινωνίας της ψυχαγωγίας. Το να κατοικεί, να εργάζεται κανείς σε ένα φυσικό περιβάλλον και να ψυχαγωγείται με υδάτινα αθλήματα είναι ενδείξεις νέων αστικών τρόπων ζωής και δεν θα μπορούσαμε να έχουμε αντίρρηση σε αυτό. Τούτο όμως δε σημαίνει απαραίτητα ότι μπορούμε να μετατρέψουμε όλες τις παρόχθιες περιοχές σε μαρίνες και τις παραποτάμιες τοποθεσίες σε ζώνες κατοικίας και αναψυχής.

Η πρόκληση που προκύπτει, είναι: πώς είναι δυνατόν αντί των μονολειτουργικών ψυχαγωγικών ζωνών να δημιουργήσουμε παρόχθιες αστικές περιοχές όπου όμως όλα τα συστατικά της αστικής ζωής θα είναι συγκροτημένα σε σύνολο.

Οφείλουμε να καταγράψουμε την εισβολή της φύσης στην πόλη. Οφείλουμε να την αξιοποιήσουμε επίσης δημιουργώντας μία νέα διάσταση στον σύγχρονο δημόσιο χώρο. Πρέπει να ξαναχρησιμοποιηθούν οι εγκαταλελειμμένες εγκαταστάσεις από την αποβιομηχάνιση και να αναζωογονηθούν οι ασταθείς τοπικές οικονομίες. Τα αστικά τοπία πρέπει να ανασυγκροτηθούν σύμφωνα με νέες συνθήκες σε σχέση με το νερό, με το νερό ως απαραίτητο συστατικό τους.

Από πολλά παραδείγματα μπορούμε να σταθούμε στις περιπτώσεις από τις οποίες δίνεται προτεραιότητα στους ανοιχτούς δημόσιους χώρους με ψυχαγωγικές ή πολιτιστικές λειτουργίες ως αποτέλεσμα κοινωνικών συστημάτων. Στόχος μας είναι

να προτείνουμε αρχές και στρατηγικές αστικών παρεμβάσεων στα πλαίσια των σύγχρονων απόψεων για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη.

Η διακήρυξη που υπογράφηκε στα τέλη του Φεβρουαρίου στην Κουάλα Λουμπόρ της Μαλαισίας όπου πραγματοποιήθηκε το 9^ο Παγκόσμιο Αστικό Φόρουμ, επιβεβαίωσε το αίτημα για βιώσιμες πόλεις και κοινότητες. Να κάνουμε τις πόλεις μας χωρίς αποκλεισμούς, ασφαλείς, δίκαιες, βιώσιμες, προσβάσιμες, οικονομικά προσιτές, ανθεκτικές για την προώθηση της ευημερίας και της ποιότητας της ζωής προς όλους.

Ζητείται να ενθαρρυνθεί η ανταλλαγή δημιουργικών λύσεων και καινοτόμων πρακτικών που επιτρέπουν την αλλαγή νοοτροπίας που είναι απαραίτητη για την προώθηση της αλλαγής. Υιοθέτηση ολοκληρωμένης εδαφικής ανάπτυξης μεταξύ άλλων με κατάλληλα μέσα πολεοδομικού σχεδιασμού για την εξασφάλιση βιώσιμης διαχείρισης και χρήσης των φυσικών πόρων και της γης, κατάλληλη συνοχή και πυκνότητα, ποικιλία χρήσεων και αναζωογόνηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ζητείται να προωθήσουμε την κουλτούρα, τη δημιουργικότητα, την καινοτομία που θα ενσωματωθεί στον τρόπο λειτουργίας των πόλεων και των οικισμών.

Βασική προϋπόθεση για την επιτυχημένη αστική αειφορική είναι λοιπόν η ολοκληρωμένη αστική ανάπτυξη. Επομένως, όλες οι διαστάσεις της αειφορίας θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη ταυτόχρονα και με την ίδια βαρύτητα. Οι προτάσεις μας, λοιπόν, θα πρέπει να καθορίσουν και να προασπίσουν τις ιστορικές αξίες αλλά και να βοηθήσουν στην ένταξη τους στην κοινωνική, πολιτιστική και οικονομική ζωή της εποχής μας. Πρέπει να διασφαλιστεί ο σεβασμός των υλικών και άυλων αξιών της πολιτιστικής μας κληρονομιάς αλλά και η ποιότητα της ζωής των κατοίκων.

Οι αλλαγές τις οποίες υπόκεινται οι πόλεις και οι αστικές περιοχές είναι συνεχείς, αφορούν όλα τα συστατικά τους στοιχεία, φυσικά ή ανθρωπογενή, υλικά ή άυλα. Πρόκειται για αλλαγές που αφορούν στο φυσικό και στο δομημένο περιβάλλον και στις χρήσεις του. Βασικό μας βήμα αποτελεί η διάγνωση, η αποκρυπτογράφηση των αλλαγών. Αν υπάρχει κατάλληλη και συνετή διαχείριση των αλλαγών, μπορούν να δημιουργηθούν σημαντικές ευκαιρίες για τη βελτίωση των πόλεων και των αστικών περιοχών.

Ο Σύλλογος Ελλήνων Πολεοδόμων και Χωροτακτών σε συνεργασία με το Σύλλογο Ελλήνων Συγκοινωνιολόγων οργάνωσαν πρόσφατα μία δημόσια συζήτηση με αφορμή την ολοκλήρωση του οδηγού του Ειδικού Σχεδίου Δράσης «Βιώσιμες

πόλεις – Μαθιός Καρλαύτης». Και εδώ οφείλουμε να ευχαριστήσουμε την κυρία Φωτονιάτα η οποία φρόντισε για την ολοκλήρωση του οδηγού. Ο στόχος του οδηγού και των δράσεων που θα εφαρμοστούν είναι: η βιώσιμη αειφόρος ανάπτυξη, η ασφαλής και απρόσκοπτη διαβίωση, η ευημερία της πόλης, των κατοίκων της και των επισκεπτών της σε όλους τους τομείς, με κύριο γνώμονα την προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος και το ενεργειακό όφελος. Μέσα από την πρόταση αυτή θέλουμε να πραγματοποιηθούν υποδειγματικά προγράμματα με γενικό στόχο την αστική αναγέννηση και τη βιώσιμη κινητικότητα που να περιλαμβάνουν ένα σύστημα αλληλένδετων δράσεων, μελετών, έργων, διαδικαστικών ενεργειών, άυλων δράσεων που αποσκοπούν στην επίτευξη μιας μακροχρόνιας βελτίωσης των οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών συνθηκών σε κάποια πόλη συνολικά, ή σε κάποια χωρική ενότητα αυτής. Δικαιούχοι για την υποβολή προτάσεων σε αυτό το πλαίσιο είναι δήμοι μικροί, μικρομεσαίοι, που μεμονωμένα και συνδυαστικά περιλαμβάνουν έδρες δήμων, περιλαμβάνουν οικιστικά κέντρα με πληθυσμό μικρομεσαίο και βασική προϋπόθεση είναι να διαθέτουν ήδη χωροταξικά σχέδια ή πολεοδομικά σχέδια μέσα από τα οποία να δημιουργείται ένα γενικό πλαίσιο πάνω στο οποίο μπορούν να βασιστούν προτάσεις του τύπου που θέλουμε να προωθήσουμε. Η επιλεξιμότητα των προτάσεων αυτών θα βασίζεται στη γενικότερη συνεισφορά στους στόχους της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης με ιδιαίτερη έμφαση στην ταυτόχρονη ενσωμάτωση δράσεων που άπτονται των θεματικών πεδίων: περιβάλλον, κοινωνία, οικονομία, πολιτισμός. Ο βαθμός συσχέτισης με τον ολοκληρωμένο σχεδιασμό ανώτερου επιπέδου, τη διάσταση της καινοτομίας, την πολλαπλασιαστικότητα, επιστημονική και τεχνική αρτιότητα, εφικτότητα υλοποίησης, ενεργοποίηση και συμμετοχή των τοπικών συντελεστών. Η τοπική συμμετοχή είναι πάρα πολύ σημαντική. Ο φάκελος μίας τέτοιας πρότασης θα πρέπει να περιλαμβάνει συστηματική τεκμηρίωση και θα πρέπει να διευκολύνεται η ουσιαστική συμμετοχή των τοπικών συντελεστών στη διαδικασία του προγραμματισμού και του σχεδιασμού των δράσεων του προγράμματος. Σκεφτήκαμε ότι θα μπορούσαν να υπάρχουν δύο πιλοτικές προτάσεις. Η μία θα μπορεί να αφορά πρόγραμμα αστικής αναγέννησης και βιώσιμης κινητικότητας σε πόλεις με ιστορικά κηρυγμένα κέντρα και η δεύτερη σε προτάσεις αστικών κέντρων όπου υπάρχουν πράσινες διασυνδεδεμένες δομές της πόλης υπαίθρου που πιθανόν να συναντάμε στην περίμετρο περιοχών natura ή πολιτιστικών τοπίων που προστατεύονται από το Υπουργείο Πολιτισμού και το ΥΠΠΕΝ. Νομίζουμε ότι η

περίπτωση της Λιβαδειάς είναι μία πολύ χαρακτηριστική περίπτωση η οποία συνδυάζει και τις δύο περιπτώσεις και θα ευχόμεσταν να προχωρήσει σε μία τέτοια πρόταση.

Σας ευχαριστούμε πολύ και νομίζουμε ότι μιας και σε λίγες ημέρες, στις 22 Μαρτίου, θα γιορταστεί η Παγκόσμια Ημέρα του Νερού και που φέτος αφιερώνεται στην επανένταξη της φύσης – ας το πούμε έτσι – στην καθημερινότητα μας, η συζήτηση σήμερα είναι μία καλή προσφορά στο θέμα αυτό. Σας ευχαριστώ πολύ!

Συντονίστρια: Ευχαριστούμε πολύ την κυρία Αυγερινού-Κολώνια. Πολύ ενδιαφέρουσα η πρόταση σας. Ευχαριστούμε και για τα καλά σας λόγια για την Λιβαδειά μας. Θα περάσουμε στην κυρία Φωτονιάτα. Θα μας πει δύο λόγια η κυρία Καρβούνη.

Κα Καρβούνη: Να σας παρουσιάσω την κυρία Φωτονιάτα. Η Ευγενία Φωτονιάτα είναι Ειδική Γραμματέας Διαχείρισης Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του «ΕΤΠΑ» και του Ταμείου Συνοχής στο Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης, από τον Μάρτιο του 2015. Αρμοδιότητα της είναι ο συντονισμός και η διαχείριση των τομεακών προγραμμάτων: «Υποδομές μεταφορών, περιβάλλον και αειφόρος ανάπτυξη (2014-2020)», «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα, Καινοτομία (2014-2020)», και των Διασυνοριακών προγραμμάτων Interreg. Σπούδασε χημικός μηχανικός στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο και διαθέτει διδακτορικό δίπλωμα στην οικονομική επιστήμη από το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Επιπλέον, είναι κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου στη Διεθνή Οικονομική και Χρηματοδοτική από το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Μεταπτυχιακό τίτλο στην Επιστήμη των Υλικών από το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, καθώς και μεταπτυχιακό τίτλο στην Πολιτιστική Πολιτική και Διαχείριση από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών. Η εισήγηση της έχει θέμα: «Χρηματοδοτικά Εργαλεία για τους ΟΤΑ Α΄ Βαθμού». Καταλαβαίνετε πόσοι δήμαρχοι περιμένουν την εισήγηση σας. Σας ακούμε, κυρία Φωτονιάτα.

Κα Φωτονιάτα: Καλησπέρα σε όλους! Ευχαριστώ πολύ για την πρόσκληση. Με βάση την τελευταία σας φράση, όταν πρωτο-ανέλαβα στο Υπουργείο Οικονομίας, πριν τρία χρόνια, και πήγα γεμάτη άγχος στον πολιτικό μου τότε προϊστάμενο και στον άνθρωπο που με έχει μπλέξει σε όλη αυτή την κατάσταση, τον Γιώργο τον Σταθάκη, για οδηγίες, μου είπε ότι: «Το πιο δύσκολο πράγμα που έχεις να αντιμετωπίσεις αυτά τα τρία χρόνια είναι η διαχείριση των προσδοκιών που έχει

δημιουργήσει όλο αυτό το κομμάτι του ΕΣΠΑ» και τελικά αποδεικνύεται ότι αυτό είναι ίσως το πιο δύσκολο. Δεν πειράζει, θα δούμε. Ευχαριστώ πολύ για την πρόσκληση. Ευχαριστώ τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου. Με τους περισσότερους έχουμε συχνή επαφή και τα λέμε. Ευχαριστώ πολύ τη Δήμαρχο για την πολύ ζεστή της πρόσκληση για την οποία δεν μου άφησε περιθώρια, παρά μόνο να διακτινιστώ από το Υπουργείο Οικονομίας εδώ. Εξάλλου, στο Υπουργείο Οικονομίας νομίζω ότι υποστηρίζουμε και ενθαρρύνουμε πρωτοβουλίες και ενέργειες όπως είναι αυτές που μπορούν να υλοποιηθούν μέσα από ένα Δίκτυο, γιατί για εμάς η συμμετοχή σε ένα δίκτυο, αντιλαμβανόμαστε τα μέλη ενός δικτύου σαν μια καταγραφή πρόθεσης εξωστρέφειας. Και είναι πολύ σημαντικό, γιατί σημαίνει εξωστρέφεια στην οριοθέτηση των προβλημάτων, σημαίνει εξωστρέφεια στον σχεδιασμό, που τελικά όμως καταφέρνει και καταλήγει σε κάτι πολύ συγκεκριμένο, ολοκληρωμένο που μπορεί να αποτελέσει ένα ουσιαστικό εργαλείο, ένα οριοθετημένο μικροπεριβάλλον δημοσίου διαλόγου μεταξύ των φορέων πολιτικής και των φορέων χρηματοδότησης και των stakeholders. Πιστέψτε με ότι αυτό είναι πάρα πολύ σημαντικό όταν βρίσκεσαι σε ένα Υπουργείο που πρέπει να σχεδιάσεις, να χρηματοδοτήσεις και δεν έχεις απέναντί σου μεμονωμένες μονάδες με ένα αποσπασματικό σχεδιασμό, ολοκληρωμένο μεν για τον φορέα, αλλά έχεις ένα ολοκληρωμένο σχέδιο. Γι' αυτό θεωρώ ότι τα Δίκτυα έχουν να προσφέρουνε πολύ σημαντική δουλειά και πάντα είναι βασικοί συνομιλητές μας σε ό,τι σχεδιάζουμε. Είμαι η τελευταία ομιλήτρια. Δεν θέλω να κουράσω. Θα προσπαθήσω να είμαι πολύ σύντομη, αν και για εμένα είναι μία σημαντική ευκαιρία και μεγάλη τιμή να μπορέσω να κάνω ένα διάλογο έστω και μέσω μικροφώνου με την καθηγήτρια η οποία νομίζω ότι μπορεί να μας δώσει ουσιαστικές κατευθύνσεις σε αυτό που κάνουμε και θα προσαρμόσω λίγο αυτά που θα πω σε όλο αυτό το πλαίσιο που έχει βάλει. Και θα ήθελα είτε κατ' ιδίαν είτε μέσω μικροφώνου να δούμε κατά πόσο μπορούμε να είμαστε σε μία κοινή πορεία.

Στο Υπουργείο, λοιπόν, Οικονομίας θέσαμε εξ αρχής τις βασικές προτεραιότητες που είχαν να κάνουν με τη χρηματοδότηση των δήμων. Προτεραιότητες για εμάς σημαίνει χρηματοδότηση. Άρα, δεν χρησιμοποιούμε ούτε εύκολα ούτε προσχηματικά τον όρο «προτεραιότητα» γιατί ό,τι δεν χρηματοδοτείς ίσως δεν είναι προτεραιότητα. Άρα, οι βασικές μας δύο προτεραιότητες ήταν: βασικά έργα υποδομών, ύδρευση, αντιπλημμυρικά, βασικές υποδομές υγρών αστικών

αποβλήτων. Δεν θέλω να μακρηγορήσω σε αυτό το κομμάτι, νομίζω ότι πρέπει να καταγραφεί μία εμπροσθοβαρής εξορθολογισμένη ενεργοποίηση και προσανατολισμός των διαρθρωτικών πόρων. Πρέπει να καταγραφεί μία επίτευξη στη συνέργια των χρηματοδοτικών πηγών. Το ξέρετε πολύ καλά με πόρους του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων σε συνεργασία με το Υπουργείο Εσωτερικών και πόρους της Ευρωπαϊκής Τράπεζας επενδύσεων, λειτουργεί και ενεργοποιείται το μεγάλο ταμείο δανείων που ουσιαστικά είναι οιονεί επιχορήγηση προς τους δήμους. Όλα αυτά τα έργα των βασικών υποδομών στα οποία, δυστυχώς, είμαστε ακόμη πολύ πίσω μετά από πολλές δεκαετίες και αρκετούς πόρους που θα μπορούσαμε να τα ολοκληρώσουμε δεν τα έχουμε ολοκληρώσει. Νομίζω ότι είναι μία σημαντική ευκαιρία μέσα στην επόμενη τετραετία να πούμε ότι με τις βασικές υποδομές έχουμε τελειώσει.

Και πάμε σε αυτό που είναι σήμερα το κομμάτι με μία πιο ευρύτητα προσέγγισης από τη δική μου πλευρά, που έχει να κάνει με τη δεύτερη προτεραιότητα σε σχέση με τη χρηματοδότηση των δήμων. Στον πυρήνα αυτής τέθηκαν δύο βασικοί άξονες. Ο πρώτος, ο οποίος αφορούσε την αξιοποίηση δημοτικής ακίνητης περιουσίας. Υπάρχει αξιόλογη δημοτική ακίνητη περιουσία η οποία είναι στα χέρια, στην ιδιοκτησία, ή έχουν παραχωρηθεί στους δήμους. Και το δεύτερο ήταν η αξιοποίηση, με μία άλλη προσέγγιση που θα πω στη συνέχεια, του δημόσιου χώρου. Αυτή, λοιπόν, η προτεραιότητα για να γίνει πράξη ουσιαστικά απαιτήθηκε μία στρατηγική πολιτική αλλαγή από την πλευρά του Υπουργείου Οικονομίας και την πλευρά της διαχείρισης των διαρθρωτικών πόρων. Για να το κάνω λίγο πιο ειδικό και πιο απλό, αυτά τα έργα τα οποία κανείς θα μπορούσε να τα δει σε μία ευρύτητα αξόνων που έχουνε να κάνουν με τον πολιτισμό, με τον τουρισμό, με την ανάπτυξη, στην προηγούμενη προγραμματική περίοδο του 2007-2013, οι πόροι κατευθύνθηκαν σε συγκεκριμένους μεγάλους «παίχτες» και με συγκεκριμένο χρονικό περιορισμό. Δηλαδή, κάναμε με πολιτική επιλογή τότε, τρία μεγάλα μουσεία ενός μορφωτικού ιδρύματος μιας ιδιωτικής τράπεζας ή κάποιες άλλες υποδομές. Για εμάς υπήρξε μία άλλη προσέγγιση. Και υπήρξε η προσέγγιση ότι θα έπρεπε να πάμε να δημιουργήσουμε μικρής και μεσαίας κλίμακας εστίες ανάπτυξης με μία περιφερειακή διασπορά και βάζοντας σε αυτό το στοίχημα τον δημόσιο χώρο και την ακίνητη περιουσία. Πώς όμως; Και παλιότερα έχουν χρηματοδοτηθεί και ακίνητη περιουσία και δημόσιος χώρος. Ποια ήτανε τα βασικά στοιχεία που απουσίαζαν τότε από τον

σχεδιασμό; Κατά τη γνώμη μου ήταν δύο. Πρώτον, η απουσία διαβούλευσης η οποία είναι πάρα πολύ σημαντική. Αν απουσιάζει η διαβούλευση, είτε όσο αναφορά τη νέα χρήση, τη νέα λειτουργία, τη χοροθέτηση της παρέμβασης, αν η τοπική κοινωνία, οι άνθρωποι που θα το χρησιμοποιήσουν δεν το αξιολογούνε ως σοβαρό, ως σκόπιμο, ως χρήσιμο, ως κομμάτι της καθημερινότητας τους, έχει σαν αποτέλεσμα όλες αυτές οι παρεμβάσεις που θα κάνουμε στο τέλος να μαραζώνουν. Δείτε ειδικά και από άλλα προγράμματα τα οποία είχαν κυρίως από το Αγροτικής Ανάπτυξης, πόσα κτήρια έχουμε αποκαταστήσει μέχρι ανακατασκευάσει και σήμερα είτε στην καλύτερη των περιπτώσεων υπολειτουργούν είτε στην χειρότερη των περιπτώσεων έχουν ρημάξει. Το δεύτερο στοιχείο για εμένα που απουσίαζε ήταν να βρούμε καινούριες εφαπτομένες σε σχέση με αυτές τις παρεμβάσεις. Ποια ήταν η κύρια εφαπτομένη η οποία απουσίαζε; Η συνδυαστική γραμμή μεταξύ δημόσιου χώρου και επιχειρηματικότητας. Ποτέ, κανένα κομμάτι του επιχειρηματικού κόσμου δεν αντιλήφθηκε ότι η αναβάθμιση, η ανάπλαση, οτιδήποτε, θα μπορούσε να είναι κομμάτι η ίδια η επιχείρηση που λειτουργεί (κυρίως οι επιχειρήσεις του τριτογενούς τομέα) αυτού του σχεδιασμού. Και αυτό άφηνε απ' έξω ένα ουσιαστικό ζωντανό κομμάτι της πόλης. Κάναμε αναπλάσεις, φτιάχναμε ωραίους πεζόδρομους, ωραία πεζοδρόμια, ωραίες πλατείες, και τριγύρω αναπτύσσονταν μία επιχειρηματική δραστηριότητα τις περισσότερες φορές ασύδοτη με μία εξωτερικότητα πολύ αρνητική σε όλο αυτό στο οποίο καταφέραμε να κατασκευάσουμε. Παίρνοντας λοιπόν αυτά σαν δεδομένα, η πρώτη απόπειρα για να δούμε διαθέσεις από τους φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης για παρεμβάσεις σε αυτούς τους χώρους έγινε τον Φεβρουάριο του 2016. Τότε, βγάλαμε μία πρόσκληση η οποία αφορούσε, είχε τρεις παρεμβάσεις, ουσιαστικά λειτουργούσε για εμάς πιλοτικά και διερευνητικά για να δούμε διαθέσεις, προθέσεις, ωριμότητες. Έδινε τη δυνατότητα στους δήμους να αξιοποιήσουν το κτηριακό τους απόθεμα. Έδινε δυνατότητα στους δήμους να αξιοποιήσουνε μεγάλους χώρους πρασίνου ανενεργούς. Κυρίως, αναφερόταν σε στρατόπεδα, σε παλιά νταμάρια κτλ., και κάτι άλλο στο οποίο η τρίτη ήταν μία λογική ανοίγματος των πανεπιστημιακών campus στον αστικό ιστό και η δημιουργία διαλειτουργικότητας και συνοχής. Το πρώτο αποτέλεσμα που καταγράφουμε είναι ότι ναι μεν (και θέλω να είμαι ειλικρινής) έχουνε εγκριθεί και θα υλοποιηθούνε κάποιες σοβαρές προτάσεις, αλλά το βασικό που κρατάω από εκείνη την πρώτη απόπειρα ήταν μία αμηχανία. Μία αμηχανία, ίσως ένας αιφνιδιασμός, κανείς δεν το περίμενε

και από τότε για εμένα σηματοδοτείται μία περίοδος ουσιαστικής διαβούλευσης σε πολλά επίπεδα με την «ΚΕΔΕ», με τους δημάρχους, με δίκτυα, στο να τους ζυμώσουμε και να διαβουλευτούμε μαζί τους αυτή τη διαφορετική προσέγγιση και κάνοντας τους σαφές ότι οι επιλογές που θα κάνουμε από εδώ και πέρα έχουν να κάνουν με το δημόσιο χώρο και την ακίνητη περιουσία. Φτάσαμε λοιπόν μετά από κάποια χρόνια να βγει στον αέρα προσπαθώντας να περιορίσει όλες τις στρεβλώσεις του παρελθόντος που για εμάς όταν φτιάχνουμε και σχεδιάζουμε τις προσκλήσεις αυτό αποτυπώνεται σε πολύ απλές γραμμές που βάζουμε είτε κριτήρια είτε προϋποθέσεις. Πολλές φορές εσείς τα αντιμετωπίζετε ως δεσμευτικά και σίγουρα δεν μπορούν να αποφύγουνε ένα βαθμό στρέβλωσης, αλλά, δίνουνε μία κατεύθυνση. Σε αυτή, λοιπόν, τη λογική ενεργοποιήθηκε και είναι ακόμη ανοιχτή μία πρόσκληση η οποία ονομάζεται «Δημιουργική επανάχρηση δημοτικής ακίνητης περιουσίας» και αυτό είναι το τρίτο στοιχείο μάλλον που παρέλειψα να πω στο σχεδιασμό μας, δίνοντας μία πολύ μεγάλη βεντάλια επιλογών αξιοποίησης, ξεκινώντας από χρήσεις οι οποίες είχαν να κάνουν καθαρά με κοινωνικούς σκοπούς, περνώντας σε χρήσεις οι οποίες ουσιαστικά έρχονταν με μία λογική μείωσης του λειτουργικού κόστους των δήμων, που είναι σημαντικό στοιχείο και φτιάχνοντας την επιχειρηματική αξιοποίηση. Άρα, μεταφράζοντας όλα αυτά, θα μπορούσε κάποιος να πάρει ένα κτήριο και να μπορέσει να το κάνει από κοινωνικές κατοικίες αντιμετώπισης του προβλήματος της ανεργίας στις πόλεις που έχουν πολύ σοβαρή ανεργία, του μεταναστευτικού, φτάνοντας στο να το μεταφέρει και να το κάνει διοικητήριο όλων των υπηρεσιών του δήμου, στο άλλο άκρο αξιοποιώντας το επιχειρηματικά μέσω ενός ξενοδοχείου. Αυτή είναι μία ανοιχτή πρόσκληση. Έχω τη χαρά τουλάχιστον από τις υποβολές που έχω δει και έχοντας μιλήσει με κάποιους δημάρχους ή γνωρίζοντας τα ποια κτήρια έχουν υποβάλλει, να θεωρώ ότι από αυτή θα έχουμε πολύ σημαντικά αποτελέσματα και πραγματικά νομίζω σε κάποιες πόλεις θα υπάρχει μία προστιθέμενη αξία από την παρέμβαση. Άκουγα πάρα πολύ προσεκτικά τη καθηγήτρια του Μετσόβιου και προσπαθούσα κάθε τι που λέει να το αντιστοιχίσω σε τεχνικά πράγματα και έτσι όπως έχουμε γράψει την πρόσκληση και νιώθω μία χαρά ότι νομίζω ότι το έχω κάνει χωρίς να θέλω να μπω πάρα πολύ σε τεχνικά πράγματα. Η δεύτερη, λοιπόν, πρόσκληση που έχει να κάνει, έχει να κάνει με το δημόσιο χώρο. Είναι μία πρόσκληση η οποία έχει κυκλοφορήσει ήδη και στον τύπο. Χρησιμοποιώ αυτόν τον τίτλο με τον οποίο έχει κυκλοφορήσει και την έχουμε διαβουλευτεί, αλλά ο

τίτλος δεν θα είναι ακριβώς έτσι, λέγεται: «Έξυπνα ανοιχτά κέντρα εμπορίου». Τι κάνουμε σε αυτή την πρόσκληση; Τι ζητάμε σε αυτή την πρόσκληση; Ζητάμε μία συνεργασία του δήμου και του Εμπορικού Συλλόγου ή του Επιμελητηρίου στο να καταστρώσουνε, στο να επιλέξουνε από κοινού την περιοχή παρέμβασης και να αναλύσουνε ένα σχέδιο τόσο ανάπλασης της περιοχής, η οποία ανάπλαση της περιοχής θα έχει την έγκριση και τυπικά αλλά και ουσιαστικά (θα το δούμε) των επιχειρηματιών οι οποίοι δραστηριοποιούνται σε αυτή την περιοχή και πηγαίνοντας ένα βήμα πιο πέρα αυτή την περιοχή χρησιμοποιώντας όλα εκείνα τα εργαλεία τα οποία τα ονομάζει η σύγχρονη αγορά «έξυπνες εφαρμογές». Οι οποίες, όμως, ουσιαστικά μπορεί να έχουν σοβαρό αποτύπωμα τόσο σε σχέση με την ενεργειακή εξοικονόμηση όσο και με το περιβαλλοντικό αποτύπωμα. Ποια είναι εδώ η διαφορά σε σχέση με το τι γινότανε στις υπόλοιπες αναπλάσεις; Υπάρχει η υποχρέωση στις εγκαταστημένες επιχειρήσεις οι οποίες θα συμμετέχουν στο πρόγραμμα να καταθέσουν τη δική τους πρόταση η οποία θα είναι από κοινού με τον δήμο και η οποία θα αφορά στη λογική της απόκτησης αισθητικής ταυτότητας για την εμπορική περιοχή. Κάθε επιχειρηματίας λοιπόν θα πρέπει να αντιληφθεί την παρουσία του, τη λειτουργία του, το επιχειρείν του μέσα στο δημόσιο χώρο με όρους, με κανόνες και με μία λογική κοινής αισθητικής, επιτρέψτε μου και κουλτούρας γιατί η αισθητική στο επιχειρείν θα μεταφραστεί και σε μία κουλτούρα στην οποία θα χαρακτηρίζει όλη την περιοχή παρέμβασης. Εκτιμώ ότι είναι μία ενδιαφέρουσα δράση. Ξέρω ότι περιμένετε να σας πω ίσως και τα οικονομικά. Είναι μία δράση η οποία έχει σχεδιαστεί και ξεκινάει με έναν αρχικό προϋπολογισμό στα τριάντα εκατομμύρια. Οι παρεμβάσεις για τις οποίες αφορούν το κομμάτι της αναβάθμισης – δεν θα το πω ανάπλαση γιατί είναι μία πολύ μεγάλη γκάμα παρεμβάσεων που μπορεί να κάνει ο δήμος – του δημόσιου χώρου και την προμήθεια και τη χρήση των έξυπνων εφαρμογών θα είναι της τάξης του ενάμισι εκατομμυρίου και αντίστοιχα για τον Εμπορικό Σύλλογο που θα διαχειριστεί το κομμάτι της υιοθέτησης της ενιαίας ταυτότητας προς τις επιχειρήσεις ένα ποσό που θα προκύπτει από έναν τύπο συγκεκριμένα ανά επιχείρηση. Είναι μία πρόσκληση την οποία την πιστεύουμε πολύ. Είναι μία πρόσκληση η οποία χρειάζεται ένα χρόνο για να γίνουν και οι διαβουλεύσεις σε τοπικό επίπεδο, να καταγραφούνε και όλα αυτά τα σχέδια της πρότασης της αναβάθμισης της περιοχής. Οπότε, να είστε σίγουροι ότι από τις 10 Απριλίου που εκτιμούμε ότι θα ενεργοποιηθεί μέχρι να ανοίξει για υποβολές θα

μεσολαβήσει ένα διάστημα τουλάχιστον δυόμιση μηνών. Η δεύτερη πρόσκληση την οποία την αναμένουμε εκεί στις αρχές Μαΐου και δεν σας κρύβω ότι από το λίγο που παρακολούθησα με έχει κάνει να πρέπει να την ξαναδούμε και να την δούμε ίσως με μεγαλύτερη προσοχή. Είναι μία δράση την οποία εμείς την ονομάζουμε: «Πολυλειτουργικά...», άρα δεν είμαστε στο μόνο θεματικό σε σχέση με την ανάπλαση, «Πολυλειτουργικά αστικά πάρκα σε παραθαλάσσια, παραποτάμια, παραλίμνια και παραρεμάτια μέτωπα». Η λογική και πάλι εδώ είναι ολοκληρωμένων παρεμβάσεων. Δεν πάμε σε μία λογική ούτε αποκλειστικά μιας χρήσης, ούτε μιας τσιμεντοανάπλασης (επιτρέψτε μου να το πω), αλλά μιας ολοκληρωμένης παρέμβασης που θα αποκαταστήσει την επαφή και λειτουργική και χωρική (με συγχωρείτε αν δεν χρησιμοποιώ τους σωστούς όρους αρχιτεκτονικής) με τον αστικό ιστό και εκεί πάλι θα δίνει μία ευρεία γκάμα παρεμβάσεων. Αυτό που κρατάω σήμερα και θα μου στείλετε οπωσδήποτε τα πρακτικά είναι, ότι: Σαφώς με όλο αυτό το κομμάτι που λέτε, δηλαδή την απαίτηση των αδειών που θα απαιτηθούνε, των χρήσεων οι οποίες θα πρέπει να έχουν οριστεί, αντιλαμβάνομαι ότι το κομμάτι αυτής της δράσης θα απαιτήσει ένα μεγαλύτερο χρόνο ωρίμανσης προπαρασκευαστικών ενεργειών το οποίο σίγουρα θα πρέπει να το ενσωματώσουμε στο σχεδιασμό μας και δεν σας κρύβω ότι αυτή τη στιγμή μπορεί να μην το έχουμε στο βαθμό που πραγματικά είναι. Άρα, είναι μία πιο δύσκολη, το γνωρίζαμε ότι είναι μία δύσκολη πρόσκληση, αλλά είναι ίσως μία βαθμίδα πιο δύσκολη πρόσκληση από ό,τι περιμέναμε. Ο σχεδιασμός αυτός είναι για 10 Μαΐου. Για να βγει 10 Μαΐου, θα πρέπει να είμαστε και με τον Σύλλογο των Πολεοδόμων κλπ, σε μία διαβούλευση γιατί είναι πιο δύσκολη από αυτό που έχουμε προσπαθήσει να κάνουμε. Τελειώνω λέγοντας, ότι, επειδή βλέπω τους δημάρχους αγχωμένους να πω ότι δε σχεδιάζουμε έχοντας στο μυαλό μας μία άλλη πραγματικότητα από αυτή που υπάρχει. Εννοώ ως προς τις δυνατότητες, τις τεχνικές δυνατότητες. Αυτό το έχουμε πει ότι οριζόντια έχουμε προσπαθήσει να το αντιμετωπίσουμε παίρνοντας ένα για εμάς πολιτικό ρίσκο γιατί εμείς στο Υπουργείο Οικονομίας, δυστυχώς, δεν κρινόμαστε για το αν σχεδιάζουμε διαφορετικά, καλύτερα σε σχέση με το παρελθόν, κρινόμαστε μόνο με βάση την απορρόφηση. Άρα, έχουμε πάρει λοιπόν εκεί ένα ρίσκο και δεν ζητούμε αγαπητοί δήμαρχοι από εσάς να υποβάλλετε τεχνικά ώριμα έργα, ζητάμε όμως να έχετε κάνει ένα πολύ καλό business plan, μία πολύ καλή μελέτη σκοπιμότητας και οτιδήποτε αφορά την τεχνική ωρίμανση των έργων, από τη στιγμή που εγκριθείτε

είναι επιλέξιμα από το πρόγραμμά μας. Αυτά είναι στο σχεδιασμό μας τον άμεσο. Ελπίζω να είναι προσκλήσεις οι οποίες πατάνε πραγματικά σε ανάγκες. Σίγουρα, κανείς δεν έχει την ψευδαίσθηση ότι μόνο από τον σχεδιασμό τα αποτελέσματα θα είναι τα επιθυμητά. Τα αποτελέσματα εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τον τρόπο με τον οποίο οι αποδέκτες τα αντιλαμβάνονται, τα υλοποιούνε και τα παραδίδουν. Σας ευχαριστώ!

Συντονίστρια: Σας ευχαριστούμε πάρα πολύ! Τώρα μπορούμε να δεχτούμε ερωτήσεις που φαντάζομαι είναι πάρα πολλές.

Δήμαρχος Έδεσσας: Καλησπέρα και πάλι. Εγώ αισθάνομαι ασθενές φύλο ακούγοντας σας απόψε. Πραγματικά με εντυπωσιάσατε με αυτά που είπατε. Και λέω στην κυρία Κολώνια ότι με αυτά που είπατε μου ήρθε στο μυαλό μου η πόλη μου και νομίζω ότι φωτογραφήθηκα . Κυρία Φωτονιάτα, εγώ, αν κάνουμε μία αυτοκριτική αν θέλετε, ή αν τοποθετηθούμε, νομίζω ότι χάσαμε χρόνο. Το 2014-2020, έρχεται πολύ αργά στη ζωή μας. Και το είχαμε συζητήσει μάλιστα. Η κυρία Κρέτσου είπε ότι στην Ελλάδα ήρθανε πολλά λεφτά με το προηγούμενο πρόγραμμα. Βαδίζουμε σε πολύ αργούς ρυθμούς. Νομίζω ότι μπαίνετε στο νόημα και θα πρέπει να τρέξουνε τα πράγματα πιο νωρίς. Δε μιλάω ούτε πολιτικά ούτε αν θέλετε με την αγωνία ενός ανθρώπου ο οποίος θα ξανα-ασχοληθεί με τις εκλογές, γιατί δεν είναι αυτό. Το μέλλον της Ελλάδος δεν είναι μόνο οι εκλογές, έχουμε μία συνέχεια. Ξέρετε, πρέπει να ξεπεραστούν μερικά πράγματα ιδίως στο δεύτερο πρόγραμμα που αναφέρατε γιατί εμείς έχουμε μία λίμνη και εκεί το πρόβλημα μας είναι το χωροταξικό, δηλαδή το ιδιοκτησιακό. Αυτό θα πρέπει να ξεπεραστεί. Δηλαδή, δεν είναι μόνο η δημοτική περιουσία, είναι και η κρατική περιουσία και θα πρέπει να βρεθεί μία φόρμουλα ούτως ώστε να μπορέσουμε να σχεδιάσουμε κάτι. Είναι πολύ σημαντικό αυτό που είπατε γιατί μπαίνει η επιχειρηματικότητα, μπαίνει η ανεργία μέσα σε αυτά που λέτε. Νομίζω και αυτός είναι και ο σκοπός. Και εδώ θα συμφωνήσουν και οι συνάδελφοι μου ότι πόσο μειονεκτικά αισθανόμαστε όταν εμείς δεν παίζουμε με τα προγράμματα, όταν είμαστε έξω από τα προγράμματα. Και το είπε η «ΚΕΔΕ» ότι οι δήμαρχοι, τουλάχιστον ο βαθμός α' αυτοδιοίκησης είναι έξω από το παιχνίδι. Και είναι πολύ σημαντικό αυτό για εμάς για να μπορούμε να κάνουμε κάτι για τους δημότες μας. Εγώ τοποθέτηση κάνω. Ευχαριστώ πάρα πολύ για αυτά που ακούσαμε, είναι πολύ σημαντικά για να σχεδιάζουμε και νομίζω ότι το «Δίκτυο Ποταμών» κάνει πολύ πολύ μεγάλα βήματα ούτως ώστε να βγούμε λίγο από τον λήθαργο στον οποίο είχαμε

πέσει. Βοηθήστε μας όμως. Ειλικρινά σας λέω ότι θα πρέπει να τρέξουμε πολύ πιο γρήγορα από αυτό που κάνετε. Και πάλι σας ευχαριστώ.

Δήμαρχος Αρτέων: Χρήστος Ξηρογιάννης, Δήμαρχος Αρτέων. Θέλω να πω το εξής: και πραγματικά οφείλουμε να το αναγνωρίσουμε όσο αναφορά την κυρία Φωτονιάτα ότι αυτό όσο αναφορά τους δημάρχους γίνεται με το ρίσκο να μην υπάρχουν ώριμες μελέτες; Γιατί πραγματικά όλοι οι δήμοι έχουμε ένα πρόβλημα ότι μας έχουν φύγει πολλά σημαντικά στελέχη και δεν μπορούμε ταυτόχρονα να ωριμάζουμε μελέτες, ή να εκτελούμε το δικό μας τεχνικό πρόγραμμα, ή την καθημερινότητα (την λακκούβα και τη λάμπα). Άρα, το ότι γίνεται αυτό και μπορούμε να υποβάλλουμε προτάσεις χωρίς να είμαστε ώριμοι, αλλά, γνωρίζουμε ακόμη και μέσα από τη διαβούλευση το τι προτάσεις θα βγουν, αυτό είναι πάρα πολύ σημαντικό και μας βοηθάει έτσι ώστε να είμαστε ετοιμοπόλεμοι και να μην χάνουμε την παραμικρή ευκαιρία για τον τόπο μας. Άρα, εγώ πρέπει να συγχαρώ την κυρία Φωτονιάτα ότι είναι εξαιρετική και ένας λόγος παραπάνω γιατί είναι Αρτινιά και εγώ είμαι υπερήφανος γι' αυτό.

Δήμαρχος Τρικκαίων: Καλησπέρα και από εμένα. Παπαστεργίου Δημήτρης, δήμαρχος Τρικκαίων (των Τρικάλων τέλος πάντων). Προφανώς, είμαστε όλοι δήμαρχοι πόλεων με ποτάμια και γι' αυτό είμαστε και εδώ πέρα. Και προφανώς και όλοι βλέπουμε στις διάφορες παρουσιάσεις, θα θέλαμε να βλέπουμε, την προοπτική στο μέλλον των πόλεων μας. Το θέμα είναι πραγματικά στη φάση που είμαστε πώς μπορούμε να αναδείξουμε τα ποτάμια συστήματα, ειδικά εμείς που έχουμε όπως και η Λιβαδειά τα ποτάμια στο κέντρο των πόλεων μας. Και πραγματικά, συμφωνώ και με τον Δημήτρη ωρτίτερα ότι έχει χαθεί χρόνος. Έχει χαθεί χρόνος γενικά από τη χώρα και θα πρέπει να τρέξουμε να τον κερδίσουμε. Βέβαια, υπό το πρίσμα αυτό έχουμε διάφορες άλλες δυσκολίες και αμφιβολίες για το πώς θα προχωρήσουμε, με ποιο εκλογικό σύστημα θα προχωρήσουμε – Δεν είναι της ώρα αυτό. Σημασία πάντως έχει πραγματικά να κερδίσουμε αυτό τον χαμένο χρόνο γιατί το χρωστάμε στους εαυτούς μας και κυρίως στους πολίτες μας. Έχουμε μιλήσει και με την κυρία Φωτονιάτα και οφείλω να την ευχαριστήσω για το γεγονός ότι πλέον είμαστε σε μία σύμπλευση και ξέρουμε τι μας περιμένει. Πρέπει βέβαια να σκεφτούμε και τους μικρότερους δήμους. Η αλήθεια είναι πως στο δήμο μου δεν έχω πρόβλημα με τις τεχνικές μου υπηρεσίες ή δεν έχω τέλος πάντων ιδιαίτερο πρόβλημα. Αλλά θα πρέπει πραγματικά να βοηθήσουμε και μικρότερους δήμους και δήμους οι οποίοι δεν είναι

στελεχωμένες οι υπηρεσίες τους. Διότι, παρότι με βολεύει πάρα πολύ να βγαίνουν έτσι τα προγράμματα όπως βγαίνουν μέχρι σήμερα, θα πρέπει να σκεφτούμε και τους δήμους οι οποίοι έχουν έναν και δύο μηχανικούς και δυστυχώς βλέπουν τα προγράμματα να περνάνε μπροστά τους και δεν προλαβαίνουν να ετοιμάσουν προτάσεις. Σε μία βέβαια περίοδο όπου οι μελέτες και οι αναθέσεις τους είναι δύσκολες έως αδύνατες, οπότε πολύ ορθά την ώρα αυτή το σχεδιάζουμε λίγο διαφορετικά για να έχουμε όλοι οι δήμοι, και ας μην με συμφέρει αυτό, ίδια δικαιώματα και ίδιες πιθανότητες να μπορούμε σε τέτοια προγράμματα. Καλή συνέχεια και τα πολλά λόγια είναι φτώχεια.

Συντονίστρια: Η δήμαρχος μας η κυρία Γιώτα Πούλου.

Δήμαρχος Λιβαδειάς κα Γιώτα Πούλου: Σας καλωσορίζω ακόμα μία φορά. Θα ξεκινήσω από το ότι – με γκρίνια θα ξεκινήσω – δεν είναι δυνατόν να μιλάμε για ανάπτυξη, δεν είναι δυνατόν να μιλάμε για όλα αυτά χωρίς να έχουμε χωροταξικά σχέδια εγκεκριμένα. Άρα, υπάρχει τεράστια καθυστέρηση στην έγκριση των χωροταξικών σχεδίων των περιφερειακών που αν θέλετε από εκεί υπάρχουν συγκεκριμένες κατευθύνσεις και στίγματα σε κάθε περιοχή το οποίο στίγμα θα μπορούσε να το αναπτύξει ως συγκριτικό πλεονέκτημα και να σχεδιάσει και να προγραμματίσει περαιτέρω έργα και χρηματοδοτήσεις. Άρα, ένα το κρατούμενο. Υπάρχει μεγάλο έλλειμμα – κυρία Κολώνια παίρνω την αφορμή για να τα πούμε έμμεσα στην κυρία Κλαπατσέα, γιατί είναι εδώ η συνεργάτης της που μου είπατε – στο θέμα των γενικών πολεοδομικών σχεδίων πλέον των Καλλικρατικών Δήμων. Υπήρχαν τέτοια μικρά γενικά πολεοδομικά σχέδια αλλά σε Καποδιστριακό Επίπεδο. Τώρα τι γίνεται; Είμαστε πάλι μετέωροι διότι δεν έχουμε γενικά πολεοδομικά σχέδια σε επίπεδο Καλλικρατικών δήμων. Και αυτό είναι κάτι το οποίο μας περιορίζει πάρα πολύ στο να δούμε συνολικά την ανάπτυξη των δήμων μας σε μία κατεύθυνση των ισχυρών αυτοτελών παραγωγικών κλπ., δήμων. Εγώ θέλω να ευχαριστήσω την κυρία Φωτονιάτα, διότι δεν μας έκανε χάρη, αλλά, πραγματικά μας βοήθησε πολύ στο να μας κατευθύνει στο πώς να υποβάλλουμε μία πρόταση για την επανάχρηση ενός κτηρίου το οποίο θα είναι και το μελλοντικό δημαρχείο της πόλης. Ξέρετε, ότι δεν έχουμε δημαρχείο και χρησιμοποιήσαμε ακριβώς το πρόγραμμα της επανάχρησης και της ενεργειακής αναβάθμισης ενός κτηρίου, παλιού πλέον, όπου θα στεγαστεί το νέο δημαρχείο. Ετοιμαζόμαστε και στα υπόλοιπα πραγματικά. Όμως, υπάρχουν μεγάλες καθυστερήσεις. Δηλαδή, αυτό το πρόγραμμα της ενεργειακής αναβάθμισης γιατί

έπρεπε να περάσουν δύο χρόνια για να ξεκινήσει; Αξιολογήσεις, καθυστερήσεις... Πολύ μεγάλη καθυστέρηση. Δηλαδή, δημοτικές αρχές (και είχαμε και μεγάλη διάρκεια θητείας αυτή τη φορά) έχοντας ξεκινήσει να σχεδιάζουμε, αναρωτιέμαι αν θα καταφέρουμε με το νομικό πλαίσιο που υπάρχει και όλη την αλλαγή της νομοθεσίας να δημοπρατήσουμε τα έργα μέσα σε αυτή τη θητεία και να εγκαταστήσουμε τους εργολάβους. Έχουμε όλα αυτά τα προβλήματα συνάδελφοι. Άρα, καλός είναι ο σχεδιασμός σε αυτό το επίπεδο, καλοδεχούμενα... Θέλω μόνο μία ερώτηση και διευκρίνιση να κάνω στην κυρία Φωτονιάτα. Αυτά που είπατε είναι ακριβώς ίδια με τις ολοκληρωμένες χωρικές επεμβάσεις, τις προκηρύξεις του «ΠΕΠ». Να μας πείτε ποια είναι ακριβώς η διαφορά διότι εγώ έχοντας αύριο στην εισήγηση μου για το πώς σκεπτόμαστε να αξιοποιήσουμε, να μελετήσουμε, να σχεδιάσουμε ένα master plan για την Έρκυνα, σκεπτόμουν ότι ο μόνος τρόπος να το εντάξω είναι η «ΟΧΕ». Όμως, τώρα, καταλαβαίνω εδώ ότι πιθανόν να έχω εδώ όφελος να ενταχθώ. Σας ευχαριστώ ιδιαίτερα που είστε εδώ, γιατί πραγματικά σας πίεσα πολύ, αλλά, νομίζω ότι είχαμε να πάρουμε από την παρουσία σας και θα σας παρακαλούσα αν είναι να μου κάνετε αυτή τη διευκρίνιση. Σας ευχαριστώ πολύ!

Κα Φωτονιάτα: Να ξεκινήσω από ένα γενικό σχόλιο περί καθυστερήσεων και να διακρίνουμε λίγο τι σημαίνει γενική καθυστέρηση και ειδική καθυστέρηση. Στο κομμάτι της γενικής καθυστέρησης σε σχέση με την ενεργοποίηση (νομίζω τώρα ούτε η ώρα ούτε το κοινό αντέχει κάποιου τέτοιου τύπου αντιπαράθεση, αλλά νομίζω ότι οφείλω να το πω για όλη αυτή τη δουλειά που έχει γίνει στο Υπουργείο Οικονομίας) δεν υπάρχει καμία καθυστέρηση. Η Ελλάδα είναι από τις πρώτες χώρες (αποφεύγω πάντα να πω: «η πρώτη», δεν μου αρέσει) στο βαθμό που ενεργοποίησε και στο βαθμό που απορροφά. Πάμε στις ειδικές καθυστερήσεις. Γιατί εδώ η Δήμαρχος είχε ένα δίκαιο να το δούμε. Τι λέει η Δήμαρχος; Λέει, ότι: «Βγάλατε κάποια στιγμή μία δράση, υποβάλλαμε και μας βγάλατε τα αποτελέσματα μετά από ένα χρόνο και κάτι». Υπάρχει καθυστέρηση εδώ. Και εδώ θα κάνω και την αυτοκριτική μου για να πω: Υπάρχουν δύο τρόποι με τους οποίους κάποιος μπορούσε να αξιολογήσει τις προτάσεις. Τι γινόταν στο παρελθόν; Στο παρελθόν γινόταν η άμεση αξιολόγηση. Όποιος προλάβαινε έκανε την υποβολή του φακέλου, αξιολογούνταν και έπαιρνε τα χρήματα. Αυτό, όπως καταλαβαίνετε, γιατί πρέπει λίγο να δούμε ότι μερικές φορές ο λόγος μας περιέχει και αντιφάσεις το οποίο είναι λογικό και ανθρώπινο και όλοι είμαστε σε αυτή την κατηγορία.. Άρα, τι γινότανε; Πετούσε

απ' έξω τους δήμους που δεν είχαν την ωριμότητα να προετοιμαστούν, να φτιάξουν τον φάκελο. Πετούσε απ' έξω τους δήμους οι οποίοι δεν είχαν την έγκυρη ενημέρωση για να ξέρουνε. Άρα, φαινόταν και αν κανείς πάει και δει τα αποτελέσματα της προηγούμενης περιόδου, μία συγκεκριμένη ομάδα συγκεκριμένων δήμων οι οποίοι πολύ καλώς, νομίμως και ηθικώς (γιατί έτσι ήταν το πλαίσιο), υπέβαλλαν, αξιολογούνταν, έπαιρναν τα χρήματα. Όταν λοιπόν αναλάβαμε, σε αυτό το κομμάτι του πώς θα αξιολογήσουμε, είπαμε ότι για εμάς η μεγαλύτερη αξία έχει να κάνει το κομμάτι της σκοπιμότητας και της προστιθέμενης αξίας που έχουν τα έργα. Άρα: «Τι θα κάνουμε;». Θα δώσουμε ένα χρονικό περιθώριο στους δήμους να υποβάλλουν όλοι και από όλους αυτούς θα τους αξιολογήσω και θα τους κατατάξω σε μία φθίνουσα σειρά. Στην πρόσκληση των κτηρίων στην οποία αναφέρεστε, αν δεν κάνω λάθος υποβλήθηκαν γύρω στις ... πάνω από 100 προτάσεις. Άρα, αντιλαμβάνεστε ότι θα έπρεπε, γιατί είναι συγκριτική αξιολόγηση, να αξιολογηθούν όλοι αυτοί και να μπουν σε μία λίστα. Υπήρξε καθυστέρηση και υπήρξε καθυστέρηση. Και ερχόμαστε πίσω, λοιπόν, και επανασχεδιάζουμε, γιατί αυτή είναι η λογική και το αντιλαμβανόμαστε ότι αυτό ήταν πρόβλημα. Τι κάναμε λοιπόν; Προσπαθήσαμε να κάνουμε, όπως το ενεργοποιούμε τώρα στις καινούριες μας δράσεις, τη μύξη αυτών των δύο τρόπων: άμεση αξιολόγηση με βαθμολογούμενα κριτήρια. Ναι μεν ο πρώτος που έρχεται αξιολογείται, αλλά, ο πρώτος που έρχεται πρέπει να πιάσει ένα μίνιμουμ βαθμολογίας το οποίο δεν είναι καν η βάση, συνήθως είναι το 60, για το οποίο θα εγκριθεί. Άρα, μπορεί σε μία δράση που έχουμε βγάλει ο πρώτος να υποβάλλει και να μην περάσει. Εκτιμώ, λοιπόν, ότι με αυτό τον τρόπο θα μπορέσουμε να βρούμε τη χρυσή τομή ανάμεσα και στην ταχύτητα και στο να περάσουν οι ποιοτικές προτάσεις και οι καλύτερες προτάσεις και να μην πάμε πάλι στους γνωστούς αποκλεισμένους από τα προγράμματα που έλεγαν και οι δήμαρχοι. Δεύτερον, σε σχέση με τις ΟΧΕ και τις ΒΑΑ. Το τομεακό πρόγραμμα το ΕΠΑνΕΚ στο πλαίσιο του οποίου θα ενεργοποιηθούν αυτές οι δράσεις δεν θα υλοποιήσει μία ΒΑΑ. Το δίλημμα που υπήρχε στο Υπουργείο Οικονομίας είναι, αν θα πάμε να κάνουμε μία δική μας θεματική ΟΧΕ σαν Υπουργείο Οικονομίας ή αν θα πάμε να εκχωρήσουμε μικροποσά στις ΟΧΕ και στις ΒΑΑ τις συγκεκριμένες. Τελικά δεν επιλέχτηκε τίποτα από τα δύο. Γιατί, αυτό που πάλι διαπιστώσαμε ήταν ότι από τα αποσπασματικά μικρά σπαρμένα έργα της προηγούμενης περιόδου φτάσαμε σε έναν σχεδιασμό ναι μεν ολοκληρωμένο αλλά συγκεντρωμένο σε συγκεκριμένες πόλεις που ειδικά σε κάποιες περιφέρειες

αφήνουν μεγάλες πόλεις έξω από αυτό τον σχεδιασμό. Άρα, είπαμε ότι θα ενεργοποιήσουμε αυτούς τους πόρους των Τομεακών Διαρθρωτικών Προγραμμάτων να δημιουργήσουμε μία γέφυρα μεταξύ των δύο αυτών καταστάσεων. Άρα, τα προγράμματα τα οποία σας λέω δεν είναι μία ολοκληρωμένη ΒΑΑ. Η ΒΑΑ σας δίνει τη δυνατότητα να δώσετε γκραντς και άμεση επιχορήγηση στις επιχειρήσεις εν είδει κρατικής ενίσχυσης, να κάνετε μία πληθώρα παρεμβάσεων. Εδώ είναι λίγο πιο συγκεκριμένο αυτό στο οποίο θα υλοποιηθεί, πιο περιορισμένο, είναι αυτή η γέφυρα μεταξύ των δύο. Έχω συνηθίσει, λόγω ΕΣΠΑ, και λόγω χρηματοδότησης, και ενός αντικειμένου ότι το δικό μου είναι από τους μεγάλους οδικούς άξονες μέχρι τις επιχειρήσεις και τα διασυνοριακά, να καταγράφω όλες αυτές. Είμαι σίγουρη ότι στο Υπουργείο Περιβάλλοντος και στη Γενική Γραμματεία Χωροταξίας κάνουνε ό,τι μπορούν προκειμένου να... αλλά δεν μπορώ να πω κάτι περισσότερο.

Συντονίστρια: Η κυρία Αυγερινού.

Κα Αυγερινού: Δύο μικρά σχόλια. Καταρχήν, θέλω να συμφωνήσω με τη δήμαρχο μας εδώ ότι είναι πάρα πολύ σημαντικό να προχωρήσουν τα περιφερειακά σχέδια τα οποία στο βαθμό που γνωρίζουμε είναι ολοκληρωμένα, αλλά, δεν είναι κατά κάποιο τρόπο θεσμοθετημένα. Αυτό νομίζω ότι είναι πάρα πολύ σημαντικό. Ένα δεύτερο ζήτημα που είναι σχετικό, είναι ότι, τώρα ποια δεν μπορούμε να έχουμε πολεοδομικά και χωρικά σχέδια παλιού τύπου αλλά θα πρέπει να πάμε με το νέο θεσμικό πλαίσιο, του 2016, και επομένως πρέπει να έχουμε τοπικά χωρικά σχέδια. Και νομίζω ότι γι' αυτό ήδη ξεκίνησε η διαδικασία με μία προσπάθεια που έχει ξεκινήσει το «Πράσινο Ταμείο» για καταγραφή των θεμάτων αυτών ώστε αμέσως μετά να μπορέσει να προκηρύξει το ΥΠΕΝ τοπικά χωρικά σχέδια που θα αφορούν στην επικράτεια των Καλλικρατικών Δήμων, δηλαδή τις νέες δομές της τοπικής αυτοδιοίκησης της πρωτοβάθμιας. Αυτό είναι πάρα πολύ σημαντικό. Βέβαια, πρέπει να πούμε ότι ιστορικά τα Υπουργεία Οικονομικών, Οικονομίας, ήταν αυτά που καθόριζαν το χώρο διότι προωθούσαν τις επενδύσεις. Αυτό είναι ένα ιστορικό γεγονός στην Ελλάδα. Και βέβαια, επειδή δεν έχουμε παράδοση σχεδιασμού, έχει δημιουργήσει και διάφορα προβλήματα όπως τώρα αυτά που συζητάμε. Γι' αυτό θα πρέπει (εντάξει, ακαδημαϊκές παρατηρήσεις είναι αυτές)... είναι πάρα πολύ σημαντικό να έχουν τη δυνατότητα οι δήμοι να παράγουν μελέτες. Αυτό δεν είναι εξασφαλισμένο νομίζω για τους δήμους. Δηλαδή, υπάρχουν δήμοι οι οποίοι διαθέτουν ένα τεχνικό προσωπικό... αλλά τι να κάνει αυτό το τεχνικό προσωπικό;

Δεν ξέρω... να μας πούνε οι δήμαρχοι εδώ. Πόσους τεχνικούς έχετε στις υπηρεσίες σας; Και αυτοί μπορούν να ασχοληθούν με τις άδειες τις πολεοδομικές, με διάφορες τεχνικές εργασίες κλπ; Μπορούν να κάνουν και μελέτες; Τι θέλω να πω με αυτό: ότι πρέπει οι δήμοι να έχουν τη δυνατότητα να προικοδοτούνται ώστε να μπορούν να παράγουν μελέτες και να είναι ώριμοι να καταθέτουν προτάσεις οι οποίες μετά θα απορροφήσουν επενδύσεις τις οποίες μπορεί να κερδίσουν στο πλαίσιο των προκηρύξεων που κάνετε. Ένα άλλο θέμα είναι ότι θα πρέπει οι προτάσεις οι οποίες κατατίθενται να έχουν μία αφητηρία: τον πολεοδομικό σχεδιασμό. Δηλαδή, γι' αυτό είναι ένα πρόβλημα το οποίο δεν μπορεί να λυθεί διαφορετικά. Δηλαδή, αν δεν υπάρχουν πολεοδομικά σχέδια, αν δεν υπάρχουν χωροταξικά σχέδια, όλες οι επενδύσεις οι οποίες κατευθύνονται στο χώρο και δημιουργούν χώρο γίνονται με έναν τρόπο ασύμπτωτο ως προς το σχεδιασμό τον πρωταρχικό του χώρου και είναι ένα πρόβλημα αυτό. Δεν ξέρω αν θα μπορέσουμε να τα λύσουμε αυτά πολύ εύκολα γιατί η ορθολογική διαδικασία είναι να προηγείται ο σχεδιασμός και να έπεται η χρηματοδότηση. Στην Ελλάδα χρηματοδοτούμε και μετά σχεδιάζουμε ex ante. Και το αποτέλεσμα είναι αυτό που βλέπουμε. Ανεξάρτητα από αυτά, που είναι ίσως και λίγο ακαδημαϊκές τοποθετήσεις και ας με συγχωρήσετε γι' αυτό, θέλω να πω ότι η σκέψη που έχετε να παρέμβετε στον παρόχθιο και παράκτιο χώρο είναι πάρα πολύ σημαντική. Η Ελλάδα ξέρετε ότι έχει το μεγαλύτερο ποσοστό των ακτών στη Μεσόγειο. Οι πόλεις, τα χωριά μας, οι τοποθεσίες μας, είναι παράκτιες και παρόχθιες. Έχουμε πάρα πολύ μεγάλο θαλάσσιο μέτωπο, έχουμε πολύ ενδιαφέροντα παρόχθια μέτωπα στο εσωτερικό και όλα έχουν ανάγκη από αναβάθμιση. Επίσης, να πω, μιλώντας για τις θάλασσες, ότι, τον τελευταίο καιρό με την ευθύνη του ΥΠΕΝ πραγματοποιούμε ένα ερευνητικό πρόγραμμα στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο σε συνεργασία με το Καποδιστριακό και το Πανεπιστήμιο της Θεσσαλίας για το θαλάσσιο χωρικό σχεδιασμό. Ο θαλάσσιος χωρικός σχεδιασμός αντιλαμβανόμαστε ότι είναι κάτι πάρα πολύ σημαντικό για τη χώρα μας. Δεν χρειάζεται να το αναλύσω, νομίζω ότι όλοι είμαστε πληροφορημένοι και το γνωρίζουμε αυτό. Αλλά, μιλώντας γι' αυτό το είδος του σχεδιασμού, έχει πολύ μεγάλη σημασία η σχέση της θάλασσας με τη στεριά. Δηλαδή, η διάδραση μεταξύ θάλασσας και στεριάς. Αυτά, λοιπόν, τα προγράμματα τα οποία εύχομαι να προχωρήσουν και να πραγματοποιηθούν θα έχουν ένα πολύ σημαντικό ρόλο σε αυτή τη διαδικασία στο σύνολο της χώρας, δηλαδή σε στρατηγικό επίπεδο. Και πραγματικά είμαστε ανοιχτοί και σαν Πολυτεχνείο αλλά και

σαν Σύλλογος Ελλήνων Πολεοδόμων Χωροτακτών, αν μπορούμε να βοηθήσουμε σε αυτή τη διαδικασία, πάρα πολύ ευχαρίστως.

Συντονίστρια: Ο κύριος Γκανούλης.

Κος Γκανούλης: Εγώ ήθελα να επανέλθω λιγάκι στη διαδικασία διερεύνησης των δυνατών σχεδιασμών ή του σχεδιασμού. Γιατί, ο σχεδιασμός θα πρέπει να ανταποκρίνεται προφανώς στις ανάγκες και δεν είναι δυνατόν χωρίς να κάνουμε πρώτα μία αποτύπωση των αναγκών από τους ενδιαφερόμενους, αν αυτοί είναι δήμοι, κοινότητες, ή κάποιοι αποκεντρωμένοι φορείς, οι οποίοι ζουν τα προβλήματα και έχουν τα θέματα τους... αν δεν αποτυπώσουμε αυτά τα προβλήματα, να μπορέσουμε να σχεδιάσουμε. Γιατί, αν γίνει το αντίστροφο, τότε νομίζω ότι καταλήγουμε σε κάποια σχήματα τα οποία θεωρητικά είναι σωστά αλλά στην πράξη κάπου δεν κολλάνε. Το ίδιο ισχύει και για τον σχεδιασμό της διαχείρισης των υδάτων. Δηλαδή, κανονικά τα μέτρα τα οποία σχεδιάζουμε για να λύσουμε τα προβλήματα πρέπει στη διαβούλευση να ξεκινάνε από την αποτύπωση των αναγκών και όχι επειδή κάποιοι μελετητές βρήκανε τα προβλήματα να τα λύσουμε. Αν οι δήμαρχοι, δηλαδή, δεν έχουν συγκληθεί από την αρχή για να συμβάλλουν στον σχεδιασμό, νομίζω κάπου ότι δεν θα πάμε με τρόπο αποδοτικό. Ευχαριστώ.

Κα Αυγερινού: Ο κύριος Γκανούλης μας δίνει την αφορμή για να κάνουμε την εξής παρατήρηση, ότι: Ο σχεδιασμός του χώρου βασίζεται στην κατάσταση του χώρου. Δηλαδή, αν δεν έχουμε την πληροφορία συστηματικά καταγραμμένη και οργανωμένη, δεν μπορούμε να σχεδιάσουμε το χώρο. Και όταν λέμε: «βιώσιμο σχεδιασμό», «βιώσιμη ανάπτυξη», εννοούμε ότι έχουμε λάβει υπόψη μας τη φύση με όλες της τις διαστάσεις και γι' αυτό τελευταία μιλάμε για την περιφέρεια οικοσυστημική προσέγγιση του σχεδιασμού η οποία πραγματοποιείται στα πλαίσια των νέων αντιλήψεων που διαμορφώνονται για τη βιωσιμότητα έτσι όπως διαμορφώθηκαν μετά το 2015, στη Νέα Υόρκη, όπου υιοθετήθηκαν μία σειρά από καινούριες παράμετροι για την έννοια της βιωσιμότητας μεταξύ των οποίων και το νερό, αλλά και οι πόλεις με τον πολιτισμό τους, την κουλτούρα τους και ούτε κάθε εξής.

Δήμαρχος Λειβαδιάς κα Γιώτα Πούλου: Η Δήμαρχος δεν έχει πλέον ερώτηση, αλλά θέλει να σας πει ότι είμαστε μέσα στο πλαίσιο του χρόνου, έτσι ήταν προγραμματισμένα όλα. Σας ευχαριστώ πάρα πολύ που έχετε μείνει μέχρι αυτή την ώρα. Είναι λίγο κουραστικό γιατί έχουμε ξεκινήσει εμείς από το πρωί. Προσωπικά

δεν θα έδινα άδεια στους συναδέλφους να φύγουν σήμερα διότι έχουμε ένα πρόγραμμα σε εξέλιξη. Σας παρακαλώ πολύ, περιμένει η Κοιν.Σ.Επ από κάτω, οι γυναίκες. Μας περιμένουν άλλες γυναίκες στη Νεροτριβή δίπλα που έχουν κάτι να μας δείξουν. Δεν θα είναι πάνω από μισή ώρα, αλλά παρακαλώ πολύ. Και φυσικά μετά θα φάμε κοψίδια στα «Κοψίδια». Άρα, λοιπόν, το πρόγραμμα έχει κάποιες απαιτήσεις, σας παρακαλώ πολύ να ακολουθήσετε.

Συντονίστρια: Σας ευχαριστούμε πολύ! Καλό βράδυ!